

Labyrint světa a ráj srdce

Jan Amos Komenský

Tato publikace byla zpracována aplikací eKNIHOVNA.cz. E-knihy zdarma ke stažení na www.eknihovna.cz.

Labyrint světa
a ráj srdce,

to jest:
světlé vymalování,

*kterak v tom světě a věcech jeho všechněch
nic není než matení a motání,
kolotání a lopotování,
mámení a šalba, bída a tesknost,
a naposledy omrzení všeho a zoufání;*

ale kdož doma v srdci svém sedě,
s jediným Pánem Bohem se uzavírá,
ten sám k pravému a plnému mysli upokojení
a radosti že přichází.

Eccles. 1., 14.

*Viděl sem všechny skutky, kteréž se dějí pod sluncem
a aj všecko jest marnost a trápení ducha.*

I, liber, in lucem, rigidi secure Catonis,

I labyrinthaeis currere docte viis.

Cumqve ibis curresqve viis, dic: Optime lector!

Ex me supremum non nisi disce bonum.

M. Georg. Colsinius

ILLUSTRISSIMO AC VERE GENEROSO DOMINO, DOMINO CAROLO BARONI A ZEROTIN SENIORI, ETC.

PRO-MARCHIONI MORAVIAE, DOMINO SUO GRATIOSISSIMO.

Verecundarer equidem hoc nimium turbulento inquietudinumque pleno tempore vel epistolio hoc, nedum scripti alicujus dedicatione molestare Illustritatem Tuam, Illustriss. Domine, nisi id de eorum esset genere, quae ad recolligendos in Deoque tranquillandos destinantur animos. Dicam, quid rei sit. Cùm in hoc secessu et ingrato otio meo, semoto mihi a vocationis curis, otioso tamen esse nec liceret nec liberet, caepi superioribus mensibus inter alia de Vanitate Mundi (occasione undecunque arrepta) speculari, donec mihi hoc, quod Illustritati Tuae offero, drama sub manibus natum est. Cujus pars prima mundi ludicra et inanitates typis depingit, quam is omni ex parte magno nisu res nihili agat, quamque misere omnia tandem vel in risum abeant vel in planctum. Posterior, partim sub velo, partim aperte, veram et solidam filiorum Dei felicitatem describit: quam nimirum beati sint, qui mundo et mundanis cunctis a tergo relictis soli Deo adhaerent, imo inhaerent. Quidquid hic praestitum est, inchoatum esse, nondum absolutum, agnosco. Video enim valdè faecundam esse materiam et ad acuendum ingenium poliendámque linguam perquam accomodam, ut novis subinde inventionibus in infinitum isthaec augeri possint. At quaecunque tandem id nunc jam est, volui tamen e chartis rejectaneis collectum Illustritati Tuae offerre. Quo consilio, non satis nunc dicere audeo: sed id vel inter legendum pro sagacitate sua animadvertet Illustritas Tua, vel alias explanari poterit. Hoc unum innuam, credidisse me non inconvenienter haec talia offerri ei, qui mundani pelagi fluctus et luctus mille modis expertus, in tranquillissimo conscientiae portu quiescit tamen. Nunc Illustritatem Tuam nihil aliud volo, nisi ut Mmundi Satanaeque secure Christo suo jucunde vivat, vitamque, quae hanc (ah miseram!) sequetur, pleno jure possidendam exultanter expectet. Interim nos regat, erigat, soletur, roboret benedictum Spiramen aeterni Miseratoris Dei nostri. Amen.

Dabam sub Klopot, Idibus Decembris 1623.

Illustritati Tuae devotus cliens

J.A. COMENIUS

Jeden každý tvor, i nerozumný, přirozeně k tomu se nese, aby libé a pohodlné věci sobě liboval a jich žádostiv byl, ovšem tedy člověk, v němž rozumná jemu přistvořená moc takovou tu k dobrému pohodlnému chtivost vzbuzuje. A nejen vzbuzuje, ale i na to vede, aby což více dobré, libé, pohodlné jest, to sobě více liboval a srdnatěji po tom dychtil. Odkudž dávno mezi moudrými otázka byla, kde a v čem by vrch dobrého (summum bonum) bylo, na němž by se žádost lidská stavovala, to jest jehož by dosáhna člověk myslí svou, tu odpočinouti mohl a musel, čeho víc žádati nemaje.

2. Chtěli-li bychom pak na to dáti pozor, najdeme, že nejen mezi filozofy ta otázka a pečlivé, jak by zpravena býti měla, vyhledávání bylo a jest, ale že každého vůbec člověka mysl tam jde, kde a jak co nejplnějšího potěšení dojíti. A shledáno, že všickni takměř lidé ven z sebe vybíhajíce, v světě 6 a věcech jeho, čím by mysl kojili a pokojili, hledají, tento v statku a zboží, onen v rozkošech a líbostech, jiný v slávě a vzácnosti, tento opět v moudrosti a umění, jiný v veselém tovaryšství etc., a tak sumou summau všickni po věcech, kteréž vně jsou, v nich dobrého svého hledajíce, zevlují.

3. Ale že ono tam nalezeno nebývá, nejmoudřejší z lidí Šalomoun svědkem jest, kterýž také odpočinutí myslí své hledaje a všecken svět projda a prohlédna, naposledy pověděl: „Mrzí mne ten život. Nebo mi se žádná věc nelíbí pod sluncem, protože jen všecko marnost jest a bída.“ (Eccles. 2., 17.) Pravé pak myslí upokojení, doptav se ho potom, vyhlásil, že v tom jest, aby člověk světa tím, čím jest, býti nechaje, samého sobě Pána Boha hleděl, jeho se bál a přikázání jeho ostříhal. Nebo (prý pry) „na tom jediném všecko záleží.“ (Eccles. 12., 13.) Podobně vyšetřil David, že nejšťastnější jest člověk, kterýž svět z očí a myslí pustě, Boha se jen drží a jej za věčný podíl svůj maje, s nim v srdci svém přebývá. (Žalm 73.)

4. Milosrdenství Boží budiž pochváleno, kterýž i mně mé oči odevřel, 7 abych mnohotvárnou nádherného toho světa marnost a mizernou pod zevnitřním bleskem všudy se kryjící šalbu znamenati, pokoje pak a bezpečnosti myslí jinde hledati se naučil. Což místněji sobě sám před očí předeštěti i jiným poukázati chtěje, zamyslí sem sobě tuto pouť aneb vandr do světa, kdež jaké sem potvorné věci buď spatřil neb se s nimi potkal a kde naposledy a jak žádaného a v světě nadarmo hledaného potěšení se doptal, vše to v přítomném traktátu jsem jako vymaloval. Jak vtipně, nedbám, dejž Bůh, jen aby prospěšně, mně i bližním mým.

5. Není báseň, čtenáři, což čísti budeš, ačkoli básně podobu má, než jsou věci pravé, jimž vyrozuměje sám poznáš, zvláště kdo by mého života a příběhů něco povědom byl. Protože sem tu na větším díle své vlastní příhody, s nimiž jsem se v nemnohých těch letech života svého již potkal, některé pak při jiných spatřil aneb o nich sobě návěští dané měl, vymaloval. Ač ne všech ještě svých příhod sem dotýkal, na díle pro stud, na díle, že sem, k jakému by se to jiným vzdělání oznamovalo, nevěděl.

6. Průvodčí moji a každého, kdož v světě tápá, v pravdě jsou dva: Drzost myslí, všeho ohledující, a zastaralý při věcech Zvyk, pravdy barvu šalbám světa dávající. Půjdeš-li za nimi s rozumem, kdokoli, bídné motaniny pokolení svého spolu se mnou uhlédáš; pakliž se jinak zdáti bude, věz, že obecného zmámení brylle, skrze něž vše naopak vidíš, na nosu tvém strmí.

7. Co se prohlédání radostného způsobu Bohu oddaných srdcí dotýče, toť více in idea vypsáno jest, nežli aby se to tak plně při všechných vyvolených nalézalo. Nenedostává ze však Pánu Bohu i takových vypulovaných duší, a každý upřímně pobožný to čta, téhož dokonalosti stupně sobě žádati bude povinen. Mějž se dobře, křesťane milý, a vůdce světla, Duch svatý, ukažž tobě lépe, než já mohu, i světa marnost i vyvolených s Bohem spojených srdcí slávu, potěšení a radost. Amen.

O příčinách v svět putování

Když sem v tom věku byl, v kterémž se lidskému rozumu rozdíl mezi dobrým a zlým ukazovati začíná, vida já rozdílne mezi lidmi stavy, řády, povolání, práce a předsevzetí, jímiž se zanášejí, zdála mi se toho nemalá býti potřeba, abych se dobře, k kterému bych se houfu lidí připojiti a v jakých věcech život trávití měl, rozmyslil.

2. Na kterouž věc mnoho a často pomýšleje a s rozumem svým pilně se radě, na tom mi se ustanovovala mysl, abych sobě takový života způsob, v kterémž by co nejméně starostí a kvaťování, co nejvíc pak pohodlí, pokoje a dobré mysli bylo, oblíbil.

3. Než tu mi se opět nesnadné zdálo, které a jaké by to takové povolání bylo, poznati, a s kým se o to dostatečně poraditi, nevěděl sem, aniž mi se hrubě chtělo s někým se raditi mysle, že mi každý svou věc chváliti bude. Sám také kvapně k něčemu sáhnouti, abych nepřebíral, boje se, nesměl sem.

4. Ač, přiznám se, jednoho, druhého i třetího tajně chytati sem se počal, ale každé hned zase pustil proto, že sem při každé věci i nesnadnosti i marnosti (jakž mi se zdálo) něco znamenal. Mezi tím bál sem se, aby mi má neustavičnost hanby nepřinesla, i nevěděl sem co dělati.

5. Až natrápě a navrtě se dosti sám v sobě, na toto sem přišel, abych nejdříve všecky lidské věci, co jich pod sluncem jest, prohlédl, a teprv jedno s druhým rozumně srovnávaje, jistý sobě stav vyvolil a své sobě věci k užívání pokojného na světě života pěkně nějak spořádal. Načež čím sem myslil více, tím mi se ta cesta líbila lépe.

Poutník dostal Všudybuda za vůdce

I vyšel sem od sebe sám a ohlédati se počal mysle, odkud a jak začít. Vtom ihned nevím, kde se tu vezme člověk jakýsi křepkého chodu, obratného vzhledu a řeči hbité, takže mi se nohy, oči, jazyk, vše na obrtlíku míti zdál. Ten přivina se ke mně, odkud a kam bych měřil, dotazoval se. Já, že sem z domu svého vyšel a v světě se provandrovati a nětco zkusiti úmysl vmysl mám.

2. Schváliv mi to: „Kde pak vůdce jakého máš?“ řekl. Já odpověděl: „Žádného nemám, Bohu a svým očím se důvěřuji, že mne nezavedou.“ „Nezpraviš nic,“ řekl on. „Slýchal-lis kdy co o Kretenském labyrintu?“ „Slýchal cosi,“ díím. On zase: „Zázrak světa byl, stavení z tak mnoha pokojů, příhrad, průchodišť vzdělané, že kdo se bez průvodčího do něho pustil, vždycky sem a tam chodě a motaje se, nikdy ven netrefil. Ale to žert byl proti tomu, jak sám světa tohoto labyrint Labirynt, zvláště nyní, spořádán jest. Neradímť, věř mně zkušenému, samotně se tam pouštěti.“

3. „A kde pak takového vůdce vzíti mám?“ řekl sem. Odpověděl: „Já sem na to, abych takové, kteří něco shlédnouti a zkusiti žádají, prováděl a jim, kde co jest, ukazoval, protož sem tobě také vstříc vyšel.“ Já podivě se: „I kdo jsi ty,“ řekl sem, „můj milý mily?“ Odpověděl: „Jméno mé jest Vše-zvěd, přijmím Všudybud, kterýž všecken svět procházím, do všech koutů nahlédám, na každého člověka řeči a činy se vyptávám; co zjevného jest, vše spatřuji, co tajného, vše slídím a stíhám, sumou summau beze mne nic se díti nemá, ke všemu dohlédati má jest povinnost. A ty půjdeš-li za mnou, uvedu tě do mnohých tajných míst, kamž by ty sic nikdá netrefil.“

4. Já slyše řeči takové, počnu sám v sobě vesel býti, že sem takového vůdce našel, a prosím ho, aby tedy sobě práce nevážil mne skrze svět provésti. Odpověděl: „Jak jiným v tom rád sloužím, tak i tobě;“ a ujav mne za ruku: „Podmež,“ řekl. I šli sme, a já řekl: „Nu rád se podívám, jaký jest toho světa běh a také-li v něm co jest, čehož by se člověk bezpečně držeti mohl.“ To slyše tovaryš můj, zastavil se a řekl: „Příteli, jdeš-li ty tím úmyslem, ne aby věci naše spatře obliboval, než aby o nich dle rozumu svého soud vynášel, nevím, jak by s tím královna naše, Její Milost, spokojena byla.“

5. „I kdo je to královna vaše?“ díím já. Odpověděl: „Ta, kteráž všecken světa běh jeho řídí, od končin až do končin, slove Moudrost, ač někteří mudrlanti Marnost ji říkají. Pravímť tedy časně, když tam choditi a prohlédati budeme, nemudruj nic, sic by sobě tu i jinde ledcos utržil, a já třeba vedlé tebe.“

Mámení se přitovaryšilo

O to když on se mnou mluví, hle, teď po straně jakýsi, nevěděl sem, muž-li či žena (nebo divně jaks zakuklený byl a okolo něho jako mhlala se dělala), k nám se přiloudě dí: „Všudybude, kam s tímto pospícháš?“ „Do světa ho vedu (dí on), prohlédnouti jej žádostiv jest.“

2. „A proč beze mne? (řekl onen zase). Víš, že tvá prováděti, má ukazovati, co kde jest, jest povinnost. Nebo Její G. Milosti M. královny vůle není, aby kdo do království jejího vejda, sám sobě, co vidí a slyší, dle líbosti vykládal a něco tu mudroval, než aby se jemu, co a k čemu která věc jest, povědělo, a on na tom přestal.“

Odpověděl Všudybud: „Zdaž každý tak drzím jest, aby s jinými zároveň na řádech našich přestati neměl? Než tento tuším uzdy potřebovati bude. Dobře, podíž!“ Takž se k nám připojil a šli sme.

3. Já pak sobě na mysli: „Bodejž bych já jen tuto zaveden nebyl, titoť se o jakous na mne uzdu smlouvají.“ I díím k novému tomu tovaryši: „Příteli, neměj za zlé, rád bych také tvé jméno věděl!“ Kterýž řekl: „Já sem tlumočník královny světa Moudrosti, kterýž sobě to poručeno mám, abych, jak se čemu v světě rozuměti má, vyučoval. Protož já všechněm, co jich v světě uhlédáš, starým i mladým, urozeným i neurozeným, hloupým i učeným, všecko, co k pravé světské moudrosti přináleží, v mysl vkládám a je k veselosti a dobromyslnosti přivodím; ješto by beze mne i králové, knížata, páni a všickni nejstkvošnějši lidé v divných tesknostech byli a smutně na světě čas trávili.“

4. Na to já: „Šťastně by mi tě Bůh za průvodčího dal, milý příteli, jestliže to pravé jest. Nebo já se proto do světa pouštím, abych sobě vyhlídl, co by v něm nejbezpečnějši a nejpotěšenějši bylo, toho abych se chytil; tebe tedy takového rádce maje, snáze sobě vybrati moci budu.“ „O tom nepochybuj,“ řekl on.“ Neb ač v království našem všecko znamenitě ušlechtilé spořádané a veselé uhlédáš, a že se všechněm královny naší poslušným dobře vésti může, porozumíš, však vždy, pravdať jest, jedno povolání a obchod nad druhý víc pohodlí a zvuile má; budeš sobě ze všeho, co budeš chtít, vybrati moci. Jáť všecko, co jak jest, vyložím.“ I díím: „Jak pak tobě říkají?“ Odpověděl: „Jméno mé jest Mámení.“

Poutník uzdy a brylí dostal

To já slyše, zhrozím se; a co sem to k hříchu za tovaryše dostal, sobě myslím. První onen (tak sobě to mysl má rozbírala) o jakés uzdě mluvil, tento se Mámením jmenuje, královnu svou Marností mi (ač neopatrným tuším vybleknutím) jmenoval, co pak to?

2. A když já tak mlče a sklopě oči jdu a nohami nechtivě jaksi pokračuji, Všežvěd: „Co, vrtochu,“ dí, „tušímť se nazpět chut dělá?“ A než já co odpovím, anť mi na krk uzdu jakous vhodí, jejíž udidla pojednou mi se do úst vst vklouzla, a on: „Nu, již mi povolně půjdeš,“ dí, „kams začal.“

3. I pohledím sobě na tu uzdu a aj sšitá byla z řemení Všetečnosti, a udidla její byla z železa Urputnosti v předsevzetích, a porozuměl sem, že k prohlédání světa ne jako prvé dobrovolně půjdu, ale těkavostí a neukojitelností mysli své násilně tažen budu.

4. V tom druhý vůdce z druhého boku: „A já tobě tyto okuláry,“ dí, „daruji, skrze něž se na svět dívati budeš.“ I vstrčil mi brylle na nos, skrze něž já hledě, hned všecko před sebou jinak vidím. Měly zajisté tu moc (jakž sem potom mnohokrát zpruboval), že skrze ně hledícimu věc daleká blízka a blízka daleká, malá veliká a veliká malá, mrzutá krásná a krásná mrzutá, černá bílá a bílá černá etc. se zdála. I porozuměl sem, žeť sobě nezle Mámení říkati dá, když takové brylle dělají a lidem vstavovati umí.

5. Byly pak brylle ty, jakž sem potom vyrozuměl, z skla Domnění vykroužleny, a rámcové, v nichž byly ufasované, byli z rohu, jenž Zvyk slove.

6. Vstrčil mi je pak, na mé štěstí, křivě jaksi, takže mi plně na oči nedoléhaly, a já hlavy přizdvihna a zraku podnesa, čistě přirozeně na věc hleděti sem mohl. Čemuž sem rád byl a sám v sobě myslil: Ač ste mi ústa Vsta sevřeli a oči zastřeli, věřím však svému Bohu, že mi rozumu a mysli nesvážete. Půjduť a podívám se, co pak ten svět jest, na nějž paní Marnost chce, aby se hledělo, a však vlastníma očima aby se nehledělo.

Poutník se z vysoka na svět dívá

To když já přemýšlím, anť my se (nic nevím jak) na jakés náramně vysoké věži octneme, takže sem se sobě pod oblaky býti zdál, z níž já dolů pohlédna, vidím na zemi město jakési, na pohledění pěkné a stkvělé a široké velice, však jehož sem vždy termíny a meze ze všech stran znamenati mohl. A bylo okrouhle vystavené, zdmi a valy opatřené, a místo příkopy hlubina jakási tmavá, ani břehů, ani dna, jakž mi se zdálo, nemající. Nebo jen nad městem světlo bylo, za ohradou dále čirá tma.

2. Město pak samo rozdělené sem viděl na nesčíslné ulice, ryňky, domy a stavení, větší i menší, a všudy plno lidu jako hmyzu. K východní straně viděl sem stojící 16 bránu jakous, z níž ulička šla do jiné brány, vše již k západu hledě. A z té druhé brány teprv se do rozličných ulic města vcházelo; kterýchž ulic nejpřednějších sem šest počítal, vše od východu k západu vedle sebe běžících; a u prostřed nich byl plac aneb ryňk velmi veliký, okrouhlý, a nejzáke k západu stál na skalnatém příkrém pahrbku vysoký jakýsi stkvělý zámek, na nějž se nejvíc všickni města obyvatelé ohlédali.

3. I dí mi můj vůdce Všudybud: „Nu, tu máš, poutníče, milý ten svět, na nějž se podívati žádostiv byl. Proto sem tě nejprve na tuto vysokost uvedl, aby sobě naň z cela nejprv pohleděl a jeho spořádání vyrozuměl. Tato východní brána jest Brána života, skrze níž všickni, kdo se na svět dostávají k bydlení, procházejí. Tato pak druhá bližší brána jest Brána rozchodu, z níž jedenkaždý, jak komu los padne, k tomu neb jinému povolání se obrací.“

4. Ulice zajisté, které vidíš, jsou rozdílní stavové, řádové a povolání, v nichž se lidé usazují. Vidíš hlavních ulic šest: v oné ku poledni bydlí domovní stav, rodičové, dítky a čeládky; v vedlejší řemeslníci a všickni s živnostmi se obírající; v třetí této nejbližší ryňku bydlí stav učených, s pracemi mysli zacházejících. Z druhé pak teď strany jest stav duchovní, k nimž jiní náboženství konati vybíhají. Za tím stav vrchností 17 a zprávců světa; nejzáke pak k půlnoci stav rytířský, s věcmi válečnými zacházejících. Aj, jak to ušlechtilé! Onino všecky plodí, tito všecky živí, tito všecky učí, tito se za všecky modlí, tito všecky soudí a před neřády zachovávají, tito za všecky bojují, a tak všickni sobě slouží a všecko u svém glejchu stojí.

5. Hrad pak onen k západu jest Arx Fortunae, Hrad Štěstí, na němž zvláštnější lidé bydlí, bohatství tam, rozkoší a slávy užívající. Ryňk prostřední pro všecky jest. Nebo se tu ze všech stavů lidé scházejí, a co potřebí, spravují; uprostřed něho jako v centrum všeho jest residencí královny světa, Moudrosti.“

6. I líbilo mi se to spořádání pěkné a počal sem Pána Boha chváliti, že stavy světa tak ušlechtilé rozdělil. Než to mi se nelíbilo, že sem ty ulice na mnoha místech jako protržené viděl, takže leckdes jedna do druhé vbíhala, což mi se snadného zmatení a zblouzení znamením zdálo. A k tomu když sem na tu okrouhlost světa hleděl, patrně sem cítil, že se hýbal a v kolo točil až sem se závratu bál. Nebo když sem po něm sem tam oči obnášel, viděl sem, an se do těch nejdrobnějších věcí všecko hmýzilo; když sem ucha nastavoval, všecko tlčením, boucháním, šoustáním, šepem a křikem naplněno bylo.

7. I dí mi tlumočník můj, Mámil: „Vidíš, můj milý člověče, jak rozkošný jest ten svět, jak všecko v něm ušlechtilé? A to zdaleka jen na něj 18 hledě, co pak díš, potom jej po částkách s rozkošemi jeho prohlédaje? I komuž by na něm býti milo nebylo?“ Já řekl: „Z dalekať mi se líbí, nevím, jak potom bude.“ „Všelijak dobře,“ dí, „jen věř, a již podme.“

8. Všudybud dí: „Počkej, ještě mu odtud ukáži vkáží, kamž potom nepůjdem. Ohlédni se teď nazpět k východu; vidíš-li, jak se tu z té tmavé brány cosi čmýrá a sem leze?“ „Vidím,“ řekl sem. A on zase: „To sou lidé vnově se na svět (sami odkud nevědouc) dostávající, aniž se ještě znají, a aby lidmi byli, vědí, protože jest okolo nich tma a nic, jen vřesku a pláče trochu. Ale když tou ulicí jdou, pomalu se jim šerí a svítá, až teď do této pod námi brány přijdou, tu co se děje, podme, pohledíme.“

Osud rozděluje povolání.

I zejdeme po jakéms tmavém šneku dolů, a aj, v té bráně veliká síň plná mladého lidu, a po pravé straně sedící zůřivý stařec a držící v ruce veliký měděnný hrnec. I viděl sem, an k němu všickni od Brány života přicházející přistupovali a každý do toho hrnce sáhna a cedulku s nějakým písmem vytáhna, hned do některé ulice města, jeden s radostí a výskáním běžel, jiný s zámutkem a stýskáním, kroutě se a ohlédaje šel.

2. I přistoupím blíž a nahlédnu některým do těch cedulek a vidím, že tento vytáhl: Panuj, jiný, Služ; tento, Rozkazuj; jiný, Poslouchej; tento, Piš; jiný, Oř; tento, Uč se; jiný, Kopej; tento, Sud', jiný, Bojuj etc. I divím se, co to jest. Všežvěd mi dí: „Tu se povolání a práce rozdělují, k čemu se kdo v světě potřebovati dáti má. Ten pak zprávcé nad losy slove Osud, od něhož každý do světa vcházející instrukcí tím způsobem vzíti musí.“

3. Vtom mne Mámil z druhé strany drbne, abych také sáhl, návěští dávaje. Já prosil, abych nucen nebyl jednoho něčeho hned (bez prohlédnutí prvé) chytiti, ovšem tak slepému štěstí, sedni mi co sedni, se poručiti. Ale povědíno mi, že to bez vědomí a dovolení pana rejenta, Osuda, býti nemůže, takž já k němu přistoupě, pokorně žádost svou přednáším, já že sem tím oumyslem přišel, abych sám všecko prohlédl, a teprv co by mi se líbilo, sobě vybral.

4. On odpověděl: „Synu, vidíš, že toho jiní nečiní, ale co se jim podá neb naskytne, toho se drží. Však poněvadžs toho tak žádostiv, dobře;“ a napsav cedulku, „Speculare“ (to jest, Dívej se neb Zpytuj) dal mi a pustil mne.

Poutník prohlédá ryňk světa.

1. I dí mi můj vůdce: „Poněvadž všechno prohlédati máš, nejdřív jděme na ryňk;“ i vyvede mne. A aj, nesčíslné zástupy vidím jako mhlá. Nebo tu ze všeho světa jazyků a národů, všelijakého věku, zrostu, pohlaví, stavu, řádu a povolání lidé byli. Na něž nejprv hledě, vidím předivné jich sem tam motání jako při rojení včel a mnohem divněji.
2. Nebo jedni chodili, jiní běhali, jiní jezdili, jiní stáli, jiní seděli, jiní leželi, jiní vstávali, jiní zas léhali, jiní se rozličně vrtěli; někteří byli samotní, jiní po houfích větších nebo menších. Kroj a křtalt přerozličný byl na nich, někteří číře nazí, s divnými všickni posušky. Potkali-li se kteří, rozličného tu bylo kejklování, rukama, ústy vsty, koleny a jinak, k sobě se toulení a choulení, sumou summau rozličné třeť. I dí mi můj tlumočník: „Tu, hle, máš to ušlechtilé pokolení lidské, ten rozkošný, rozumem a nesmrtností obdařený tvor, kterýž jak neskonaleho Boha obraz a k němu podobnost v sobě nosí, z rozličnosti těchto jejich neskonalých činů poznati se může; tu jako v zrcadle spatříš důstojnost pokolení svého.“
3. Hledím tedy sobě na ně ostřeji a spatřím nejprv, že každý v houfu mezi jinými chodě, larvu na tváři nosí, odejda pak, kde by sám neb mezi sobě rovnými byl, ji smyká; a do houfu jíti máje, zase připíná. I zeptám se, co to znamená? Odpověděl mi: „To jest, synu milý, lidská opatrnost, aby se ne všechněm každý, co jest, zjevoval. Sám u sebe může člověk býti, jakýž jest, před lidmi pak lidsky se ukazovati a věcem svým tvárnost dávati sluší.“ Takž mi se chut udělá, abych pilněji, jací pak bez toho uličeného přikrytí jsou, pohleděl.
4. A máje na to pozor, vidím, že všickni nejen v obličeji oblžcegi, ale i sic na těle rozličně jsou zpotvoření. Napořád byli trudovatí, prašiví či malomocní. A mimo to některý měl svinský pysk, jiný psí zuby, jiný volové rohy, jiný osličí uši, jiný baziliškové oči, jiný liščí ocas, jiný vlčí pazoury; některé sem viděl s pávovým vysoko vytaženým krkem, jiné s dedkovým naježeným chocholem, některé s koňskými kopyty etc. Nejvíc pak bylo podobných opicím. I zděsím se a řeknu: „Však pak já toto potvory jakési vidím.“ „Co (prý pry), vřetyčko, pravíš, potvory?“ dí tlumočník a hrozí mi pěstí. „Hleď jen skrze okuláry dobře, spatříš, že lidé jsou.“ Někteří pak z mimo jdoucích zaslechli, že sem je potvorami nazval, a zastavíc se reptali a na mne se také potrhovali. Takž já srozuměv, že tu mudrovati darmo, umkl sem, pomysle sobě: Když pak lidmi býti chtějí, nechť jsou, já však, co vidím, vidím. Báť sem se pak, aby mi bryllí lépe nepřitlačil a mne nezmámil, protož sem uložil mlčeti a tiše raději na ty tak bystré věci, jakýchž sem tu začátek spatřil, se dívati. I hledím znovu a vidím, jak někteří uměle s těmi larvami zacházeli, hbitě je zsmykajíce i vstavujíce, takže v okamžení sobě, kde viděli potřebu, jinou tvárnost dáti uměli. A tu sem již začínal běhu světa toho vyrozumívati, ale mlčel sem.
5. Pozoruji také a slyším je k sobě rozličnými jazyky mluvíti, takže na větším díle nic sobě nerozuměli, ani neodpovídali aneb o jiném, než řeč byla, odpovídali, každý jinak. Někudy jich celá hromada stála, všickni třebas mluvili, každý své, a žádný žádného neposlouchal, ačkoli i trhali jedni druhými, vyslechnutí chtěje, však ho nebylo, spíše rvanice a pranice. I řekl sem: „Ale pro Bůh, což pak toto v Babyloně jsme? tutoť každý svou píseň hude; můž-liž větší směsice býti?“
6. Málo pak tu byl kdo zahálivý, všickni se prací nějakou zanášeli, ale kteréž práce (a tohoť bych se byl nikdy nenadál) nic nebyly než aneb hříčky dětinské aneb leda pachtování. Někteří zajisté sbírali smeti a rozdělovali mezi sebe; někteří se s kládím a kamením sem a tam váleli, aneb je po škřipcích zhůru leckams táhali a zpouštěli zase; někteří kopali zemi a převáželi neb přenášeli z místa na místo; ostatek lidu se zvonci, zrcadly, měchýři, hrkavkami a jinými titěrkami zacházeli; někteří i s svým stínem hráli, jej měříce, honíce, lapajíce. A to vše tak úsilně vsylně, až mnozí stonali a potili se, někteří se i přetrhovali. A byli všudy téměř téměř úředníci Vřednjcy jacísi, kteříž takové věci poroučeli a rozměřovali s velikou srdnatostí, jiní jich zase s nemenší srdnatostí poslouchali. I řekl sem s podivením: „Ale ach, k tomu-liž jest člověk, aby ostrost nebeského vtípu svého na tak marné špatné věci vynakládal?“ „Co marné?“ řekl tlumočník. „Zdaž se tu jako v zrcadle nespátřuje, jak, hle, všechno vtípem svým lidé přemáhají? Jeden dělá to, jiný jiné.“ „Ale všickni,“ řku já, „věci neužitečné a na tak slavnou vyvýšenost svou nepřipadající.“ „Nemudruj příliš,“ řekl zase; „vždyť ještě v nebi nejsou, než na zemi s zemskými věcmi zacházeti musejí. Vidíš mezi tím, jak pořádně všechno jde.“
7. Já pak hledě opět, vidím, že nic nespořádanějšího vymyšleno býti nemohlo. Nebo když se někdo s něčím motal a namáhal, jiný přijda pletl se mu v to. Tožť svády, rvačky a pračky; pak se mířili, a po chvíli opět táhali. Někdy se jich jedné věci chytilo několik, z toho nechali ji všickni a běžel každý v svou stranu. Kteří sic pod mocí těch úředníků Vřednjků a dohlédačů byli, ti jakž takž k tomu, co se jim poroučelo, stáli, protože museli, však i tu spletků mnoho sem viděl. Někteří se z řádu vyřázeli a prchali pryč, jiní šafářům odbreptávali, tak činiti, jak oni

poroučeli, nechtíce, jiní se jim kyjů chytali a je vydírali a sic všechno hakmak bylo. Však sem již, poněvadž to řádem slouti chtělo, nic říkati nesměl.

8. Uhlédal sem sém také jiný neřád, slepotu a bláznovství. Celý ten ryňk (jako potom i ulice) pln byl jam, dolů a výmolů jakýchsi, též kamení a kládí, příčkem a na kříž lecjaks ležícího, a jiných zavazadel, žádný však ničeho neodložil, nezapravil, nespořádal, žádný také ničemu nevyhýbal a neobcházel; než tak mání chodili, a jednák ten, jednák onen ustrčil se, padl neb se zabil neb stloukl, až mi srdce trnulo na to hledě. Z nich však žádný žádného nepamatoval, než když kdo padl, smáli se mu. Já tedy vida stonek neb kládu neb jámu, na níž někdo slepě lezl, počal sem některých pamatovati, ale nedbal žádný. Někteří mi se smáli, jiní láli, jiní bítí chtěli. Některý padl, až nevstal, jiný vstana šel zase a zase kotrlce metal, třebaš jedno za druhým; mozolů a modřin každý měl dosti, a žádný nic nedbal, takže sem se tuposti té vynadiviti nemohl, že vlastních pádů a stlučenin stlučenjn tak málo vážili, ješto jiný dotkli se ho (jinde sem to spatřil), hned zhůru, a do zbraně a k boji.

9. Spatřil sem také k novinám a proměnám velikou při nich chut, v šatstvu, stavení, řeči, chodu a jiných věcech. Některé sem viděl, že nic nedělali, než převlékali se, jiný a jiný kroj na sebe berouce; jiní vymýšleli nový způsob stavení a po chvíli bořili to zase; v pracech toho i jiného se chytali, a všeho nechávali, vše s jakousi neustalostí. Nebo jestliže kdo od svého břemene, s kterýmž se natáhal, umřel neb je opustil, hned se jiných několik našlo, kteříž se o ně táhali, 25 vadili, rvali až ku podivu. Mezi tím žádný ze všech nebyl, kterýž by něco promluvil, učinil, postavil, aby mu toho jiní nevysmáli, nezopálali, nezbořili. Někdo něco s znamenitou prací a nákladem vzdělal, znamenitě sobě se v tom zalibuje, ať mu to přijde jiný skácel, zbořil, zkazil. Takže sem neviděl, aby kde kdo co v tom světě udělal, čehož by zase někdo nezkazil. Někteří ani na jiné nečekali, bořili hned po sobě sami, až sem se té bláznivé vrtkavosti a daremnímu kvatování divil.

10. Viděl sem též, jak mnozí na vysokých trepkách chodili, někteří sobě i chůdy aneb štenclé (aby nade všechny vyzdvižení jsouce, na všechny z vysoka hleděti mohli) zdělali a tak se procházeli. Ale čím kdo vyšší měl, tím snáze se zvrátil, aneb jemu od jiných (z závisti, za to mám) nohy podraženy, s čímž se nejedni potkávali a z sebe obecný smích udělali. Takových příkladů mnoho sem viděl.

11. Item uhlédal sem nejedny, ani se s zrcadly nosí a v nich, i s jiným mluvíc, i vadíc se i rvouc se i kládí válejc i na těch štenclích chodíc, předce se vzhledají, a to popředu, pozadu i po stranách na se nahlédajíce a nad svou krásou, zrostem, chodem, činy svými swými ckajíce i jiným, aby se na ně podívali, zrcadel svých podávající.

12. Naposledy spatřil sem Smrt mezi nimi všudy se procházející, ana kosou ostrou, lukem a střelami zaopatřena byvši, všechněch hlasem, aby se smrtelnými býti pamatovali, napomínala. Ale jejího volání žádný neposlouchal, každý svého bláznovství a neřádu předce hleděl. Takž ona střely dobývající, po nich na všechny strany házela, kterýmiž jak koho v houfu, mladého, starého, chudého, bohatého, učeného, neučeného, bez rozdílu trefila, tak se káceli. Kdo trefen byl, křičel, řičel, řval; jiní okolo chodící když ránu uhlédali, prchali trochu, a hned zase nedbali nic. Někteří přijdouc podívali se na raněného chroptícího, a když nohy stáhna dýchati přestal, svolajíc se zpívali sobě okolo něho, jedli, pili, výskali, někteří při tom trošku se přišklebujíce. Potom se ho chytili, vlékli a vyhodili jej přes ohradu do tmavé té jámy, kteráž okolo světa jest. A vrátivše se odtud, hýřili opět, Smrti žádný nevyhýbal, pilně toliko, aby na ni nehleděl (ačkoli se o ně otírala), šetře.

13. Viděl sem pak, že ne všickni, které postřelila, hned se káceli, některé poranila toliko, pochromila, oslepila, ohlušila neb omráčila. Někteří se po její ráně oduli jako puchýř, jiní uschli jako tříska, jiní se třásli jako osika etc., takže větší díl lidí poraněných s hnijícími a kyšícími oudy než zdravých chodilo.

14. A spatřil sem nemálo běžajících a prodávajících na ty rány flastry, masti, traňky. I kupovali to od nich všickni, výskajíce a Smrti trucující. Ale ona nedbala nic, házela a kácela předce i samy ty prodavače. Což mně lítostivé bylo divadlo hleděti, jak k nesmrtedlnosti připravený tvor tak žalostně, tak nenadále, tak rozličnými smrtmi hyne. Zvláště když sem vyšetřil, že téměř teměř napořád, když se kdo nejvíc živ býti strojí, přátely sobě shledává, živnost pořádá, domy staví, peníze shání a jinak se sobí a tuží, vtom šíp Smrti přiletě, učiní všemu konec, a kdo sobě na světě byt stlal, vlečen bývá z něho, a stroje jeho v nic; na něž když nastupuje jiný, přihází se mu totéž, třetímu, desátému, stému jednostejně. Vida pak já tu, že té nejistoty života žádný souditi a k srdci připustiti nechce, než jako by nesmrtedlností jisti byli tak sobě všickni, v hrdle smrti stojíce, počínají (nad čímž div lítostí srdce ve mně nepuklo), chtěl sem povýšiti hlasu, napomínati a prositi, oči aby odevřeli, na Smrt šípy nakládající aby hleděli a jim nějak vyhýbali, však rozuměl sem, poněvadž sama Smrt svým neustalým voláním a svým ustavičným na oči jim v dosti hrozném postavě lezením nic zpravit nemůž, že ovšem mé špatné mluvení daremní bude. Řekl sem však tiše: „Ach, žel buď na věky Bohu, že my bídní smrtedlní lidé k neštěstí svému tak slepí jsme!“ Odpověděl mi tlumočník: „Můj milý, byla-liž by to moudrost myšlením na smrt trápit se? Zvláště poněvadž každý ví, že ji neznikne, lépe jest nehleděti na ní, než hleděti svého a dávat sobě dobrou mysl. Když přijde, přijde,

v některé hodině odbude se toho, a někdy třeba v okamžení. Proto-liž by, že někdo umře, jiní veseli býti přestali? Však se jich na místo jednoho kolik zase narodí.“ Na to sem řekl: „Záleží-liť v tom moudrost, tedyť já tomu zle rozumím,“ a mlčel sem.

15. Nechtě tohoto nezatajuji, že když sem tak nesčíslné létajících Smrti střel množství spatřil, na mysl mi přišlo: „Kde pak ta Smrt těch šípů tak mnoho bere, že se z nich nikdy nevystřílí?“ I hledím a spatřím čistě patrně, že ona žádných svých šípů neměla, než luk toliko, šípy pak od lidí brala, každý od toho, kterého ním trefiti měla. A viděl sem, že lidé šípy takové sami strojili a připravovali, někteří je všetečně a opovážlivě i sami ji vstříc nosíce, takže ona sotva co jich zhotovených viděla, bráti a do srdce jim vstřelovati postačovala. I zkřikl sem: „Již vidím, že pravé jest: Et mortis faber est quilibet ipse suae; vidím již, že žádný neumírá, kdo by nestředmostí, nezdrželivostí, všetečností aneb naposledy nešetrností hliz, pryskýřů, ran vnitřních i zevnitřních (nebo to sou šípové Smrti) sám na sebe nepřipravoval.“ Když pak já tak pilně na tu Smrt a její po lidech se shánění hledím, trhne mnou Mámil a dí: „Co pak, nemoudrý, mrtvých raději hledíš než živých? Kdo umře, ten tam, ty se živ býti stroj.“

Poutník prohlédá stav a řád manželů.

I vedou mne a přivedou k ulici, v níž pravili, že manželé bydlí, a toho rozkošného života způsob že mi pěkně ukáže. A aj, tu stála brána, o níž mi řekl, že slove Snoubení, před níž byl široký plac a na něm zástupové lidu obojího pohlaví, kteříž procházejíce se jeden druhému v oči nahlédali; a nejen to, ale ohledával jeden druhému uší, nosu, zubů, krků, jazyků, rukou, noh a jiných oudů, měřil také jeden druhého, jak dlouhý, široký, tlustý neb tenký jest. Tu jeden k druhému jednáč přistupoval, jednáč odstupoval, jednáč popředu, jednáč pozadu, jednáč po pravém, jednáč po levém boku naň sobě pohlédaje a všeho, což při něm viděl, ohleduje, zvláště pak (toho sem nejvíc viděl) měšců, vačků a tobol jeden druhému ohledoval, jak dlouhý, jak široký, jak odutý, jak tuhý neb slabý jest, měře a váže. Někdy sobě jich několik na jednu ukazovalo, z toho zase žádný; pakli jeden druhého odháněl, vadili se, tloukli, rvali, i vraždy sem tu spatřil. Některý jiného odstrče, hned zase od jiného odstrčen byl, některý jiné odežena, sám také pryč běžel. Někdo zase, nic se s examinováním nemeškaje, pochytil, co nejbliž mohl, pak se za ruce kams do té brány vedli. Takových já tu třetů plno vida, ptal sem se, co ti lidé dělají? Odpověděl mi tlumočník: „To jsou, kteříž by do ulice Manželské rádi, ale poněvadž tam skrze bránu žádný samotně nebývá puštěn, než po páru, musí sobě každý tovaryše vybrati. Pak to vybírání tu se děje, a každý, co by příhodného proň bylo, sobě hledá. Kdo najde, jde, jakž vidíš, s pobočníkem svým k bráně.“ „A což to vybírání nějak snáze nemůže býti?“ řekl sem, „jaks to hrubě pracno.“ Odpověděl: „Ne pracet to, rozkoš. Či nevidíš, jak sobě při tom vesele počínají, smějí se, zpívají, výskají? Žádný života způsob není veselejší, věř mi, jako tento.“ Takž pohledím a vidím sic některé smáti se, výskati, ale vidím také jiné sklopě hlavu s kornelem choditi, vrtěti se, sem i tam potrhovati, zase coufati, trápiti se, nespáti, nejísti, třeštiti se také. I dím: „Co pak tito?“ Odpověděl: „I to jest rozkoš.“ „Nechť jest tedy,“ řekl sem, „podme, co se tamto dále dělá.“

2. Takž skrze ty houfy se protlačíc, přijdeme k samé bráně, a aj, než se do ní vešlo, vidím zavěšené váhy jakési ze dvou košů udělané a okolo nich lidi stojící. I vsadili každý ten pár na váhu na proti sobě do košů a dávali se, rovná-li váha, kdež několikero bylo jich se sstupování a rozstupování, váh potřásání a ustanovování. Takž 31 dlouho se s nimi navážíc, teprv do brány dál pouštěli. Ale ne každému se jednostejně svezlo. Nebo někteří propadnouc skrze koš, střípali smích a museli se s hanbou zbírat a odtud kliditi, jimž ještě k tomu kuklu jakous či pytel na uši cpali a kratochvíl z nich měli. Na to já se dívaje, ptal sem se: „Co se pak to dělá?“ Odpověděl mi: „Zasnoubení, když na jisto býti má. Ukáže-li váha, že by rovné za podobné stálo, pouštějí je k tomu stavu, jakž vidíš, pakli jinak, rozchází se.“ „I co se tu za rovnost šetří?“ řekl sem. „Však já vidím, že některé věkem, stavem a jinak sobě všelijak podobné váha ukazuje, a oni předce jednoho skrze koš pouštějí; jiné zase převelmi nerovné, kmetě s mladíci, jinocha s babou, sázejí, jeden stojí zhůru, druhý dolů, a předce praví, že můž býti. Jak pak to?“ Odpověděl: „Ne všechno ty vidíš. Pravdať jest, některý by kmet neb babka za funt koudele neuvažil, ale když při sobě buď masný pytlík má neb klobouček, před kterýmž se jiní kloboučkové smykají, aneb podobného něco (nebo takové věci všecy také na váhu jdou), tím jest, že se to ne podle tvého soudu vyráží.“

3. Vejdouc my za těmi, kteréž do brány pouštěli, uzřím mezi branami kováře jakési, ani každý ten pár lidí do hrozných pout spínají a spjaté teprv dál pouštějí. Při kterémž jich zakovávání mnoho lidu bylo, naschvál (jakž pravili) k tomu sezvaných, aby svědkové byli; kteříž jim hráli, zpívali a dobré mysli býti veleli. Já pak hledě pilně, spatřil sem, že ta pouta ne jako na jiných vězních zámek zamykali, ale hned je skovali, svařili, zaletovali, tak aby, dokud jejich na světě života, ani se rozpíti, ani roztrhnouti nemohli. Čehož sem se ulekl a: „Ó ukrutnějšíhož vězení!“ řekl, „do něhož kdo se jednou dostane, na věky k vysvobození naděje nemá.“ Odpověděl tlumočník: „Ovšem, žeť jest toto svazek ze všech lidských svazků nejtuzší, ale není se ho proč báti. Nebo sladkost toho stavu ráda to jho podniká. Spatříš to sám, jak to milý život jest.“ „Podmež tedy mezi ně, ať spatřím,“ řekl sem.

4. Vejdeme tedy do ulice, a aj, množství těch lidí, vše po páru, než mnoho, jakž mi se zdálo, velmi nerovně spřeže, hrubých s malými, pěkných s mrzkými, mladých s starými etc. A hledě já pilně, co pak dělají a v čem by taková ta toho stavu sladkost záležela, vidím, ani na sebe hledí, s sebou mluví, někdy jeden druhého pohladí, někdy i políbí. „To, hle, vidíš,“ dí mi tlumočník, „když se zdaří manželství, jak čistá věc jest!“ „Tedy když se nejlép zdaří,“ dím já, „to suma summa všeho?“ „Ovšem,“ řekl on. A já zase: „Dostit to málo rozkoše, kteráž stojí-li za ta pouta, já nevím.“

5. Hledím sobě mezi tím na ně dále a vidím, jak mnoho ubozí práce a kvaltování měli. Měli zajisté na větším díle páteře plodu okolo sebe uzdami k sobě zpřipínaných, kteříž jim křičeli, vřeštěli, smradili, nešvařili, stonali a mřeli; ať mlčím, s jakými bolestmi, pláčem a nebezpečností vlastního života na svět jich dostávali. Odrostlo-li které, byla s nim dvoje práce: jedna, uzdou je při sobě zdržovati; druhá, ostrohou po sobě hnáti, an často ani uzdy, ani

ostrohy netrpíc, divného pachtování natropili až do unavení a do pláče rodičům. Pakli je po vůli pouštěli, aneb se jim zodtrhovali i hanba i smrt rodičům odtud pocházela. Což já tu i tam znamená, napomínati sem některých počal, jak rodičů, tak dítek, onyno od oslovského dítek milování a jim folkování vystřihaje, těchto k ctnostem nějakým napomínaje. Ale sem málo prospěl, kromě že na mne škaredě vzhledáno, uštípkami házáno, a někteří i zabiti mne hrozili. I blažil sem neplodné, některé tu vida, ale oni tesknili, a že bez potěšení jsou, sobě stýskali. Takž sem vyrozuměl, že i míti i nemíti plodu v manželství bída jest. K tomu každý ten pár lidí téměř téměř pro posloužení sobě a svým cizí při sobě a okolo sebe měl, jichž často víc než sebe a svých šetřiti a mezi tím dosti s nimi nepohodlí pocítiti musel. Nadto bylo tu jako i v onom rynku mnoho zavazadel a ustrkadel, dříví, kamení, jam. Zavadil-li jeden, potkl se, padl, ranil, druhý, od něho nemoha, s nim rovně osrkovati, plakati a bolesti nésti pomáhati musel; takže sem to poznal, že každý v stavu tomto místo jedné péče, starosti, nebezpečnosti, tolikernásobní péči, starost, nebezpečnosti má, s kolika spatý chodí. I znelíbil mi se stav ten.

6. Ovšem pak když sem na některé v tom houfu pohleděl, tragedií Tragedy sem spatřil. Byli zajisté nejedni spatřil nejednostejné vůle, jeden chtěl tak a druhý onak; jeden sem, druhý tam: pak se nesnadnili, vadili, hryzli. Tento žaloval mimo jdoucím to, onen ono; tož když nebyl, kdo by rozhodl, vpěřili se do sebe sami, pěstovali se a knytlovali škaredě; smířil-li je kdo, po chvíli byli v sobě zas. Někteří se dosti dlouho slovy táhali, hat-li či tihe; a když se každému, kam upřel, chtělo, tož se jeden mocí na svou stranu vrhl, druhý také na svou. Pak byla táhanice a divadlo, kdo koho přetáhne. Někudy vítězil muž a žena, ač se země, trávy, a čeho mohla, chytala, však za nim tažena byla předce; někudy pak muž za ženou, čemuž se jiní smáli, ale mně se to politování věc hodnější nežli smíchu zdála. Zvláště když sem viděl, jak někteří v tom trápení slzeli, vzdychali, k nebi ruce zpínali, že by se zlatem a stříbrem z té vazby vykoupili se ohlašující. I řekl sem k tlumočníku svému: „A což pak jim pomůženo býti nemůže? Nemohou-liž rozvázání a od sebe propuštění býti, kteříž tak srovnávati se nemohou?“ „Nemůž to býti,“ řekl on; „dokud živi, tak býti musejí.“ „Ach, ukrutnějšíž této vazby a poroby,“ řekl sem, „však to nad smrt horší!“ A on zase: „A proč se takoví lépe nerozmýšlili prvé? Nezhod na ně.“

7. Vtom pohledím, a aj, Smrt šípy svými některé zporáží a zporáží, a pouta hned se každému rozsmekla. I přál sem jim toho, mysle, že sobě toho i oni přejí a z toho vysvobození srdečně se radovati budou. Ale aj, on každý téměř téměř v pláč a kvílení, jakéhož sem jinde v světě sotva slyšel, se vydávali, rukama lomíc a příhody své toužíc. O těch, kteréž sem prvé pokojné spolu spatřil, rozuměl sem, že jich opravdu jednoho po druhém teskno; o druhých pak myslil sem, tak se to oni pro lidi stavějí, než budouť se uměti káti, slíbil bych, a jiným, jak se pout vystříhati, raditi. A oni pak, než já zvím, protouc sobě oči, před bránu zas běželi a v poutech znovu se vraceli. I řekl sem s hněvem: „Ó potvorníci, nejste politování hodní!“ a k svému vůdci: „Podme odsud, já v tomto stavu více marnosti než čeho vidím.“

8. Mezi tím (ať příhod svých nezatajuji), když se k Bráně rozchodu vracíme, a já předce po světě spekulovati úmysl vmysl mám, tožť vůdcové moji, jak Všudybud, tak Mámil, tuze mne namlouvati začnou, abych toho stavu sám také zkusil, že lépe, co jest, porozumím. Já, že sem mladý, že mne příkladové straší, že sem všeho ještě neprohlédl etc. Ale nic, přeloudili oni mne, že sem se jako z žertu na váhu a odtud do pout dostal a tudíž sám čtvrtý spatý chodil; jiných pak (pravili, že k službě a pro počestnost) páteř mi přidali, že sem je sotva za sebou vláčet mohl, dychtěl a 36 chroptěl. Vtom nenadále jakýs udeřil vicher s blýskáním, hřmáním a krupobitím strašlivým i rozprchá mi se všechno to pryč kromě spřipínaných s připjnaných mých, s nimiž já také v kout běže, toť šíповé Smrti zporáží mi všech mých tré, že sem žalostně osaměje a hrůzou zmámený jsa, co dělati nevěděl. Vůdcové moji, abych sobě toho na ten čas vážil, že mi snáze utíkatí bude. A já: „Proč ste mi pak prvé radili?“ Oni, že času k vazení se není, abych uhýbal. Takž sem pospíšil.

9. Ale znikna toho, nic předce nevím, co vlastně o tom stavu pověditi: více-li potěšení v něm, když se zdaří (jakož se domnívám, že mně tak bylo sedlo), čili žalosti více z přerozličných příčin. To pamatuji toliko, že i bez něho i v něm teskno bývá, a i když se nejlíp zdaří, sladké s hořkým se mísí.

Poutník prohlédá stav řemeslníků

Takž jdouce dostaneme se do ulice, kde se živnosti provodí, kteráž zase na mnoho menších uliček a plácků rozdělená byla, a všudy rozličných síní, dílní, výhní, verštatů, krámů, boud, s přerozličným potvorným nádobím plno, okolo nichž se divně lidé zatačeli, vše s třískáním, boucháním, vrzáním, škřípáním, hvízdáním, pískáním, foukáním, houkáním, chřestáním a šoustáním rozmanitým. Viděl sem tu, jak se někteří v zemi hrabali a kutali, buď po vrchu ji párajíce, aneb se skrze vnitřnosti její jako krtice prorývajíce. Jiní se máchali v vodě, na řekách i na moři, jiní párali párali v ohni, jiní zevlovali do povětří, jiní zápasili s zvěří, jiní s dřívím a kamením, jiní ledcos sem a tam přenášeli a převáželi. I dí mi tlumočník: „Hle, jak to bystré a veselé práce! medle, coť se tu nejlép líbí?“ Já řekl: „Můž býti, že tu veselosti jest něco, já však mnoho při tom natáhání vidím, mnoho stonání slyším.“ „Ne všeckoť jest těžké,“ řekl, „nahlédněme blíž do těch některých věcí.“ I vodili mne skrze ně pořád a prohlédal sem všecko a chytal se také po místech toho i jiného pro zkušenou, ale všeho vypisovati na tomto místě ani nemohu, ani nechci. Než co sem tu veřejně vyšetřil, toho nezatajím.

1. Předně, spatřil sem, že všickni ti lidští obchodové jen práce jsou a kvaltování a každý nějaké své nepohodlí a nebezpečenství má. Viděl sem tu zajisté, že kteří zacházeli s ohněm, byli jako mouřenínové osmahlí a očadlí, jimž břínekot kladiv vždycky v uších vzněl a půl sluchu zaměstnával, záře ohně vždycky se jim v očích blyštěla a kůže s připálením tytýmž se poklávala. Kteří obchod vedli v zemi, s temnostmi a hrůzami bylo tovaryšství jejich a ne jednou se přihodilo, že se zasuli. Kteří u vodách pracovali, mokli co doch, drkotali zimou co osika, vnitřnosti jim surověly a nemalý jich díl hlubinám za podíl se dostával. Kteří se s dřívím, kamením a jinými hmotnostmi zaneprazdňovali, plní byli mozoľů, stonání a ustání. Viděl jsem zajisté, jak někteří oslovské práce měli, s nimiž se až do potu a do ustání a do úpadu vpadu a do úrazu vrazu a do přetržení natáhali a namáhali, ješto tím svým bídným pachtováním chleba sotvá obhájiti mohli. Viděl sem jiné, takť jest, že se lehčeji a zištněji živili, ale zase, čím méně kvaltování, tím víc nepravosti a fortelů tu bylo.

2. Druhé, viděl sem, že všecka práce člověka jest pro ústa vsta jeho. Nebo co kdo uhnal, vše to sobě a svým do úst vst vecpal, řídké vymíníc, kteříž ústům vstům utrhajíce do pytlíků kladli. Ale ti, viděl sem opět, že aneb děraví byli, co se nasypalo, pršelo zas, a jiní zbírali, aneb někdo přijda, utrhl mu jej, aneb sám někde zavadě, jej sobě odčesl, neb protrhl neb vždy jinou nějakou příhodou zmrhal. Takže sem to patrně viděl, že se těmi lidskými zaměstnáními jen voda přelívá, dobývají se peníze a odbývají zas s tím toliko rozdílem, že snáze odcházejí, než přicházejí, buď že se skrz ústa vsta aneb skrz truhly přehánějí. Protož sem také více všudy nuzných než možných spatřil.

3. Třetí, spatřil sem, že každá ta práce celého člověka vyhledává. Ohlédal-li se kdo a drobet váhavě sobě počínal, hned zustával vzadu, hned mu všecko z rukou lezlo, a než zvěděl, na korábu se octl.

4. Čtvrté, všudy sem mnoho nesnadnosti znamenal. Než se kdo do obchodu vpravil, dobrý díl života mu minul, a vpravě se, nedal-li velmi bedlivého na sebe pozoru, hned mu zase všecko zpět šlo, nýbrž i při nejbedlivějších sem shlédl, že se tak často se škodou jako s ziskem potkávali.

5. Páté, viděl sem všudy (zvlášť mezi obchodem podobným) plno závisti a nepřizně. Navalovalo-li se komu víc práce, aneb že se od něho víc nosilo, sousedé hned škaredě hleděli, zuby škřípěli a mohli-li jak, jemu to zkazili. Odkudž různice, nevole, hřešení pocházelo a někteří z netrpělivosti nádobí od sebe házejíc, v zahálku a dobrovolné korábniectví jiným navzdoru se dávali.

6. Šesté, shlédl sem mnoho všudy falše a šalby. Co kdo dělal, zvlášť jinému, vše na odbyt, ledabylo dělal. Práci svou mezi tím, jak nejvýš mohl, velebě a nadsazuje.

7. Sedmé, nalezl sem tu mnoho zbytečných marností, nýbrž větší díl těch zaměstnání že nejsou než sama pouhá marnost a neužitečné bláznovství, poznal sem jistotně. Poněvadž zajisté lidské tělo skrovničským a prostičkým jídlem a pitím se přechovati, skrovničským a prostičkým rouchem přiodíti, skrovničským a prostičkým staveníčkem přichrániti dá, patrné jest, že maličké a skrovničké o ně péče a práce potřebí, tak jakž za starodávna bývalo. Toho pak tuto, shledal sem, že svět souditi neb neumí, neb nechce, poněvadž k vycpávání a nalívání břicha tak mnoho a tak neobyčejných věcí užívati zvykli, že k shledávání jich veliký lidu díl po zemi i po moři kvaltovat se a sílu i život v šanc sázeti musí; na kterýchž přestrojování opět obzvláštní mistři býti musejí. Podobně se s shledáváním k šatstvu a stavení rozličných materií Materyi a s dáváním jim rozmanitých potvorných křtaltů nemalý lidu díl zaneprazdňuje, což vše zbytečné a marné, často i hříšné jest. Tak podobně řemeslníky sem spatřil, jejichž všecko umění a práce jest, dětinské titěrky aneb také jiné hříčky k strojení

kratochvílí a maření času dělali. Jiné nadto, jejichž práce byla, nástroje ukrutnosti, meče, tulichy, čekany, ručnice etc., vše na lidi, strojití a množiti. Jakýchž všech živností s jakým lidé svědomím a s jak potěšenou myslí hleděti mohou, já nevím. Než to vím, kdyby se z těch jejich prací, co nepotřebného, zbytečného a hříšného v nich jest, vynítí a odmísiti mělo, že by větší díl lidských obchodů klesnouti musel. Protož pro tuto i výš připomenuté příčiny nic sobě tu oblíbiti nechtěla mysl má.

8. Zvláště pak naposledy když sem viděl, že se tu jen tělem a tělu pracuje, ješto by člověk, přednější věc v sobě maje, duši, tu nejprředněji v práci zavoditi, té zisků nejprředněji hledati měl.

9. Jednu věc zejména připomenouti se vidí, jak mi se mezi formany po zemi a mezi plavci na moři vedlo. Když sem tak, dílny řemeslníků přehlédaje, tesknil, řekl Mámilovi Všudybud: „Vidím já, že je toto cosi cosý neposedavého, rtuť vždycky se mektati chtějí, protož mu žádné jedno místo nevoní, k němuž by se přivázati dāti chtěli. Ukažme mu prostrannější, kupecký, kdež vždycky sem tam přes svět se přenášeti a jako ptáku létati volno.“ „Nejsem proti tomu,“ řekl sem, „i toho zkusiti.“ Šli sme tedy.

10. A hned užím houf lidí sem tam se vrtících a všelijaké věci, až i třísky, prst, hnůj shledávajících, zbírajících, zdvíhajících a do břemen fasujících. Ptám se, co to? Oni, že „přes svět strojí“. Já: „A proč ne bez těch tíhot? lehčeji by jeli.“ Oni: „Bloud si ty. Jakž by jeli? to jejich křídla.“ „Křídla?“ řku já. „Křídla arci. Nebo to jim dává i úmysl vmysl i dobrou při tom mysl i pas a glejt všudy. Či mníš, že se darmo po světě toulati volno? Z toho oni musejí vyživení, přízeň i všecko bráti.“ Hledím tedy, a aj, oni, co kdo nejvíc břemen těch shledati mohl naváží, na šráky jakés s poddělanými koly váleli a šroubovali, pak spřipínajíc s připnagjc k nim hovada, tak se se vším tím přes vrchy, hory, doly, zmoly šrotovali a pachtovali, že to znamenitě veselý život sobě libující. Jakož se i mně zprvopočátku zdálo. Ale jakž sem je tu i tam v blatě váznouti, káleti se a máchati, natáhati a namáhati, též od dešťů, snihů, slot, metelic, zim, hork rozličná nepohodlí snášeti viděl, jako i na pasích všudy na ně číhati, všecko jim přetřásati, vačky vyprazdňovati (an nic k zniknutí toho hněv, trhání a sápání sapánj nepomáhal), tolikéž loupežnou po silnicích sběr outoky na ně činiti a duši jejich vždycky na šancích státi sem spatřil, zodnechtělo mi se toho.

11. Pravili tedy, že jiný jest pohodlnější po světě létání způsob, plavbami; tu že se člověk neztráse, nezkálí, neuvázne, ale od jednoho kraje světa k druhému sebou stříletí můž, všudy nového, nevidaného a neslýchaného něco nalézaje. I vedli mne k krajům země, kdež sme před sebou nic neviděli než nebe a vodu.

12. Tu mi do jakés chaloupky vstoupiti kázali z prken zhlobené. A ta nestála na zemi, aniž byla podezděná neb podvalami jakými, sloupy a podporami utvrzená, ale stála na vodě a viklala se sem tam, takže i vstoupiti do ní s rozmyslem bylo. Však když jiní tam šli, šel sem, abych se nesmělým nezdál, i já, nebo pravili, že to náš vůz. Mysle pak já, že již pojedem aneb, jakž pravili, poletíme, anť my tu den, druhý, třetí, desátý stojíme. „I co pak to?“ díím já, „však ste pravili, že sebou stříletí budeme od jednoho kraje světa k druhému, a my nemůžeme z místa nikam.“ Oni, že až nám tahouni přijdou, a vypravují mi, že oni tahouny mají, kterýmž ani hospody, ani maštale, ani obroku, ani ostrohy a biče netřeba, než jen zapřáhnouti 43 a jeti, jen abych počkal, že uhlédám. A ukazují mi mezi tím opratě, provazy, šle, váhy, brdce, oje, nápravy, rozvory, klanice a sochory rozličné, vše jinak než při formanském fasuňku. Byl zajisté toto vůz ležatý, hřbetem znak, ojem (ze dvou nejdelších jedlí udělaným) zhůru do povětří strmicí, od jehož špice provazové se rozbíhali k bitům vůkol s mřežováním a žebřováním rozličným. Náprava toho vozu byla vzadu, u níž sedě jediný člověk chlubil se, že všecku tu bohopustu obrátí, kam chce.

13. Vtom zavane vítr. Nuž chasa naše zhůru, běhati, skákati, křičeti, výskati začnou, jeden se chytá toho, jiný jiného. Někteří po těch provazích zhůru a dolů co veverky sebou házejí, bidla spouštějí, rohože jakési svinuté rozpouštějí a co víc toho. Já: „Co pak to?“ Oni, že zapřáhají. I hledím, a aj, ty rohože se nám vydmou jako stodoly (oni pravili, že to naše křídla) a všecko to počne nad námi fičeti a pod námi se voda stříhati a stříkati; a než já zvím, anť se nám břeh i země i všecko z očí ztratí. Já: „Kam sme se pak dělí? Co to bude?“ Oni, že letíme. „Inu, tedy leťmež ve jméno Boží,“ řekl sem a dívám se, jak to s námi prudce jde, ne bez líbosti sic, však také ne bez strachu. Nebo vyšel-li sem ven dívati se, závrat mne podjímal, vlezl-li sem na dno, strach od šustící násilně okolo stěn vody obstupoval mne. A tu mi 44 na mysl jíti počalo: „Není-li to předce těžká opovážlivost, tak vzteklým živlům, vodě a větru, život svůj svěřiti a tak zumyslně smrti v hrdlo lézti, od níž tu nic dále nejsme než na dva prsty, jak totiž tlusté jest prkno to mezi mnou a strašlivou propastí.“ Však umíniv strachu na sobě nedati znáti, mlčel sem.

14. Vtom mne puch jakýsi surový zarážeti počne a mozk i všecky vnitřnosti mi projma, povalí mne. Tu já se (jako i jiní způsobu tomu nepřivklí) válím, řičím, rady sobě nevím, všecko se ve mně rozpívá a ze mne leje, že se nejínek zdálo, než že jak hlemejšď na slunci, tak my tu na té vodě se rozplyneme. Tu naříkati na sebe i vůdce své

počnu, nevěře, aby živu zustati možné bylo, ale od nich všech místo politování smích sem měl. Věděli zajisté zkušením (čehož sem já nevěděl), že ten způsob nebude leč některý den trvati, jakož tak bylo a síla má pomalu se vracela zase a poznal sem, že vzteklo to moře toliko mne tak přivítalo.

15. Ale což? Těžší oněch věci hned přišly. Opustil nás vír, křídla nám ochlípěla, my stanuli, na vlas nikam nemohouce. Já opět se vraštili, co to bude: „Zanešení sme tu do těch pustin mořských, ach, vyjdeme-liž zase? Ach, uhlédáme-liž ještě zemi živých? Ó matko milá, země, země, matko milá, kde jsi? Vodu rybám, tebe nám dal Stvořitel Bůh. Ryby se bydliště svého, ach, rozšafně drží, my pak nesmyslní své opouštíme. Nepřispěje-liť nám nebe na pomoc, jižť nám v smutné té propasti zahynouti.“ Takovými kormutlivými myšlenkami trápit se nepřestal duch můj, až teď plavci křičeti začnou. Já vyběhna: „Co to?“ Oni, že vítr jde. I hledím, a nevidím nic; oni předce rozpínají. I přijde, pochytí nás a nese zas. Což všechněm přineslo radost, ale kteráž nám hned zhořkla.

16. Rozmáhalo se zajisté to vání tak násilně, že nejen námi, ale i těmi pod námi hlubinami zmítáno bylo, až hrůza k srdci šla. Nebo moře vlnami takovými odevšad se válelo, že sme jako po vysokých horách a hlubokých údolích jednak zhůru, jednak dolů chodili. Někdy námi zhůru střelilo, že sme sobě měsíce dosáhnouti moci zdáli, z toho zase zstupovali sme jako do propasti. Tu se zdálo, že nás proti nám jdoucí neb poboční vlna přikvácí a hned na místě potopí, ona pak podnesla vždycky, toliko že náš ten prkenný koráb sem tam odráží a od jedné vlny druhé podáván jsa, jednak na ten, jednak na druhý bok dopadal, jednak předkem kolmo zhůru, jednak dolů strměl. Odkudž nejen vodou vždycky na nás a přes nás do povětří stříkáno, ale my ani státi ani ležeti nemohouc, z boku na bok sme přemítáni, jednak na nohy, jednak na hlavu staveni. Z čehož závrat a všeho všudy s námi se podvracení pocházelo. Což když dnem nocí trvalo, každému souditi snadno, jakých se tu hrůz a strachů pocítiti musilo. I myslil sem sobě: „Ach, titoť lidé mimo všecky, co jich svět má, pobožnými býti příčinu mají, po tu hodinu životem svým jisti nejsou.“ A ohlédaje se po nich, jak nábožní jsou, vidím, že jednostejně předce jako v krčmě žerou, pijí, hrají, chechtají se, oplzle mluví, zlořečí a všelikou prostopašnost provádí. Nad čímž se zkormoutě, napomínati jich počnu i prositi, aby, kde jsme, pamatovali a takových věcí přestanouce, k Bohu volali. Než co platno? Jedni mne vysmáli, druhí na mne fukali, třetí opřáhali, čtvrtí vyhoditi strojili. Mánil můj, abych mlčel a hostem se v cizím domě býti pamatoval, kdež hluchým a slepým býti nejlépe jest. „Ach, nemožné jest,“ díím já, „aby ta věc na dobré vyšla s těmi obyčeji.“ Tu oni opět v smíchy. Já nezbednost takou vida, mlčeti sem musil, prasku však nějakého při nich se boje.

17. Vtom se bouře silí a proti nám víchř strašlivý strhne. Tu se teprv moře vlnami až k nebi kouřiti začne, tu nás sobě vlny jako miče podávají, tu se hlubiny odvírají a nás jednak sehlititi pohrožují, jednak zhůru zase vymítají; tu nás vítr v kolo bere a jednák sem, jednák tam námi hází, až praštělo všecko, jako by se na statisíce kusů roztříštiti mělo. Tu já zmrtvěl všecek, nic již před sebou nevidá než zahynutí. Onino násilí již odolati nemohouc a na skály neb mělčiny vehnání se bojíc, křídla strhovali a háky jakési veliké železné na přetlustých provazích vyhazovali, tak se na místě zdržeti, až by bouře pomínula, troufajíc. Ale nadarmo. Někteří zajisté z oněch po provazích lezoucích prudkostí větru jako housenky zházíní a do moře vmetání; těmto týmž násilím kotvy se zutrhovaly a v hlubinách ztonuly. A tu teprv lodí naše s námi již beze vší obrany jako na proudě řeky tříšťka zmítati se počala. Obrům pak oněm železným svévolným teprv také srdce se tratilo, bledli, trnuli, co sobě počítí nevěděli, na Boha teprv zpomínali, k modlitbám napomínali i sami ruce spínali. Tu lodí s námi jednak na dně moře usedati, jednak o skryté pod vodou skálí se bítí a skrze to padati a pukati začne. Tu se voda rozštípeninami těmi k nám leje, kterouž ač vylévati čím a jak kdo pro starost pro mladost mohl poroučíno, platno však nic nebylo, tlačila se násilím k nám a nás v sebe. Tu pláč, křik, úpění vpění nesmírné, žádný nic před očima neviděl než ukrutnou smrt. A však že život milý, chytal se čeho kdo mohl, tabulí, desek, holí, zda by se tím od potopení ubrániti a snad někam vždy vyplouti mohl. Až i já, když se naposledy lodí rozsmekla a všecko potonulo, čehosi se chytě, vyšel sem s nemnohými na břeh jakýsi; jiné sehltila všecky strašlivá ta propast. Kdež od zděšení a hrůzy sotvá se probrav, svým vůdcům domlouvati začnu, že mne v to uvedli. Oni, že to neškodí mi, když sme jen vybredli, abych byl myslí dobrý. Věru myslí dobrý; do své nejdelší smrti na nic podobného navěsti se nedám.

18. Hledě pak, vidím, že ti se mnou vychváčení zase tam běží a znovu do korábů sedají. „I jdětež na všecko neštěstí,“ řekl sem, „opovázliví lidé, ani se víc dívati na to nechci.“ Tlumočník můj: „Ne každý jest tak rozmazaný,“ dí; „pěknáť jest, milý brachu, statek a zboží! Pro nahnání jeho musí se člověk i života odvážiti.“ Na to já: „Co jsem hovado, abych pro tělo toliko a tělu naháněje život v šanc sázel? Bá, však toho ani hovado nečiní, člověk ovšem, přednější věc v sobě maje, duši, té by zisků a rozkoši hledati měl.“

Poutník stav učených prohlédá; nejprv veřejně.

I řekl ke mně vůdce můj: „Již já myslí tvé rozumím, kam tě táhne, mezi učené s tebou, mezi učené, to pro tebe vnada, to lehčejší, to pokojnější, to myslí užitečnější život.“ „Ba, tomuť jest tak,“ dí tlumočník. „Nebo co rozkošnějšího býti může, jako aby člověk, nechaje a nedbaje hmotného toho těla kvaltování, s samým všelijakých ušlechtilých věcí zpytováním zacházel? Toť v pravdě jest, což smrtné lidi nesmrtnému Bohu podobné a téměř rovné činí, aby jako vševědoucí byli, co na nebi, na zemi, v propastech jest neb bylo neb bude, všecko stíhajíce, všecko znajíce, ač ne všechněm v jednotejné dokonalosti, pravdať jest, toho se dostává.“ „Vedtež mne tam, proč meškáte?“ řekl sem.

2. I přijdeme k bráně, kterouž mi Disciplinam jmenovali. A ta byla dlouhá, úzká vzká a tmavá, plná zbrojných strážných, kterýmž se každý, kdo do ulice Učených chtěl, opověditi a průvodu žádati musel. I viděl sem, že houfové lidu, zvláště mladého, přicházeli a byli hned na rozličné trpké exámeny bráni. Nejprvnější exámen při každém byl, jaký měšec, jaký zadek, jakou hlavu, jaký mozek (což z vozhera soudili) a jakou kůži přináší. Byla-li hlava ocelivá a mozek v ní ze rtuti, zadek olověnný, kůže železná a měšec zlatý, chválili a hned ochotně dále vedli; neměl-li kdo toho paterého, aneb mu kázali zpět, aneb špatně tušíc tak nazdařbuh přijímali. I řekl sem divě se: „Co pak jim tu na tom paterém kovu záleží, že se tak pilně na to vše dobývají?“ „Ba mnoho,“ dí tlumočník. „Nemá-li kdo ocelivé hlavy, rozpuke se mu; nemá-li v ní tekutého mozku, nebude z něho míti zrcadla; nemá-li plechové kůže, nevytrpí formací; nemá-li olověnného sedadla, nevysedí nic, roztrousí všecko; a bez zlatého měšce, kde by nabral času, kde mistrů živých i mrtvých? Či mníš, že tak veliké věci darmo přicházeti mohou?“ I porozuměl sem, kam se to směřuje, že se k tomu stavu zdraví, vtip, ustavičnost, trpnost a náklad přináseti musejí, a řekl sem: „Takť se tedy opravdu říci můž: Non cuivis contingit adire Corinthum. Ne každému se dřevu dostane býti fládrem Fladrem.“

3. I vejdemo dále do brány a vidím, an každý ten strážný, jednoho neb více jich na práci vezma a s nim se veda, do uší mu cos dmýchá, oči protírá, nos a chřípě vyparuje, jazyk vytahuje a obkrajuje, ruce a prsty skládá a rozkládá, a nevím, co víc nedělá. Někteří se i hlav provrtovati a cos nalévati pokoušeli. Nad čímž tlumočník zděšeného mne vida: „Nediv se,“ řekl, „učení ruce, jazyk, oči, uši, mozek a všechny vnitřní i zevnitřní smysly jinakší než hloupý lidu obor míti musejí, protož se tu přeformovávají, a to bez práce a odporosti býti nemůž.“ Vtom pohledím a spatřím, jak nebozí mnoho od toho přeformování dávati museli. Ne o měšci, než o kůži, již museli nastavovati, pravím. Tytýž zajisté pěst, rafije, ferule, metla na líci, na lebu, na hřbetě, pod sedadly se octla, až krvavou cedili, a téměř téměř napořád prouhů, šráků, modřin, mozolů plní byli. Což někteří vidouc, dřív než se jim dali, jen do brány nahlédnouc, coufali, jiní formovatelům těm z rukou se vydrouc, zutíkali tolikéž. Menší jich počet dotrval, až na prostranno puštění, až i já také, do toho stavu chut maje, formací tu sem, ač ne bez nesnadností a trpkostí, vystál.

4. Z brány když vycházíme, vidím, že každému tomu ponabroušenému cejch dávají, po němž by, že mezi učence přináleží, poznán býti mohl, kalamář za pás, za ucho péro a do ruky prázdnou knihu k shledávání umění; i dostal sem toho také. Tu pak dí mi Všeživ: „Nu, již tu máme čtvero rozcestí, do filozofie, medicíny Medycíny, juris prudentie a teologie Theologie, kam nejdřív chceme?“ „Jak soudíš,“ řekl sem. On zase: „Dojděme nejprv na plac, kdež se všickni scházejí, aby se na ně zespokla podíval, potom auditoria po různu procházeti budeme.“

5. I uvede mne na nějaký rynek, a aj, tu oblakové študentů, mistrů, doktorů, kněží, mládenců i šedivců! Z nichž někteří po hromadách se drželi, spolu rozmlouvajíc a disputujíc, jiní se do koutů tiskli jiným z očí. Někteří (což sem dobře vyšetřil, ale sem jim toho tam mluvit nesměl) měli oči a neměli jazyka; jiní měli jazyk a neměli očí, někteří toliko uši bez očí a jazyka etc. Takž sem porozuměl, že i tu nedostatkové přebývají. Vida pak já, že všickni tito odkuds vycházejí, a zase tam vcházejíce, jako včely z oule a do oule se motají, pobídnou, abychom tam také vešli.

6. Takž vejdemo, a aj, tu síň veliká, již sem ani konce neznamenal, a v ní po všech stranách plno polic, příhrad, škatulí a krabic, že by jich na sta tisících vozů neodvozil, a každá měla svůj nápis a titul. I řekl sem: „Do jakéž sme toto pak apatéky vešli?“ „Do apatéky,“ řekl tlumočník, „kdež se lékové proti neduhům myslí chovají, a ta vlastním jménem bibliotéka slove. Pohleď, jací tu neskonali skladové moudrosti!“ Hledě tedy já, vidím učenců páteře přicházejících rozličně se okolo toho zatáčeti. Někteří, nejpěknější a nejsubtylnější vybírajíce, po kusu z nich vytahovali a do sebe přijímali, povlovně sobě žvýkajíce a zažívajíce. Já, přistoupě k jednomu, táži se, co to dělá? Odpověděl mi: „Prospívám.“ „A jaká v tom chut?“ díím já. On zase: „Dokud se to v ustech žvýká, náhořkost neb nákyselost čítí, potom se obrací v sladkost.“ „A nač pak to?“ řekl sem. Odpověděl: „Lehčeji mi to přichází

vnitř nositi a jsem tím jistší; a co užítu nevidíš?“ I hledím na něj pilněji a vidím jej tlustého a tučného, barvy krásné, oči se mu jako svíce stkvěly, řeč byla pozorná a všechno při něm čilé. I dí mi tlumočník: „Ovšem pak tito.“

7. I pohledím, a aj, někteří tu velmi lakotně s tím zacházejí, pořád, co jim k rukám přišlo, do sebe cpajíce. Na něž pilněji hledě, nevidím nic, aby jim barvy neb těla neb tuku co přibývalo, kromě samého břicha odutí a rozecpání. A vidím, že co do sebe nacpali, zase to vrchem i spodkem nezažité z nich lezlo. Někteří z těch takových i v závrat upadali a s smyslem se pomíjeli, někteří od toho bledli, schli i mřeli. Což jiní vidouc, na ně sobě ukazovali, a jak nebezpečno s knihami (nebo tak krabicím těm říkali) zacházeti, sobě vypravovali; někteří prchali pryč, jiní, aby jen opatrně s nimi zacházeli, napomínali se. Protož toho do vnitř nepřijímali, než z předu i zadu pytlíků a mošen sobě navěsíc, do těch ty škatule (nejvíc, na kterých napsáno viděli Vokabulář, Dikcionář, Lexicon, Promptuarium, Florilegium, Loci communes, Postille, Konkordancí, Herbář etc., každý jak k své věci býti soudil) cpali a ty nosíc, když co promluvíti neb napsati bylo, z kapsí vytahovali a odtud do úst Vst a péra brali. Já znamenaje to, řekl sem: „Tito tuším v kapsích umění nosí?“ Odpověděl tlumočník: „Memoriae to subsidia; čis neslychal?“ Slyšel sem pak od některých ten způsob chváliti, že ti prý pry jen usezené věci vynášejí. A můžet býti, než já sem jiné tu nepohodlí znamenal. Přihodilo se při mé přítomnosti, že někteří své škatule roztrousili, a některým, když jich poodložili, oheň zejma se popálil. Ach, jakého tu běhání, rukama lomení, naříkání, na retu 54 volání! Nechtěl žádný po tu chvíli víc disputovati dysputowati, psáti, kázati, než zvěsa hlavu chodil, choulil se, rděl, u koho věděl, prosbou i penězi zase nádobičko shledávaje, ješto, kteří vnitř zachystáníčko měli, takové příhody ne tak se báli.

8. Já mezi tím opět jiné spatřím, kteříž ani ne do kapsí sobě ty škatule dávali, než nosili do pokojíků kamsi; za nimiž vejda, vidím, ani pěkná na ně pouzdra strojí, rozličnými barvami líčí, někteří i stříbrem a zlatem obkládají, do polic pořádají a zase vytahuje na ně hledí, pak zase skládají a rozkládají, přistupujíce a odstupujíce, sobě i jiným, jak to pěkně stojí, ukazují, vše povrchu; někteří také časem na titule Tytule, aby jmenovati uměli, nazírali. I dím: „Co pak tito laškují?“ Odpoví tlumočník: „Milý brachu, pěkná věc jest pěknou míti biblioteku.“ „I když se ji neužívá?“ dím já. A on: „I ti, kdož biblioteku milují, mezi učené se počítají.“ Já sobě na mysli: „Jako někdo kladiv a klíští hromady maje, a k čemu jich užívati nevěda, mezi kováře.“ Říci však toho, abych sobě něco neutržil, nesměl sem.

9. Než vyjdouc my zase na síň, uzřím já, že těch apatekářských nádob vždy víc a víc po všech stranách přibývá, a hledím, odkud je pak nosí. I vidím, že z jakéhos zastření, za kteréž já také vejda, spatřím mnoho soustružníků, ani teď jeden nad druhého pilněji a křtaltovněji z dřeva, kostí, kamení a rozličných materiálů škatule ty formují, a mastí či dryákem naplníc, k obecnému užívání dávají. A tlumočník mi dí: „Tito sou ti chvály a všelikého zvelebování 55 hodní lidé, kteříž nejužitečnějšími věcmi pokolení svému slouží, že pro rozmnožení moudrosti a umění žádné práce, žádného úsilí vsylj nelitujíce, slavnými dary svými s jinými se zdělují.“ I udělá mi se chut podívat se, z čeho a jak se to (co tak dary a moudrostí nazval) dělá a strojí. A spatřím jednoho tuším či dva, kteříž vonná koření a byliny shledávajíce, krájeli, třeli, vařili, distillovali dystyllovali, rozkošné dryáky, lektváře, sirupy a jiná životu lidskému užitečná lékařství strojíce. Naproti tomu jiné spatřím, že jen z jiných nádob vybírali a do svých překládali, a těch bylo na sta. I řekl sem: „Titoť vodu přelévají.“ Odpověděl mi tlumočník: „I tak se umění množí. Nebo zdaž se jedno a též jinak a jinak přistrojiti nemůž? A k prvnějším věcem vždy se něco přidati a přiopraviti můž.“ „A zkaziti také,“ řekl sem já s hněvem, vida patrně, že se faleš provodí. Některý zajisté cizí nádoby dopadna, aby svých několik naplnil, rozřídil, jak mohl, leda pomyjí přiléváním, jiný zase přidáváním lecjakés matlaniny, třeba prachu a smetí, zahustil, jen aby se také nové zadělání zdálo. Mezi tím nápisy nádhernější než onino přivěšovali a nestydatě jako jiní dryáčníci každý své velebil. Kdež mi i divno i hněvno bylo, že (jakž sem prv navrhl) řídký kdo vnitřní podstatu examinoval, než všechno napořád aneb aspoň bez rozdílu brali. A pakli kteří vybírali, jen zevnitřního křtaltu a nápisů hleděli. 56 A tu sem porozuměl, čím to jest, že jich tak málo k vnitřní čerstvosti mysli přichází, nýbrž čím kdo těch léků více do sebe hltal, tím že se více dával, bledl, vadl a chřadl. Spatřil sem pak převeliký díl milých těch dryáků, jimž se nikdy k žádnému lidskému užívání přijíti nedostalo, než jen molům a červům, pavoukům a mouchám, prachu a plesnivosti, naposledy smetným škřinkám a zadním koutům za podíl byly. Čehož bojíce se někteří, jak brzy dryák svůj dostrojili (ba někteří dřív, než strojiti dobře začali), hned po sousedech prefací Praefacy, veršů, anagrammat prosíce běhali; hned patrony, kteříž by novým strojům jména a měšce půjčili, shledávali; hned titule Tytule a nápisy jak nejozdobněji líčili; hned rozličných figur figur a kupršťků květováním jak nejkadeřavěji premovali, sami to také lidem vstříc nosili, podávali a jako řka bezděk cpali. Ale viděl sem, že naposledy ani to již nepomáhalo, protože to přespříliš přemnoženo bylo. I litoval sem nejedněch, že mohouc čistý míti pokoj, beze vši potřeby a užítu, nýbrž v šanc sázením jména svého a se škodou bližních v to dryáčnictví se dávají. O čež když sem návěští dával, nenávisť sem získal, jako bych obecnému dobru překážel. Mlčím již, jak někteří z věcí naprosto jedovatých ty své konfekty Confekty strojili, takže tak mnoho se trávenin jako lékařství prodávalo, a nelibě sem ten neřád nesl, ale nebyl kdo toho napravit.

10. Takž zase na plac Učených vyjdeme; a aj, svády, různice, rvačky, shon mezi nimi. Řídký tu byl, kdož by s někým táhanice neměl; nejen mladí (což by se nedospělého věka drzosti přičísti mohlo), než i ti starci vespolek se drancujíce. Nýbrž čím kdo za učenějšího aneb sám sebe držel, aneb od jiných jmín byl, tím více různic začínal a na jiné vůkol šermoval, sekal, házel a střílel, až hleděti hrozno bylo. Pochvalu a slovoutnost v tom sobě zakládaje. I řekl sem: „Ale což to pro milý Bůh? Však sem já myslel, a taktéž mi od vás slibováno, že toto nejpokojnější stav jest, já pak tak mnoho různic nacházím.“ Odpověděl tlumočník: „Synu, nerozumíš ty tomu, však se to oni brousí.“ „Co brousí?“ řekl sem. „An já rány vidím a krev a hněv a vražedlnou jedněch k druhým nenávisť. Však sem podobného nic v žádném stavu řemeslníků nespatriil.“ „Bezpochyby,“ řekl on, „oněch umění jsou řemeslná, otrocká, těchto svobodná. Protož čeho se oněm nedovoluje, aniž by se při nich trpělo, toho těmto plná svoboda.“ „Ale jak to řádem slouti má,“ řekl sem, „já nevím.“ Zbroj sic jejich na pohledění strašného se nezdálo nic. Nebo kopí, kordy a tulichy, jimiž na sebe sekali a bodli, koženní byli, jichž nedrželi v rukou, než v ústech Vstech. Střelba pak jejich byla z třtin a písku, kteréž prachem vodou rozpuštěným nabíjejíce, papírovými štáfy na sebe házeli. Nic, pravím, to, po vrchu hledě, hrozného se nezdálo, já však vida, jak, když někdo mírně trefen byl, sebou trhal, křičel, vinul, utíkal, snadně mi porozuměti bylo, že to ne žert, než opravdový boj jest. Na někoho jich mnoho dotíralo, až všecko od mečů okolo uší bříňkalo, a kulí papírových jako krupobití naň padalo, někdo, statečně se bráně, obrátil se a všecky odbůjce své rozebral, jiný, ranami jsa přemožen, padl. A viděl sem tu neobyčejnou jinde ukrutnost, že ani poraženým již a mrtvým neodpouštěli, nýbrž tím víc a nelitostivěji na ně sekali a flekali, každý na tom, který se mu již nebránil, nejraději rekovství dokazuje. Někteří s sebou mírněji zacházeli, však hádky a nedorozumění prázdní nebyli. Nebo sotva kdo co promluvil, aby mu hned jiný někdo na odpor nevstoupil, i o snih, bílý-li jest, či černý, i o oheň, horký-li jest, či studený, hadruňky byly.

11. Vtom se někteří v ty nesvornosti vkládali a ku pokoji raditi začali, čemuž sem já se zradoval. Povstala i pověst, že všecky rozepře k porovnání přijíti mají, a byla otázka, kdo to konati bude? Odpovědíno, že povolením královny Moudrosti ze všech stavů nejsoudnější vybrání býti mají, jimž se moc dá, aby vyslychajíce odporných stran, při každé věci smysly rozeznání činili a, co pravějšího jest, vyhlašovali. I shluklo se nemálo těch, kteříž soudcové býti měli a chtěli, a shluklo se předně těch, kteříž mezi sebou pro smyslů rozdílnost různice měli, 59 množství veliké. Mezi nimiž sem také viděl Aristotelesa s Platonem, Cicerona s Sallustiem, Scota s Aquinatem, Bartola s Baldem, Erasma s sorbonisty, Rama a Campanellu s peripatetiky, Koperníka Copernyka s Ptolomeem, Theophrasta s Galenem, Husa Husa, Lutéra a jiné s papežem a jezuíty, Brentia s Bézou, Bodina s Wierem, Sleidana s Suriem, Šmidlina s kalvinisty Calvinisty, Gomara s Arminiem Arminyem, Fratres Rosaeos s fizofastry a jiných bez počtu. Jimž když conciliatores žaloby a stížnosti, důvody a odvody co v nejkratší slova pojaté psané sobě podati poručili, oni takové haldy knih nakladli, že by k přehlédnutí jich šest tisíc let nestačovalo, žádajíce, aby to sumovní summownj smyslu jejich ponavržení na ten čas přijato bylo; dále pak potom, jak by potřeba ukazovala, šířeji svou vysvětlovati a provozovati aby jednomu každému plná svoboda zustávala. I začali nahlédati do těch knih a kam kdo nahlédl, hned se odtud napiv, toho zastávati počal, a vznikly mezi pány ubrmany a smlouvci velké roztržitosti, když ten toho, onen onoho zastával. A tak nezpravíc nic rozprchli se; a učení Včení k hadruňkům svým se navrátili, čehož mi do pláče líto bylo.

Poutník přišel mezi filozofy

I dí mi tlumočník: „Nu, již tě ale mezi samy filozofy, jejichž práce jest k napravení nedostatků lidských prostředků vyhledávati a v čem 60 pravá moudrost záleží ukazovati, uvedu.“ A já řekl: „Tuť se snad bohdá jistému něčemu naučím.“ On řekl: „Ovšem, nebo to sou lidé, kteříž pravdu každé věci znají, mimo jejichž vědomí ani nebe nic nedělá, ani propast ničeho neskrývá, kteříž život lidský k ctnostem ušlechtilé formují, kteříž obce a krajiny osvěcují, kteříž Boha přitele mají, moudrostí svou k jeho tajnostem dosahující.“ „I podmež,“ řekl sem, „podme mezi ně, prosím, tím spíše.“ Ale jakž mne tam uvedl a já množství starců a divné jejich třeť spatřil, strnul sem. Tu zajisté Bion tiše seděl, Anacharsis se procházel, Thales létal, Hesiodus oral, Plato v povětří ideas honil, Homerus zpíval, Aristoteles disputoval dysputoval, Pythagoras mlčel, Epimenides spal, Archimedes zemi odstrkoval, Solon práva a Galenus recepty spisoval, Euclides měřil síň, Cleobulus budoucí věci zpytoval, Periander povinnosti rozměřoval, Pittacus válčil, Bias žebbral, Epictetus sloužil, Seneca mezi tunami zlata sedě chudobu vychvaloval, Socrates o sobě každému, že nic neumí, povídal, Xenophon naproti tomu každému všemu naučiti sliboval, Diogenes z sudu vykukaje všecky mimo jdoucí haněl, Timon všechněm zlořečil, Democritus všemu tomu se smál, Heraclitus naproti tomu plakal, Zeno se postil, Epicurus hodoval, Anaxarchus pravil, že to všecko nic není, jen že se to tak zdá. Jiných drobnějších filozůfků mnoho bylo a každý obzvláštního něco provodil, čehož sem ani nespamatoval 61 všeho, aniž mi se připomínati chce. Dívaje se pak na to, řekl sem: „Ale toto-liž sou ti mudrcové, světlo světa? Ach, ach, jáť sem se jinakších věcí nadál. Však tu jako sedláci v krčmě, každý vyje a každý jináč.“ Řekl mi tlumočník: „Tys bloud, ty těm tajemstvím nerozumíš.“ Já slyše, že tajemství jsou, počnu o nich bedlivě přemýšlovati a tlumočník počne mi je vykládati. Vtom, aj, přistoupí jakýsi také v filozofském habitu (jmenoval se Pavlem Tarsenským), pošeptal mi do ucha: „Zdá-li se sobě kdo moudrým býti v tomto světě, budiž bláznem, aby moudrým učiněn byl. Moudrost zajisté světa tohoto bláznovství jest u Boha. Nebo psáno jest: Zná Pán přemýšlování moudrých, že jsou marná.“ (I. Cor. 3, 18. 19. 20.) S kterouž řečí, poněvadž sem viděl, že co mé oči a uši vidí a slyší, se srovnává, ochotně sem na tom přestal a: „Podme někam jinam“ řekl. Tlumočník pak můj bláznů mi nadal, že maje já se od moudrých něčemu naučiti, od nich utíkám. Ale já šel mlče předce.

2. I vešli sme do auditorium jakéhosi, kdež, aj, plno s rafičkami mladých i starých, malujících litery, čárky a puňktíky. A když jeden jinák než druhý napsal aneb vyslovil, jednák se sobě vysmívali, jednák vadili. Zatím rozvěšovali po stěnách slova a hádali se o ně, co které kterému přijde etc., a tu je skládali, rozkládali, přestavovali rozličně. Načež já nadívaje se a nic mimo to nevida, řekl sem: „Toť jsou dětinské věci. Podme jinam.“

3. Vešli sme tedy do jiné síně, kdež, aj, mnoho jich stálo s penžlíky, smlouvajících se, jak by slova buď napsaná aneb z úst vst do povětří puštěná na zeleno, červeno, černo, bílo, a jak by kdo chtěl, barvena býti mohla. I ptal sem se: „Nač by to bylo?“ Odpovědino mi: „Aby se poslouchajícimu tak i jinak mozek zabarviti mohl.“ A já zase: „K líčení-li pak pravdy či lži těch líčidel se užívá?“ On: „Co přijde,“ řekl. „Tak mnoho tedy tu falše a marnosti, jak pravdy a užitků,“ díím já a jdu odtud.

4. Takž vstoupíme jinam, a aj, tu houf křepkých jakýchsi jonáčků, na vážkách odvažujících a na pídí odměřujících sylaby a plésajících okolo toho a skácících. I divím se, co to jest, a tlumočník mi dí: „Ze všech umění, která z liter povstávají, není řemeslnějšího a veselejšího nad toto.“ „A co pak jest?“ díím já. Odpověděl: „Co se prostým slov ulíčením spraviti nemůž, to se tímto jich sfaldováním zpraví.“ Vida pak já, že ti, kteří se tomu slov faldování učí, do jakýchsi knih nahlédají, nahlédnu i já a vidím tam: de Culice; de Passere; de Lesbia; de Priapo; de Arte amandi; Metamorphoses; Encomia; Satyrae; sumou summau frašky, básně, freje a všelikou bůjnost. Což mi všecku tu věc jaksi zošklivilo. Zvláště vida já, že kdo těm sylaboměrcům pochleboval, všecko umění na zvelebování jeho vynakládali, kdo se jim vhod neučinil, všelijakými naň odevšad uštípkami házeli, takže se toho umění jen aneb k pochlebování aneb k štipání užívalo. Znamenav tedy já, jak to vášniví lidé, pospíšil sem od nich chutně.

5. Jdouce tedy, vkročíme do jiného stavení, kdež dělali a prodávali perspicilla. I ptám se: „Co to jest?“ a odpovědi mi, že sou notiones secundae, kdo je má, že všecko uhlédá nejen po vrchu, ale do vnitř věci, zvláště pak do mozku jeden druhému nahlédati a v rozumu jemu se přebíratí že můž. I přicházeli mnozí a kupovali ty brylle a mistři je učili, jak nastrkovati, a kde potřebí, nakrucovati mají. Mistři pak, kteříž je dělali, obzvláštní na to byli, dílny své po koutech majíce, ale nedělali jednostejných. Někdo dělal hrubé, jiný malé, někdo okrouhlé, jiný hranaté a každý své chválil a kupce vábil a hádali se neukojitedlně i házeli na sebe. Některý od každého koupil a všecky sobě k nosu zpřipínal z připjnal, někdo jen jedny vybral a přilepil. Tu pak někteří pravili, že předce nemohou viděti tak hluboko; jiní pravili, že vidí, a ukazovali sobě až za mozk ještě a za všecky rozumy. Ale z těch

nejedny sem viděl, že když postupovati začali, hned přes kamení a špalky a do dolů (o nichž sem prv pověděl, že jich všudy plno bylo) padali. I ptal sem se: „Jak pak to, poněvadž se skrze ty brylle všecko vidí, že těm ústrkům vstrkům nevyhýbají?“ Odpovědíno mi, že ne brylle, než ti, kdo jich užívati neumějí, vinni sou. Mistři pak pravili, že není dosti brylle dialektiky Dyalektyky míti, než že se zrak jasným collyrium z fyziky Fyziky a matematiky Matematiky vyčistiti musí. Protož aby do jiných auditorií šli a zrak sobě propravili. Šli tedy jeden sem druhý tam. A já svým vůdcům „Podmež i my“ řekl. Ale toho sem neobdržel dříve, než až sem také ponoukáním Všežvěda nekolikery ty brylle sobě zjednal a zpřipínal; a zdáloť mi se, pravda jest, že cosi víc vidím a některá věc nekolikerým způsobem vidína býti mohla. Ale sem vždy, abychom dále šli, že já toho collyrium, o němž tu mluvili, zkusiti chci, dotíral.

6. I šli sme a uvedli mne na nějaký plac, uprostřed něhož uzřím veliký rozložitý strom, na němž všelijaké lístí a všelijaké ovoce (v škořepinách všecko) rostlo, pravili mu Natura. Filozofů vůkol něho zástup byl, vzhledajících a ukazujících sobě, jak které ratolesti, listu a ovoci říkají. I řekl sem: „Tito, slyším, že se jmenovati těch věcí učí, ale aby přirození stíhati měli, ještě nevidím.“ Odpověděl mi tlumočník: „S to ne každý býti můž, než hled' na tyto.“ I vidím některé větvoví ulamovati a lístí i ovoce rozvínati rožwjnati, a kde na ořech přišlo, zubami hrýzti, až jimi třeskotali; ale oni pravili, že to škořepiny praští, a přebírajíce se v nich chlubili se, že jádro mají, tajně jedni druhým, ale řídkým ukazujíce. Já pak, nahlédaje také mezi ně pilně, patrně sem viděl, že zevnitřní sic šupinu a kůru zhmožděnou a rozmačkanou měli, nejtvrďší však škořepina, v níž zavinuté jádro leželo, ještě byla celá. Vida já tu tedy i marnou honosnost i daremné kvaltování (viděl sem zajisté, jak někteří i oči sobě vyhleděli i zuby vylámali), pobídl sem, abychom jinam šli.

7. Takž vstoupíme do nějaké síně, a aj, tu páni filozofové krávy, osly, vlky, hady a všelijakou zvěř, ptactvo, zeměplazy, též dříví, kamení, vodu, oheň, oblaky, hvězdy a planéty, až i anjely před sebou majíce, disputovali dysputowali, jak by se každému tomu tvorů to, co od jiných rozdílného má, odjít mohlo, tak aby všickni sobě podobní učinění byli. I svlékali z nich nejprv formu, pak materii Materií, naposledy všecky případnosti, až holé Ens zustalo. {Unum, Verbum, Bonum.} A tu se hádali, jsou-li všecky ty věci jedno a též, jsou-li všecky dobré a jsou-li všecky v pravdě tím, čím jsou; a podobných na sebe víc otázek dávali. Kterýchž pozorujíc někteří, začali se diviti a vypravovati, jak lidský vtíp vysoko vyšel, že, hle, všecku bytnost přesáhnouti a všech tělesných věcí tělesnost odlouštiti může a umí, až sem se i já v subtylnostech subtylnostech těch kochati počal. Ale vtom jeden vystoupě, volal, že to jen jsou fantazie, aby toho nechali. I potáhl některé po sobě a jiní byli zhůru, za heretiky Haeretyky je odsuzujíce, že od filozofie nejvyšší umění a jako hlavu artium odtíti chtějí. Kterýchž hadruňků já naposlouchaje se, šel sem odtud.

8. Vtom jdouce, trefíme mezi jakési, kteříž plnou síň cifer majíce, přebírali se v nich. Někteří berouc z hromady, rozsazovali je, jiní zase přehršíím shrňujíc, na hromádky kladli, jiní opět z těch hromádek díl ubírali a obzvlášť sypali, jiní opět ty díly v jedno snášeli a jiní zase to dělili a roznášeli, až sem se tomu jejich dílu podivil. Oni mezi tím vypravovali, jak v celé filozofii jistšího umění nad toto jejich není, tu že nic chybiti, nic ujíti, nic nadbýti nemůž. „Nač pak to umění jest?“ řekl sem. Oni mé hlouposti se podivíc, hned jeden přes druhého divy mi vypravovati začnou. Jeden, že mi poví, kolik husí v stádě letí, nepočítaje jich, druhý, že mi poví, v kolika hodinách čisterna pěti rourkami vyteče. Třetí že mi poví, kolik v měšci grošů mám, nenahlédaje tam etc., až se jeden našel, kterýž se písek mořský v počet uvéstí podvoloval a o tom hned knihu sepsal. (Archimedes). Jiný příkladem jeho (ale větší subtylnosti subtylnosti dokázati chtěje) dal se v počítání v slunci létajícího prášku. (Euclides). I užásl sem se a oni mi k srozumění posloužití chtěíce, ukazovali své regule, trium, societatis, alligationis, falsi; kterýmž sem jakž takž vyrozuměl. Než když mne do nejzadnější, jenž algebra aneb cossa slove, uvéstí chtěli, takových sem tam divokých jakýchsi klik a háků hromady uhlédal, že mne o málo závrat nepopadl, a zavra já oči, prosil sem, aby mne odtud vedli.

9. I přijdeme k jinému auditorium, nad nimž ... napsáno bylo a já zastavě se, „budem-liž tam moci?“ řekl sem, „poněvadž tam geometry toliko pouštějí?“ „Pod' předce,“ řekl Všudybud. I vejdem, a aj, tu jich množství, kteříž čáry, háky, kříže, kola, kvadráty Quadráty, puňky psali každý sobě sám tiše. Pak jeden k druhému přicházel a ukazovali sobě; některý pravil, že jinak býti má, a tento, že dobře, tož se vadili. Vynalezl-li kdo novou nějakou čáru neb kliku, výskal radostí a svolaje jiné ukazoval, kteříž ckali, prsty a hlavami točili a v svůj kout každý běže, také sobě takovou dělal. Jeden trefil, jiný ne, takže všecka ta síň po zemi, po stěnách, po stropě plná byla čar, a nedali sobě na ně šlapati, ani se jich dotýkati.

10. Kteří mezi nimi nejučenější byli, sstupovali se do prostřed a pokoušeli se očsi velmi úsilně vsylně, načež viděl sem, že jiní všickni s otevřenými ústy vsty očekávají. A bylo o tom řečí mnoho, jak by to nade všeho světa subtylnosti subtylnosti divnější bylo a kdyby se vynalezlo, že by již nic nebylo nemožného. Já tedy, co to jest, věděti žádostiv jsa, přistoupil sem a spatřil, že kolo mezi sebou mají, o něž otázka jest, jak by z něho kvadrát

Qvadrát udělán býti mohl. A když se toho s nevypravitedlnou práci vyhledávalo, rozstoupili se zase, aby každý o tom přemýšlel, sobě poručíc. {Joh. Scaliger.} Tožť po malé chvíli nenadále jeden vyskočí volaje: „Mám, mám tajemství odkryté, mám.“ I shlukli se k němu všickni, viděti a diviti se chvátajíce. A on vynesla velikou knihu in folio, ukazoval jim. {Joh. Clavius.} I stali se hlasové a prokřikování, jakéž po vítězství bývá. Ale tomu plésání jiný hned brzo přítrž učinil, co hlasu měl křiče, aby se mámiti nedali, že kvadrát Quadrát není, a postaviv ještě větší knihu, všecky onoho domnělé kvadráty Quadráty zase v kola obrátil, mocně to provodě, že oč se onen pokusil, toho dověsti člověku možné není. I sklopili všickni hlavy a navrátili se k čárám a klikám svým.

11. My pak odtud do jiné síně sme přišli, kdež prsty, pídi, lokty, sáhy, váhy, míry, sochory, hevery, škrípce a podobné nádoby prodávali, a plno bylo měřících a vážících. Někteří samu tu síň měřili, a každý téměř teměř jinak naměřil, pak se nesnadnili a měřili znovu. Někteří měřili stín na dyl, na šíř, na tloušť, jiní jej na váhu vážili. Sumou Summau pravili, že nic není v tom světě, ani krom světa, čeho by se oni doměřiti nemohli. Ale já, trochu se na to jejich řemeslo podívaje, poznal sem, že více pochuby než potřeby bylo. Protož sem hlavou pokyna, odtud šel.

12. I přijdem do jiného pokoje, kdež plno hudeb a zpěvů, břinkání a hlučení rozličných nástrojů spatřím, a některé okolo nich stojící a z vrchu, z důlu, po stranách nazírající a uch nastavující, co to, kde, kudy a kam zní, jak a proč co se čím zní neb nezní, vystihnouti chtěje. Někteří pravili, že již vědí, a plésali, pravíce tu Božského cosi býti a tajemství nad tajemství, protože to s 69 velikou chutí a poskakováním rozbírali, skládali, překládali. Ale k tomu se jeden z tisíce nevydařil, jiní jen hleděli. Pakli kdo také ruky přičiniti chtěl, škřípalo to a vrzalo, jako i mně. Takž já vida některé dosti, jakž se zdálo, vzácné lidi za hříčku a maření času to míti, šel sem odtud.

13. Tehdy vede mne Všudybud po schodech na jakés pavlače, kdež hromady uzřím lidí žebříky dělajících a k obloze přistavujících, pak lezoucích zhůru a lapajících hvězdy a roztahujících přes ně šňůry, pravidla, závaží, kružidla a cesty běhů jejich měřících. O čemž někteří usadíc se regule psali, kdy, kde a jak se které scházeti neb rozcházeti mají vyměřující. I podivil sem se opovázlivosti lidské, že až do nebe se zpínati a hvězdám regule dávati směřjí; a zachutnav sobě to tak slavné umění, živě sem se ho i sám také chápati počal. Ale poobírav se s tím, čistě sem spatřil, že hvězdy jinak, než jim tito houdli, tancovaly. Což i oni sami znamenavše, na anomalitatem coeli naříkali, vždy jinak a jinak v řád je sobě uvéstí se pokoušejíce, až i místa jim měníce, některé dolů na zem strhující, Zemi pak zhůru mezi ně sázejíce. Sumou summau tak i jinak hypotheses vymýšleli, an dokonále nic se trefovati nechtělo.

14. Někteří tedy nelezli tam více, než zdůlu toliko na ně vzhledajíce, k čemu se která strojila, šetřili a spořádajíc trigóny, quadráty, sextíle, conjunkcí, oposicí a jiné aspekty, vyhlašovali budoucí, buď veřejně světu, aneb soukromně jistým osobám, štěstí a neštěstí, nativitéy a pranostiky Pranostiky písic a mezi lidi pouštějíc. Z čehož nejednou na lidech bázeň a strach, nejednou veselost se dělala, zvlášť některých, jiní nedbali nic, házeli tím v kout, spílali zhvězdhářů pravíc, že oni i bez pranostiky Pranostiky dosti se najísti, napítí, naspáti mohou. Na kterýž však postranní soud, zdálo mi se, že dbáti nesluší, jestliže jen umění samo v sobě jisté jest. Ale čím sem na ně víc šetřil, tím sem jistoty méně znamenal. Trefilo-li předpovídání jednou, pětkrát zato chybylo. Rozuměje já tedy, že tu i bez hvězd hádati nenesnadno, kdež uhodnouti pochvalu, chybiti výmluvu má, za marnost sem položil déle se s tím meškati.

15. I vyjdeme opět na jiný plac, kdež, aj, novou věc spatřím. Nebo tu nemálo jich stálo s jakýmis křivými, ohnutými trubami, jejichž jeden konec k očím sobě cpali a druhý přes rameno za hřbet sobě stavěli. Což co by bylo, když sem se ptal, odpověděl mi tlumočník, že jsou perspicille, kterýmiž se za hřbet hledí. Nebo prý pry kdo člověkem býti chce, musí nejen, co před nohama leží, viděti, ale i na to, co již přešlo a za hřbetem jest, se ohlédati, aby z minulého přítomnému a budoucímu se učil. Takž já za novou to věc maje (nevěděl sem zajisté před tím, aby takové oklikovaté perspicille býti mohly), prosil sem jednoho, aby mi trochu na pohlednutí zapůjčil. I podali mi jich několik, a aj, potvorná věc! Skrze každé jináč a jináč viděti bylo. Skrze jedno věc některá daleko se zdála, skrze druhé tatáž blíž, skrze jedno té, skrz jiné jiné barvy, skrz třetí toho třeba ani nebylo, takže sem to vypruboval, že se tu nač ubezpečiti není, že by tak, jakž se ukazuje, bylo, než jak které perspicillum přistrojeno, tak že věc očím barví. Z nich pak viděl sem, že každý své perspektivě věří, protože se o lecos dosti trpce hádali. Což mi se nelíbilo.

16. Když mne jinam vésti počnou, ptám se: „Brzy-li pak těm učeným konec bude? Však již až tesknou mezi nimi se motati.“ „Nejlepší pozustává,“ řekl Všudybud. I vkročíme na nějakou síň, kteráž plná byla obrazů, po jedné straně pěkných a libých velice, po druhé straně mrzutých a přepotvorných, okolo nichž chodili filozofi, nejen na ně vzhledajíce, ale i což oněm k kráse, těmto k mrzutosti barvami přidati mohli, přidávající. I ptal sem se: „Co to jest?“ A tlumočník mi dí: „Co nevidíš nápisů na čelích?“ A vodě mne, ukazuje mi ty nápisy Fortitudo, Temperantia, Justitia, Concordia, Regnum etc. a z druhé strany Superbia, Gula, Libido, Discordia, Tyrannins etc. Filozofi pak

prosili a napomínali všech přicházejících, ty pěkné aby milovali, škaredé v nenávist brali, onyno, jak nejvíc mohli, schvalující, tyto, jak nejvíc mohli, hanějící a hyzdíce. Což mi se dobře líbilo a řekl sem: „Nu, tutoť již aspoň lidi nacházím, kteříž hodnou věc pokolení svého činí.“ Mezi tím uhlédám já, že ti milí napominatelé nic více sami k pěkným těm kontrfektům než k druhým nelnuli, ani se těchto co víc než oněch ostýchali, nýbrž nejedni velmi chutně okolo nich se oměťali, a jiní to vidouc, také se tam obraceli a s těmi potvorami laškování a kratochvíle sobě strojili. I řekl sem s hněvem: „Tutoť já vidím, že lidé (jakž Ezopů vlk řekl) jiné mluví a jiné činí; co ústy vsty chválí, od toho jim mysl letí, a co sobě jazykem oškliví, k tomu jim srdce lne.“ „A ty tuším anjelů mezi lidmi hledáš?“ řekl ofukna se tlumočník. „Také-li pak se tobě kdy co líbiti bude? Všudy ty úhonu vhonu najdeš.“ Takž sem umlkl a hlavu sklopil, zvlášť vida, že i jiní všickni, kteří, že jich pozorují, rozuměli, nelibě na mne vzhlédali. I šel sem, nechaje jich tu, ven.

Poutník prohlédá alchymii.

A Všudybud dí: „Nyní aspoň pod, uvedu tě tam, kdež vrch jest vtipu lidského a tak rozkošná práce, že kdo se k ní jednou obrátí, dokud živ, pustiti ji pro ušlechtilé kochání, kteréž myslí přináší, nemůže.“ I prosil sem, aby nedlil ukázati mi toho. Takž mne uvede do jakýchsi sklepů, a aj, tu několika řady stálo ohnišť, píce, kotlů a sklenných věcí, až se všecko blyštělo. Lidé pak chodíc snášeli a podkládali roždí, tož dmýchali, pak hasili zas, nalévajíce cosi a přelévajíce rozličně. I ptal sem se: „Kdo sou to a co dělají?“ Odpověděl mi: „Nejsubtylnější Negsubtýlněgssj filozofi, kteříž, co slunce nebeské horkostí svou v střevách země za několik let zpravití nemůž, dopravují, kovy všelijaké na nejvyšší stupeň vyvodíce, to jest na zlato“. „A načiž je to?“ řekl sem, „však se víc železa a jiných kovů než zlata užívá.“ „Cos ty bloud,“ řekl on. „Vždyť jest zlato nejvzácnější věc, kdo je má, chudoby se nebojí.“

2. Nadto věc ta, kteráž kovy v zlato mění, má jiné také předivné moci, jako i tu, že zdraví lidské až do smrti v celosti zachovává a smrti (leč po dvou neb třech letech) nepřipustí. Nýbrž, kdyby kdo užívati toho uměl, nesmrtelného by se učiniti mohl. Není zajisté lapis ten jiného nic než símě života, jádro a výtah všeho světa, z něhož zvířata, zrostliny, kovové i sami živlové bytnost berou.“ I ulekl sem se, tak divné věci slyše, a: „Tedy tito nesmrtelní jsou?“ řekl jsem. Odpověděl: „Ne všechněm se toho najíti dostává. A i kteří dostávají, ne vždycky s tím dokonale zacházejí umějí.“ „Já bych se přičinil,“ řekl sem, „kdybych ten kámen měl, tak s ním zacházejí, aby ke mně Smrt nemohla, a zlata bych pro sebe i jiné dosti míti chtěl. A kde pak se ten kámen bere?“ Odpověděl: „Tu se strojí.“ „V těch kotlících?“ řekl sem. „Ano.“

3. Takž já žádostivě sobě chodím, na všecko pohlédaje, co a jak se tu dělá, a vidím, že se jim ne všechněm jednoduše daří. Některý udělal příliš studený oheň, nedovařilo se mu. Jiný měl příliš prudký, rozpukly se mu nádoby a cosi vydmýchlo ven, on pravil, že mu azoth vyletěl, a plakal. Jiný přelévaje rozlil aneb zle stemperoval. Jiný sobě vyčadil oči, nemohl k kalcinování a fixací dohlédati, aneb napustě je sobě kouřem, než je zase protřel, azoth mu vtom uletěl. Někteří také, dýmu se nalkajíc, mřeli. A nejvíc jich bylo, kterýmž uhlí v měšci nestávalo, musili jinam vypůjčovati běhati, vtom vystydlo a všecko v nic přišlo. A ta příhoda velmi tu byla častá a téměř teměř ustavičná. Neb ač žádného mezi sebe, leč s plným měšcem, nepouštěli, každému však velmi rychle jaksi vypráhl, že v něm nic nezustalo; a on aneb operací tak nechati, aneb o vypůjčku jinam běhati musil.

4. I řekl sem, na ně se nadívaje: „Těch já tuto, kteří nadarmo pracují, dosti vidím; kteří by pak kamene dostávali, žádného nevidím. Zlato, vidím, že tito vaříc a život škvaříc, oboje promaňují a proškvaňují, kde pak jsou ti s hromadami zlata a nesmrtelností?“ Odpověděl mi: „Ved se ti nezjeví, aniž bych jim radil, musí se taková drahá věc v tajnosti chovati. Sic kdyby se o kterém z potentátů někdo dověděl, chtěl by jej míti, a byl by tak mnoho jako vězněm věčným, protože se tajiti musejí.“

5. Vtom vidím, že se někteří z těch uškvařených sstupují a já nastavě uší, slyším, že nedaření svého příčin mezi sebou vyhledávají. Jeden na filozofy, že příliš zavinutě umění to popisují, vinu kladl; druhý na křehkost sklenných nádob naříkal; třetí na nevčasné a nevhodné planet aspekty ukazoval; čtvrtý na zemské kalnaté při merkuriášovi přímisky se hněval; pátý na nedostatek nákladu žaloval. Sumou Summau příčin těch tak bylo mnoho, že nevěděli umění svému jak pomoci, viděl sem to. A tak, když jeden za druhým ven vycházeli, šel sem i já.

Poutník se na Rose-Crucios dívá

A hned tu na placu uslyším trouby zvuk, po němž ohlédná se, vidím jezdčího na koni a svolávajícího filozofy. Kteříž když se stádně odevšad valili, začal jim pěti jazyky o nedokonalosti svobodných umění a celé filozofie vypravovati a kterak někteří slavní, od Boha na to vzbuzení muži takové všechny nedostatky již vyšetřili a doplnili a moudrost lidskou na ten stupeň, na kterémž v ráji před pádem byla, přivedli. Zlato dělali že mezi sta kusy nejmenší u nich jest, proto, že celá natura jim nahá již a odkrytá jest, kterému tvorů formu odníti aneb dáti chtějí, že mohou dle líbosti. Jazyky všech národů že umějí, co se po všem okršku zemském i na Novém světě děje, všecko vědí a s sebou, i vzdálení jsouce, by na tisíc míl bylo, rozmlouvati umějí. Lapidem že mají a ním všelijaké nemoci dokonale hojí i dlouhověkost dávají. Neb Hugo Alverda, jejich praepositus, že již 562 let stárí jest a kolegové jeho ne mnoho níž. A až po tolik set let se tajili, sami toliko (sedm jich) v napravování filozofie pracující, nyní však, poněvadž již k dokonalosti vše přivedeno, a nadto vědí, že všemu světu reformací nastává, déle již tajiti že se nechtějí, nýbrž zjevně se ohlašující, s jedním každým drahými tajemstvími svými se zdělití hotovi jsou, kohož by jen hodného seznali. Ohlásí-li se jim kdo v jakémkoli jazyku a národu, že jich všecko dojde a žádný bez laskavé odpovědi zanechán nebude. Pakli kdo nehodný bude, kterýž by z lakomství toliko neb z všetečnosti dojíti jich žádostiv byl, ten že se nedoptá nic.

2. To vypověda pošťr ten, zmizel; já pak po učencích těch hledě, všechny je téměř téměř novinou tou zděšené vidím. Počínají mezi tím pomalu hlavy snášeti a jedni pošepmo, jiní hlasem soud o tom vynášeti. Takž já, tu i tam přistoupě, poslouchám, a aj, jedni náramně plésali, radostí kam se dít, nevědouce. Litovali předků svých, jimž se za jejich věku podobného nic nedostalo; sebe pak blahoslavili, jimž dokonalá filozofia již se plně podává. Takže bez omylu všecko věděti, bez nedostatku všeho dosti míti, bez nemoci a šedin kolik set let živ býti moci bude, kdo jen chtíti bude. A vždycky opětovali: Šťastný přešťastný náš věk.“ Jakýchž řečí já doslýchaje, počal sem i sám vesel býti, a že se i mně bohdá toho, nač se jiní brousí, dostane, naději sobě činiti. Ale spatřil sem jiné v hlubokých myšleních, kteříž, co o tom smýšleti, hrubě na rozpacích byli. A by pravé bylo to, což hlásati slyšeli, byli by rádi, ale se věci zatemnělé a rozum převyšující býti zdály. Jiní zjevně odpírali, šalbou a podvodem to býti pravíce. Byli-li prý pry od tolika set let, proč se prv nezjevili? Jsou-li věcmi svými jisti, proč směle na světlo nevystoupí, než z kouta jen odkuds ze tmy co netopýřové hvízdají? Filozofia že jest dobře ustanovená a reformací nepotřebuje; dají-li sobě tu z rukou vyraziti, že nebudou míti žádné. Jiní nadto hrozně na ně láli a klnuli, za věštce, čarodějníky a vtělené ďábly je vyhlašující.

3. Sumou Summau, hluk byl na celém placu a každý téměř téměř žádostí dojíti jich hořel. Protož nemálo jich suplikací Supplikací spisovalo (jedni tajně, jiní zjevně) a odsílali jim, plésající radostí, že již také do spolku přijati budou. Ale viděl sem, že každému suplikací Supplikací jeho, všechny zběhavše kouty, bez odpovědi se vrátila a veselá naděje obracela se v tesknost, nýbrž od nedověrců oněch smích měli. Někteří psali znovu, po druhé, třetí i víc skrze všechny Musas, jak nehlouběji kdo mohl a uměl, prose, ba zaklínaje, aby duše umění žádostivé nezdržovali. Někteří odkladu netrpěliví sami osobně od jednoho kraje světa k druhému běhali, na své neštěstí nařikajíce, že šťastných těch lidí najíti nemohou. Čehož vinu jeden nehodnosti své, jiný nevhodnosti oněch připisoval. A odtud jeden sobě zoufal, druhý se ohlédaje a k vyslídění jich nových cest ohleduje, znovu se trápil, až mne samého konce se dočkati nemohoucího teskno bylo.

4. Vtom, aj, opět začne se troubení; za kterýmž zvukem když jich mnoho běží, i já také, spatřím jakéhos, an krám rozkládaje, lidí k spatřování a kupování předivných tajemství nabízí, kteráž prý pry z pokladů nové filozofie vzata jsou a všechněm tajné moudrosti žádostivým zadosti učiní. I byla radost, že tu již svaté Růžové bratrstvo zjevně se a štědře poklady svými zděluje; přistupovali a kupovali mnozí. Všecko pak to, což se prodávalo, zavinuté bylo v škatulích, kteréž malované byly a s všelijakými pěknými nápisy: Portae sapientiae; Fortalitium Scientiae; Gymnasium Universitatis; Bonum Macro-micro-cosmicon; Harmonia utriusque Cosmi; Christiano-cabalisticum; Antrum Naturae; Arx Primaterialis; Divinomagium; Tertrinum Catholicum; Pyramis Triumphalis; Hallelujah, etc.

Každému pak, kdo kupoval, zapovědělo se odvírati. Nebo tajné té moudrosti že taková jest moc, že pronikáním operuje, ale kdyby se odevřela, že by vypáchla. Nicméně všetečnější někteří nezdrželi se, aby odevřiti neměli, a nalezše škatule své naprosto prázdné, ukazovali jiným; kteříž když také své zodvírali, nenašel žádný nic. I křičeli: „Podvod, podvod!“ a zuřivě člověku tomu mluvili, ale on je pokojil, to nejtajnější tajemství býti pravě, že věci ty, kromě Filiis scientiae, nespátřitedlné jsou, čehož jednomu z tisíce že se nedostává, on že tím vinen není.

5. I dali se tím na větším díle všickni upokojiti; zatím se on sklídl a diváci s nejednostejnými humory, jeden sem, druhý tam, se rozcházeli. Z nichž doptal-li se kdo tajemství těch nových či nedoptal, nic posavád věděti nemohu.

To vím toliko, že se všechno potom jaksi tišilo, i kteréž sem zprvu nejvíc běhati a těkati viděl, ty sem potom leckdes v koutě jako s zamčenými ústy vstý seděti viděl, buď že k tajnostem jsouce připuštěni (jakž se o nich někteří domýšleli), přísahu mlčelivosti byli vykonati museli, aneb že (jakž se mně mimo brylle hledícimu zdálo) za naději a vynaloženou svou práci se hanbili. Takž se tedy všechno to rozcházelo a tišilo, jako když se po bouři bez deště mračna rozcházejí. A já k průvodčím svým řekl: „A což z toho všeho nic býti má? Ach, mé naděje! Jáť sem se, tu takové trošty vida, těšil, že příhodnou myslí své pastvu najdu!“ Odpověděl tlumočník: „Kdo ví, ještěť se toho dostati můž, snad oni hodiny své vědí, kdy se komu zjeviti mají?“ „Já-li na to čekati mám?“ řekl sem, „nevěda, aby se z tolika tisíc učenějších, než sem já, komu zdařilo jedinkého příkladu. Nechci po tom déle zevlovati. Poďme odtud.“

Poutník Medicinu prohlédá.

Takž mne mezi fyzickým Fyzickým a chymickým auditorium uličkami jakýmis provedouc, postaví na jiném placu, kdež sem hrozné divadlo spatřil. Rozpali sobě člověka a řežíc jeden oud za druhým, párali se mu ve všech vnitřnostech, s chutí sobě, co kde našli, ukazující. I řekl sem: „Ale což toto za ukrutnost, s člověkem jako s hovadem zacházeti?“ „Musí to býti,“ dí tlumočník, „to jejich škola.“

2. Oni mezi tím nechajíc toho, rozběhli se po zahradách, lukách, polích a horách a co tam kde rostoucích věcí našli, šklubali to a nanесли takové hromady, že by k přebírání a přehlédání toliko toho mnoho let nestačilo. A každý již z hromady, co se mu vidělo aneb trefilo, uchytě, běžel k rozpáranému onomu tělu a nad oudy jeho roztahujíc, jedno s druhým na dyl, na šíř, na tloušť měřil. Ten pravil, že se toto k tomu trefuje, onen že netrefuje; pak se o to s velkým křikem hádali, ba i o sama jména travin těch veliké byly nesnáze. Kdo jich nejvíc znal, měřiti a vážiti uměl, tomu z nich věnec upletouc, korunovali ho a kázali doktorem toho umění jmenovati.

3. Vtom spatřím, an teď k nim všelijaké vnitř i zevnitř poraněné, hnijící a kyšící nosí a vodí. K nimž oni přistupujíc, do shnilin jim nahlédali, puchu od nich jdoucího čenichali čenjchali, v nečistotách vrchem i spodkem odcházejících se párali až ošklivo. A tomu pravili průba. Pak vařili teprv, pařili, pražili, škvařili, prudili, studili, pálili, sekali, řezali, bodli, šili zas, vázali, mazali, tvrdili, měkčili, zakrývali, zalévali a nevím, co víc nedělali. Mezi tím pacienti mezi rukama předce jim hynuli, nemalý díl s naříkáním na ně, že od jejich buď neumělost, buď nedbálnivosti scházejí. Sumou Summau, viděl sem, že ač milým těm hojičům umění jejich zisku něco přinášelo, přinášelo však také (ač chtěli-li povolání za dosti činiti) mnoho a velmi mnoho úsilné vsylné a na díle i ošklivé práce, naposledy nelibosti tak mnoho jako přízně. I nelíbilo mi se to.

Poutník spatřuje Juris prudentiam

Naposledy tedy vedli mne do jednoho ještě širokého auditorium Audytoryum, v němž sem víc než kde znamenitých lidí uhlédal. Ti vůkol po stěnách malované měli zdi, sruby, ploty, parkany, šraňky, příhrady a přívory; a zase skrze ně ty i jiné mezery a díry, dvěře i vrata, závory a zámky a rozličné k nim klíče, klíčky a háky. Na to vše oni ukazují sobě, kde se a jak přejíti můž neb nemůž, rozměřovali. I ptám se: „Co pak ti lidé dělají?“ Odpovědíno mi, že vyhlédají, jak by jedenkaždý v světě při svém ostáti, aneb také z jiného na sebe nětco pokojně převést mohl pro zachování řádu a svornosti. Řekl sem: „To je pěkná věc!“ ale podívaje se trochu, zošklivil sem ji sobě.

2. A to předně proto, že do těch šraňků, jakž sem znamenal, ani duše, ani mysl, ani tělo člověka se nezavírá, než statek toliko, přibytá při člověku věc, na níž tak mnoho přenesnadné práce vážit, jakouž sem tu viděl, nezdálo mi se, aby za to stálo.

3. K tomu viděl sem, že všechno to umění jen na chuti některých založeno bylo, že se tomu neb onomu to neb ono za právo ustanoviti vidělo, tak toho jiní šetří, aneb (znamenal sem to tu) jak se kterému mozku zavrtí, tak hradby neb mezeru dělá a boří. {Perplexitas Juris.} Protož tu mnoho bylo jednoho druhému právě na odpor, čehož k zpravení a srovnání jiní divného subtylného hlav lámání užívati musili, až sem se divil, že nad ledadrobnými věcmi, z nichž se některá v tisíci sotva letech přihází a za velmi málo stojí, tak se hříli a potili, a to s nemalou hrdostí. Nebo čím kdo více hradbu probořovati, leckdes mezeru protrhnouti a zase zatarasovati uměl, tím více sobě se líbil a jiní naň ckali. Někteří však (i oni vtip protírajíce) vstupovali oněm na odpor, že tak a ne onak se hraditi aneb mezeřiti má, volajíce. Tož byly roztržitosti a hádky, a rozstoupíce se maloval ten tak, onen onak, každý k sobě diváky vábě. A já laškování tomu se nadívaje a hlavou zatřasa, „pospěšme odtud, již mne tu teskno,“ řekl sem. A tlumočník mi s hněvem: „Také-li se pak tobě v tom světě co líbiti bude? I nejušlechtilejším ty věcem, vrtkého mozku člověče, hanu najdeš.“ Všudybud mu odpoví: „Zdá mi se, že mu mysl nábožností zapáchá. Povedme ho, snad sobě ale tam vnađu najde.“

Poutník se na promoci mistrů a doktorů dívá

Ale aj, vtom trouby zvuk zavzní jako svolávajících se k slavnosti a Všeživ srozuměje, co bude, dí: „Navraťme se ještě medle, tu se bude nač podívati.“ „I což to bude?“ dí j. On: „Academia bude korunovati ty, kteříž nad jiné byvše pilnější, vrchu umění dosáhli. Ti, pravím, jiným na příklad korunování budou.“ Já tedy věc tak zvláštní viděti žádostiv jsa a houfy sbíhajících se vida, vejdu za jinými také, a aj, tu pod filozofickým nebem jakýsi stál s papírovým sceptrum, k němuž z prostřed houfu někteří přistupovali, svědectví vysokého umění žádajíce. On žádost jejich, že slušná jest, schváliv, poručil, aby, co umějí a nač stvrzení žádají, na cedulce poznamenané dali. I odvozovali jeden filozofie sumu summu, jiný medicíny, jiný Jurisprudentiae, měšcem přitom, aby to hladčeji šlo, podmazujíce.

2. On tedy jednoho za druhým bera, každému na čelo titul tytul: Toto jest svobodných umění mistr; toto medicíny Medycíny doktor; toto práv obojích licenciát etc. přilepil a pečetí přitvrdil, pod nemilostí bohyně Pallady všechněm přítomným i nepřítomným poroučuje, aby jich na setkání žádný jinak nejmenoval. A s tím je i zástupy rozpustil. I řekl sem: „Bude-liž co více?“ „A což tobě ještě dosti není?“ dí tlumočník. „Či nevidíš, jak jim všickni ustupují?“ Jakož pak ustupovali.

3. Nicméně já, chtěje vždy, co pak dále z nich bude, viděti, hledím po jednom tom umění mistru, anť mu teď počítati cos poroučejí, on neuměl; poroučejí měřiti, neuměl; poroučejí hvězdy jmenovati, neuměl; poroučejí silogismy Syllogismy dělati, neuměl; poroučejí cizími jazyky mluvit, neuměl; poroučejí svým jazykem řečnovati, neuměl; poroučejí naposledy čísti a psáti, neuměl. „Ký pak hřích,“ řekl sem já, „mistrem sedmerého umění se psáti, a žádného neuměti?“ Tlumočník odpověděl: „Neumí-li ten, umí druhý, třetí, čtvrtý; nemůž všudy plně býti.“ „Tedy já rozumím,“ řekl sem, „že po strávení v školách věku, po vynaložení na to statku, po přivěšení titulů Tytulů a pečetí naposledy zeptati se potřebí, učil-li se čemu? Bopomozi té zprávy.“ „Ty muderlantství nepřestaneš,“ dí on, „leč sobě něco utržíš, žvi jen předce, přísahámť, že se s něčím potkáš.“ „I nu tedy,“ řekl sem, „necht sou třeba sedmdesatera sedmera umění mistrů a doktorů a nech třeba všecka umějí, aneb žádného, říkati nic víc nechci, jen podme odtud.“

Poutník prohlédá stav nábožníků

I provedou mne průchody jakýmis a přijdeme na ryňk, kdež množství na rozličnou formu stavených chrámů a kaplic stálo a vycházejících a vcházejících zástupové. I vkročíme do nejbližšího, a aj, tu po všech stranách rytiny a slitiny mužů a žen, též všelijakých zvířat, ptactva, zeměplazů, stromoví a zrostlin, tolikéž slunce, měsíce a hvězd až i dáblů mrzutých plno. Z přicházejících pak každý sobě, co se mu vidělo, vybera, před tím klekl, líbal, kadil, pátil. Kdež ač mi divná byla všech tu svornost, že každý takměř svou věc jinak konaje, trpěli sobě to a pokojně každý každého při jeho smyslu nechával (čehož sem jinde potom nespatriil), a však mne i puch jakýsi smrdutý tu zarážel i hrůza podjímala, takže sem ven pospíšil.

2. Vejdeme tedy do jiného chrámu, bílého a čistotného, v němž žádných kromě živých obrazů nebylo, ale ti jedná hlavami klátíc tiše cos breptali, jedná se vstyčíc a uši zacpajíc huby dokořen zdovírali, hlas vlčímu vytí nenepodobný vydávající. {Talmudi figmenta.} Vtom sstupující se do hromady, nahlédali do jakýchsi knih. K nimž přistoupě i já, vidím divná malování. Ku příkladu peřenou a křidlatou zvěř, nepeřené a bez křídel ptactvo, hovada s lidskými a lidi s hovadými oudy, jedno tělo s mnoha hlavami a zase jednu hlavu s mnoha těly. Některá potvora měla místo ocasu hlavu a místo hlavy ocas, některá oči pod břichem a nohy na hřbetě. Některá očí, uší, úst vst, noh bez počtu, jiná nic toho a vše to divně zpřestavované, ztočené, zpřehýbané, zkrivené a v veliké nerovnosti; jeden oud pídi, druhý sáhy zdýlí; jeden prstu, druhý sudu ztlouští. Sumou summau, potvorně všecko, víc než se věřiti můž. Oni však pravili, že to historie Hystorye sou a chválíce, jak to vše ušlechtilé jest, ukazovali starší mladším za tajemství. A já řekl: „Ale kdož by se nadál, aby lidé byli, kteříž sobě takové nechutné věci chutnati mohou. Nechme jich, jděme jinam.“ A vyjda, spatřím je mezi jinými také se procházeti, tak však, že všechněm omrzalí byli, a jen smích a hříčku z nich sobě strojili. Což mne, abych jimi pohrdl, připonuklo.

3. Takž vkročíme do jiného chrámu, kterýž okrouhlý byl a neméně onoho vnitř švárný, bez ozdob kromě některých po stěnách liter a po podlaze koberců. Lidé pak v něm byli tiše a nábožně sobě počínající, bíle přistřeni a čistoty velice milovní, nebo se vždycky umývali a almužny dávali, takže mi se tvárností tou milost k nim dělati počala. A řekl sem: „Jaký pak oni těch věcí základ mají?“ Odpověděl mi Všežvěd: „Onino jej pod sukní schovaný nosí.“ I přistoupím a viděti žádám. Oni, že toho jiným kromě vykladačů viděti nesluší. Já předce viděti chci, dovolení od pana Osuda předstíraje.

4. I dobytá jest a ukázána mi tabule, na níž stál strom kořenem zhůru do povětří se pnoucí, ratolestmi pak v zemi strmicí, okolo kterýchž množství krtic rylo a jeden veliký weliky 88 krt vůkol chodě jiné svolával a v práci tu zavodil. I povídali mi, že na ratolestech toho stromu pod zemí všelijaké libé ovoce roste, kteréhož prý pry ti tiší a pracovití životčíškové dobývají. „A to jest,“ dí Všežvěd, „suma summa náboženství toho.“ I porozuměl sem, že základ jeho na větru domnění jest; cíl a ovoce jeho, pýskati se v zemi a troštovati se neviditedlnými, kdež nerostou, rozkošemi a slepě hledati, nevěda čeho.

5. A odejda odtud dím vůdci svému: „Čím pak oni, že to jistý jest a pravý náboženství základ, dovodí?“ Odpověděl mi: „Pod a viz.“ I vejdemo za kostel na plac, a aj, tu bílí ti a umytí lidé, ohrňující lokty, jiskříce očima, hryzouce pysky a řvouce strašlivě běhají, koho potkají, šavlují a ve krvi lidské se máchají. Čehož já zlekaje se a zpátkem běže, řekl sem: „I což pak to oni dělají?“ Odpovědino mi: „Disputují Dysputugj o náboženství a dovodí, že Alkorán pravá jest kniha.“

5. I vejdemo do kostela zase, a aj, tu mezi těmi, kteříž onu tabuli nosili, také hádka o toho, jakž sem srozuměl, nejpřednějšího krtka. Jedni zajisté pravili, že sám on drobnější ty krtice zpravuje, jiní, že má dva pomocníky. O kterouž věc tak se neukojitedlně táhali, že naposledy tak rovně tu s sebou jako vně s jinými železem a ohněm disputovali dysputowali, až hrozno.

Prohlédá náboženství křesťanské

I vida mne vůdce můj děsiti se, dí mi: „Nu, podme, ukážit křesťanské náboženství, kteréž na jistých Božích zjeveních založeno jsouc a nejsprostnějším i nevtipnějším dosti činíc, jakož pravdu nebeskou jasně na světlo staví, tak zase odporné bludy poráží, a jehož ozdoba jest svornost a láska a kteréž v nesčíslných protivenstvích nepřemožené posavád zustalo a stojí. Z čehož rozuměti snadně můžeš, že původ jeho z Boha býti musí a potěšení pravého tu že se doptati budeš moci.“ I zradoval sem se těm řečem a šli sme.

2. A když přicházíme, vidím, že bránu mají, skrze níž se k nim musí. Ta brána stála u vodě, kterouž musil každý přebřísti a umyti se a vzíti heslo jejich, bílou a červenou barvu, s přísahou, že k právům a řádům jejich státi chce, tak jako oni věřiti, tak jako oni se modliti, týchž jako oni nařízení ostríhati. I líbilo mi se to jakožto ušlechtilého nějakého řádu začátek.

3. Projdouc skrze bránu, spatřím zástupy lidu veliké, mezi nimiž někteří habitem od jiných rozdílní, zde onde na výstupcích stojíce, ukazovali jim obraz jakýsi tak uměle vymalovaný, že čím víc kdo naň hleděl, tím víc nač se dívati měl; než že nebyl zlatem aneb blýskavými nějakými barvami hrubě okrášlený, nebyl zdaleka příliš patrný. Protož sem viděl, že kteří zdaleka stáli, méně krásou jeho jímání byli, kteří blíže, nasytiti se hleděním nemohli.

4. Ti pak, kteříž ten kontrfekt nosili, velebili jej náramně, nazývajíce jej Synem Božím a pravíce, že v něm všelijaké ušlechtilosti vyobrazeny jsou a že z nebe na zem poslán jest, aby lidé, jak při sobě ctnosti pořádati mají, z něho mustr brali. I byla radost a plésání, a padajíce na kolena, zpínali k nebi ruce a Boha chválili. A já to vida, připojil sem hlas svůj také a Pána Boha, že mi na ta místa přijíti dal, pochválil.

5. Mezi tím slyším mnohá a rozličná napomínání, každý aby se k obrazu tomu formoval; a spatřím, že se po místech sstupují, a ti, kterýmž obraz svěřen byl, maličké kontrfekty z něho dělajíce, v zavnutí jakémsi všechněm rozdávají a oni je s nábožností do úst vst berou. Ptám se tedy, co se to tu dělá? Odpovědíno mi, že není dosti na často jmenovaný obraz zevnitřně toliko hleděti, než že se do vnitřku přijíti musí, aby se člověk v krásu jeho proměnit mohl. Nebo tak prý pry nebeskému tomu lékařství hříchové ustupovati musejí. Na kteréž zprávě já přestav, křesťany sem za blahoslavené lidi, kteří k zahánění zlého takové prostředky a pomoci mají, sám u sebe velebil.

6. Mezi tím však hledě já po některých, kteříž málo před tím Boha k sobě (jakž pravili) přijali, vidím, ani jeden za druhým do pitek, různic, nečistot, krádeží a loupeží se dávají. Ale nevěře já očím svým, hledím pilněji a vidím v pravdivé pravdě, že pijí a blijí, vadí se a bijí, lstí i mocí jedni druhým berou a derou, bůjností řehcí a skáčí, výskají a pískají, smilní a cizoloží, hůř než sem které jiné viděl; summou, že všecko na opak proti tomu, jakž napomínání byli a slibovali, činí. Protož zkormoutiv se, lítostivě sem řekl: „Ale pro Pána Boha, což se toto děje? Ját sem tu jiného hledal.“ „Nediv se tak hrubě,“ odpověděl tlumočník. „Co se lidem k následování předstírá, jest stupeň dokonalosti, na kterýž vystoupiti nekaždému dá mdloba lidská. Kterí jiné vedou, dokonalejší jsou, ale za nimi obecný člověk, který v příčinách jest, ne tak stačiti můž.“ „Podmež tedy mezi ty vůdce,“ řekl sem, „ať se na ně podívám.“

7. I přivede mne k těm na výstupcích stojícím, kteříž napomínali sic lidu k milování krásy obrazu toho, ale to slabě jaksí, jakž mi se zdálo, dělali. Nebo poslechl-li kdo a následoval, dobře, pakli nic, také. Někteří chřestali jakýmis klíči, pravíc se moc míti, kdo neposlechne, fortu jemu, kudy se k Bohu chodí, zavřítí, a mezi tím nezavírali žádnému. Pakli to činili, jako z žertu činili. A sic viděl sem, že ne hrubě směli směle toho dělati. Nebo když některý trochu ostriti chtěl, láli naň, že na osoby káže. Protož někteří, ústně vstně nesmějíc, psaně na hřichy žehrali; ale i na ty křičeli, že paškvile roztrušují, protož se a neb od nich odvraceli, aby neposlouchali, a neb je z stupňů zhazovali, mírnější sobě vystavujíce. Což vida, řekl sem: „Toť jest bláznovství, že tito z vůdců a rádců svých následovníky a pochlebníky míti chtějí.“ „Tak jest světa běh,“ řekl tlumočník, „a neškodí to. Kdyby volavcům těm všecko volno bylo, kdo ví, čeho by sobě oni neosvobodili? Musí se i jim vyměřiti, pokud čára.“

8. „Podme tedy,“ řekl sem, „ať já se na ně samy, jak doma krom katedry věci své spořádané mají, podívám; vím, že jim tam aspoň žádný nevyměruje a nepřekáží.“ I vstoupíme tam, kdež sami kněží Kněži bydleli, a já myslé, že je modlíci se a zpytující tajemství najdu, nalezl sem pohřichu, ani teď po peřinách rozválení chrápí, tamto za tabulemi rozsázení hodují, až do němoty do sebe cpajíce a lejíce, jiní provodí rejry a skoky, někteří měšce, truhly, komory vycpávají, jiní se s freji a bůjnostmi obírají, někteří s připínáním ostroh, tulichů, kordů, ručnic Ručnjc zacházejí, někteří s psy a zajíci se honí, takže nejmenší čas s biblí trávili, někteří sotva ji kdy do rukou brali, učitelé však Písem se jmenující. Což spatřiv já, řekl sem: „Ach nastojte, mého hoře, toto-liž ti vůdcové do nebe a

příkladem k ctnostem býti mají? Ale najdu-liž pak co v světě, v čemž by šalby a podvodu nebylo?" To uslyšavše někteří z nich, a že na jejich iregulární život naříkám, porozuměvše, šilhavě na mne hleděti a reptati začali, hledám-li pokrytců a povrchních nějakých svatáčků, abych jich jinde hledal, oni že vědí, jak i v kostele povinnost svou konati, i doma a mezi lidmi lidsky se chovati. Takž sem mlčeti musil, patrně sic vida, že to potvorství jest, na komži pancíř, na birytě lebku, v jedné ruce Zákon, v druhé meč, po předu Petrovy klíče, po zadu Jidášův měsíc nositi, mysl v Písmě vybroušenou, srdce v praktikách praktických vycvičené a jazyk plný nábožnosti, oči plné bůjnosti míti.

9. Vida pak některé obzvláště, kteříž na kázáních velice uměle a nábožně řečňujíce, sobě i jiným nejinak než jako z nebe spadlí anjelé se líbili, života pak rovně jako jiní rozpásaného byli, nemohl sem se předce zdržeti, abych neřekl: „Hle, trouby, skrze něž věci dobré plynou, samých se nechytají!“ Tlumočník dí: „I to jest dar Boží, o věcech Božích pěkně mluvíti uměti.“ „Jest dar Boží,“ dím já, „ale na slovích-liž se stavovati má?“

10. Mezi tím vida já, že všickni tito nad sebou starší své (biskupi, arcibiskupi, opatové, proboštové, děkanové, superintendenti, inspectores etc. nazvané) mají, muže vážné a vzácné, jimž všickni poctivost činili, myslil sem: „Proč pak oni těchto nižších v řádu nedrží?“ A chtěje příčině vyrozuměti, vejdu za jedním do pokojíka jeho, potom za druhým, třetím, čtvrtým etc. a vidím je zaměstnané hrubě, že neměli kdy k oněm dohlédati. Zaměstknání pak jejich (mimo nejedny věci s oněmi společné) bylo s registry důchodů a pokladů (jakž pravili) církevních. I řekl sem: „Omylem jim tuším duchovní otcové říkají; důchodní Duchodnj otcové slouti by měli.“ Odpověděl tlumočník: „Musíš o to péče býti, aby církev v tom, co ji Pán Bůh přeje a od pobožných předků nadáno, nehynula.“ Vtom vystoupě z nich jeden, na pasu dva visuté klíče mající (jmenovali ho Petrem), řekl (Skut. 6.): „Muži bratří, není slušné, abychom my, opouštějíc slovo Boží, přísluhovali stolům a truhlám. Vyberme muže dobropověstné a poručme jim tu práci, sami pak pilní budme modliteb a služby slova.“ Což já slyše, zradoval sem se, protože to podlé zdání mého dobrá rada byla. Ale z nich žádný tomu rozuměti nechtěl, počítali, přijímali, vydávali předce sami, modlitby a službu slova jiným poroučejíce, aneb běžně odbývajíce.

11. Umřel-li z nich který a péče prvotnosti na jiného přijíti měla, spatřil sem nemálo nemalo obcházení, nahlédání, přímlov shledávání, každý se k té pořadce, dřív než by místo vychlázlo, tlačil. Ten pak, který prázdné místo osaditi měl, bral od nich a o nich hlasy, kteříž velmi rozdílní byli. Jeden se hlásal býti krevným přítelem, druhý po ženě příbuzným, třetí, že dávno již starším sloužil, odměny se nadál, čtvrtý, že slib měl, tím se troštoval, pátý pro své z poctivých rodičů zplození na poctivé místo posazení čekal, šestý schválení sebe odjinud vyžádané předstíral, sedmý dárky podstrkoval, osmý, hlubokých, vysokých a širokých smyslů jsa, místa sobě, kde by se rozprostřiti mohl, žádal, a nevím co toho víc. Což já spatře, řekl sem: „Toť snad není řád, tříti se na taková místa, však by se tu na zavalání čekati mělo.“ Tlumočník odpoví: „A což by bezděčných volali? Musíš se, kdo k tomu úmysl vmysl má, ohlásiti.“ „Já sem opravdu myslil,“ dím já, „že se tu na Boží zavalání čekati musí.“ On zase: „A co mníš, že Bůh někoho z nebe zavolá? Boží zavalání jest přízeň starších, kteréž sobě každému, kdo se k zavalání hotoví, dobývati volno jest.“ „Vidím tedy,“ řekl sem, „že tuto k službě církve žádného hledati a doháněti netřeba, odháněti spíše. Mezi tím, má-li se vždy přízně hledati, tak by se hledati ji mělo, aby každý pokorou, tichostí, pracovitostí církvi milým činiti se hleděl, a ne, jakž já tu vidím a slyším. Nechtě je, co chce, neřádné jsou toto.“

12. Na tom když mne státi viděl tlumočník můj, řekl mi: „Pravdať jest, že v životě křesťanském i samých teologů Theologů něco více nerovnosti jest než jinde, ale zase toto jest pravé, že křesťané, i zle živi jsouce, dobře umírají. Protože spasení lidské ne na skutcích, než na víře záleží, kteráž když pravá jest, nemůže spasení chybiti. Nehorš se tedy, že život při křesťanech nejistý jest, když jen víra jest jistá, dostiť jest.“

13. „Srovnávají-liž se tedy aspoň u víře všickni?“ řekl sem. Odpověděl: „Jestí i tu trošičku rozdílnosti, ale co na tom? Základ mají všickni jeden.“ I uvedou mne za jakés mříže uprostřed kostela toho velikého, kdež já okrouhlý, veliký, na řetěze visící kamen spatřím; pravili mu prubířský Prubýřský kamen. {Písmo svaté S. prubířský Prubýřský kamen.} K tomu přistupovali lidé přední, každý v ruce něco nesa, ku příkladu kus zlata, stříbra, železa, olova, písku, plev etc., pak otíral každý o ten kámen to, co přinesl, a chválil, že průbu drží, jiní dívající se pravili, že nedrží. Tož na sebe křikali, žádný sobě svého haněti nedal, žádný také druhému jeho věci potvrzovati nechtěl. Pak na sebe láli, klnuli, za kápě, za uši a kde mohli se chytajíc a táhajíc. Jiní hádali se o sám ten kámen, jaké jest barvy; někteří pravili, že modrý, jiní, že zelený, jiní, že bílý, někteří, že černý, až se našli, kteříž pravili, že jest proměnných barev, jaká se věc přistrčí, takový že se i on zdá. Někteří radili, aby ho rozbili a na prach zetrouc, jaký bude, pohleděli, jiní nedali. Někteří nadto výš pravili, že ten kámen jen různice tropí, aby ho sňali a přeč dali, že se snáze porovnají; k čemuž jich veliký díl, a nejpřednějších, přistupovalo, jiní toho zase bránili, pravíce, že životy raději složí, než tomu dopustí; jakož pak nejedni, když se různice a šarvátka ssarwatka rozmohla, i zbiti jsou, kámen pak zůstal předce. Nebo byl okrouhlý a velmi hladký, kdo na něj sahal, ujíti ho nemohl, vyklouzl se

mu hned a uprostřed šraňků těch předce se točil.

14. Z těch šraňků já vyjda, spatřím, aj, kostel ten mnoho má vůkol kaplic, do nichž se ti, kteříž se při prubířském Prubýřském tom kamenu srovnati nemohli, rozcházejí a za každým jistý lidu díl se táhne, kterýmž oni, jak a čím se od jiných dělití mají, regule dávali. Tito, aby se vodou i ohněm znamenali, jiní, aby znamení kříže v hrsti a v kapsi vždycky pohotově měli, jiní, aby vedlé hlavního onoho kontrfektu, v němž se všickni vzhlédati mají, pro větší dokonalost jiných drobnějších co nejvíc při sobě nosili, jiní, aby modléc se neklekali, že to farizejská Faryzegská věc, jiní, aby muziky, jakožto věci bujné, mezi sebou netrpěli, jiní, aby se žádnému, na vnitřním Ducha zjevování dosti majíce, učiti nedali. Sumou Summau, všudy obzvláštní nějaké nařízení, kaply ty prohlédaje, viděl sem.

15. Jedna z nich největší byla a nejozdobnější, třpytící se zlatem a kamením drahým, a v níž hluk veselých nástrojů slyšán. Do té sem obzvlášť uveden a pobízín, abych hleděl, že tu pěknější než kde náboženství. A aj, po stěnách tu plno bylo figúr Figúr jakýchsi, jak se do nebe dostávati ukazujících. Tu někteří namalovaní stáli, dělající sobě žebříky, přistavující k nebi a lezoucí po nich. Jiní snášeli na hromadu vrchy a kopce, aby po nich zhůru mohli, jiní sobě křídla strojili a připínali, jiní křídlatých tvorů nalapajíce a několik spolu sepnouce, k nim se přivazovali, vedle nich zhůru vyletěti sobě troufajíce etc. Kněží pak rozličných křtaltů mnoho bylo, kteříž ty figúry Figúry lidem ukazovali a schvalovali, rozmanitým je přitom ceremoniím Ceremonijm, jak se od jiných dělití mají, vyučujíce. Jeden pak zlatem a šarlatem přioděný seděl na vysoké stolici, poslušným a řádům těm dověrně obcujícím znamenité dary rozděljuje. I zdál mi se tu pěkný řád a veseleji než kde. Ale když sem jiné sekty přebíhati, na ně hrozně dotíratí a jejich ty všecky věci haněti a stíhati viděl, vzal sem to v podezření. Zvláště vida při těchto nesmělé odpovídání a sebe zastávání, leč kamením, vodou, ohněm a mečem z strany jedné, z strany pak druhé zlatem podvodné lidí k sobě vábení. Nýbrž spatřil sem mezi nimi samými mnohé roztržitosti, svády, závisti, z míst sebe strkání a jiné neřády. Protož sem odtud šel na jiné, kteříž se obnovenými jmenovali, podívatí se.

16. Kdež vidím, že některé ty kaply (dvě, tři, bližší sebe jsou), aby za jedno byly, se smlouvaly. Mezi tím však žádnou měrou, jak by se mezi sebou porovnaly, trefiti nemohly, každý, co v hlavu zavzal, na tom stál, jiné na to též naraziti usiluje. Někteří hloupější, co se jim namátlo, toho se drželi, jiní chytřejší, jak kde fortel viděli, tak přistupovali a odstupovali, až sem nad tím mizerným mizerným milých křesťanů matením a motáním velice horlil.

17. Mezi tím byli tu někteří, kteříž se nic do těch roztržitostí nemíti pravili, chodili mlčíc, tiše, jako v přemýšlování, a vzhlédajíc tytyž k nebi a přívětivě se majíc ke všechněm; a byli nepatrní, ošklubaní, postem a žízni vyschlí. Z nichž jiní jen smích měli, povolávali a pohvizdovali za nimi, drbali a trhali, vidliček podávali, nohy podráželi a zlořečili jim. Oni pak všecko trpíc, jako slepí, hluchí, němí mezi jinými chodili. Kteréž když sem z jakéhos v kůru zastření vycházeti a vcházeti viděl, chtěl sem vjíti a pohleděti, co tam mají. Ale mnou tlumočník trhl. „Co“ prý pry „tam dělati chceš? Či chceš také z sebe smích udělati? Máš tam proč dychtiti.“ Takž sem nechal. {Jichž poutník nepoznal.} Ale, ach, tu sem přehlédl, od nešťastného svého Mámila zmámen byv; tu sem centrum nebe i země a cesty k sytosti potěšení vedoucí chybil a do motanin labyrintu Labiryntu světa zase uveden, dokudž mne Bůh můj neretoval a na pochybenou na tomto místě cestu zase neuvedl. Což kdy a jak se stalo, níže povím. Ale sem já toho tehdaž nesoudil, nýbrž zevnitřního jen pokoje a pohodlí hledaje, jinam zevlovati dospíchal.

18. Nepominu mlčením, co mne ještě víc v té ulici potkalo. Namlouval mne můj Všudybud, abych se mezi duchovníky dal, jistě mi to, že já osudem do toho stavu náležím. Jakož, přiznám se, že mi to k myslí bylo, jakkoli sem obyčejů jejich ne všech liboval. I dám se navésti, vezmu kápi a kuklu, vstoupím tu i tam vedle jiných na výstupek, až mi i vlastní ukázán. Ale hledě já po nich, vidím, že mi jedni hřbet obracejí, druzí hlavami kroutí, třetí na mne okem mhourají, čtvrtí prstem hrozí, pátí vidličky ukazují. Naposledy někteří se oboříc, seženou mne a vstaví jiného, hrozíc, že na tom dosti nebude. Já lekna se běžím pryč, k svým vůdcům řka: „Ale bídňějšíhož toho světa! Však se pak s jedním všecko trhá!“ „Bezpochyby,“ řekl tlumočník, „proč se nemáš na pozoru, aby sobě lidí nedráždil? Kdo s lidmi býti chce, k lidem se formovati musí, ne tak jako ty všudy z hloupa tesati.“ „Jižť já nevím,“ řekl sem, „tedyť ale všeho tak nechati.“ „Ne tak, ne tak,“ dí Všudybud, „nemusíme zoufati. Nebude-li z tebe to, bude něco jiného. Poď jen, hledme dál,“ a ujma mne za ruku, vede.

Poutník stav vrchností spatřuje

Přišli sme tedy do jiné ulice, kdež po všech stranách plno vidím vyšších i nižších stolic, na nichž sedícím „pane rychtáři, pane purgmistře, pane úředníče Vředniče, pane rejente, pane purkrabí, pane kanclíři, pane místodržící, páni soudcové, milostivý králi, kníže, pane“ etc. říkali. I dí mi tlumočník: „Nu, tu máš ty lidi, kteříž soudy a výpovědi v rozepřech konajíce, zlé trescíce, dobrých přichraňující, řád v světě zdržují.“ „Toť jest ovšem pěkná a mám za to nevyhnutelná v lidském pokolení pokolení věc,“ řekl sem. „Odkud se pak takoví lidé berou?“ Odpověděl mi: „Někteří se k tomu rodí, jiní od nich, a neb od obce vybrání bývají, tí, kteříž by za nejmoudřejší ze všech a nejzkušenější a spravedlnosti a práv nejpopovědomější uznáni byli.“ „I to pěkně,“ díím já.

2. Vtom mi se pohleděti udá a spatřím, an se někteří do stolic vkupují, jiní vprošují, jiní vpochlebují, jiní sami sázejí; a vida to, „Hle, hle, neřád!“ zkríkl sem. „I mlč, všetyčko,“ dí tlumočník, „zlým toho zaživeš, uslyší-li.“ „A proč nečekají,“ díím já, „až by zvoleni byli?“ Odpověděl: „Herež, oni sebe bezpochyby povědomi jsouc, s tu práci se býti znají, když je za ty jiní přijímají, co tobě do toho?“

3. Já tedy umlкну a přiopravě sobě bryllí, hledím pilně po nich a uzřím věc nenadálou, že jmenovitě řídko který z nich všecky oudy měl, každému téměř něčeho potřebného se nedostávalo. Někteří neměli uší, jimiž by stížnosti poddaných vyslychati, jiní očí, jimiž by neřády před sebou znamenati, jiní nosu, kterýmž by šibalů proti právu úklady vklady čenichati, jiní jazyku, kterýmž by za němé utištěné promlouvati, jiní rukou, kterýmiž by úsudky vsudky spravedlnosti vykonávati mohli, mnozí ani srdce neměli, aby, co spravedlnost káže, konati směli.

4. Kterí pak všecko to měli, viděl sem je utrápené lidi býti, nebo na ně ustavičně nabíháno, ani pojísti, ani pospáti pokojně nemohli. Ješto ti druzí víc než odpolu zahálivý život vedli. I řekl sem: „Ale proč pak takovým těmto soudy a práva svěřují, kteří potřebných k tomu oudů nemají?“ Odpověděl tlumočník, že toho není, než že se mně tak zdá. Nebo prý pry: „Qvi nescit simulare, nescit regnare. Kdo jiné zpravuje, musí často neviděti, neslyšeti, nerozuměti, byť i viděl, slyšel a rozuměl. Čemuž ty, jakožto v věcech politických neprošíš, nerozumíš.“ „A vždyť já vidím na mou věru,“ řekl sem, „že při nich toho, což by býti mělo, není.“ „A já tobě radím,“ dí on, „mlč; slibujíc sic, nepřestaneš-li mudrování, octneš se, kde by nerád. Co nevíš, že soudce poříkati k hrdlu sahá?“ Takž sem umlkl a tiše se na všecko díval. Než nevidí mi se, co sem na které stolici obzvlášť spatřil, všecko vyčítati, dvojího toliko dotknu.

5. Zastavil sem se nejpilněji při soudu senátorském, kdež sem jména panů soudců tato spatřil: Atheus, Svárurád, Sluchosud, Stranobij, Osobolib, Zlatomíl, Darober, Nezkus, Malovéd, Nedbal, Kvapil, Ledabyl, všech pak president a nejvyšší sudí aneb přímás Prýmas byl pan Takchcimíř. Z kterýchž jmen hned sem se, jací tu soudové bývají, dovtipovati začal: a však příklad se v mé přítomnosti trefil. Sprostnost obžalována byla od Soka, že by některé dobré lidi zhaněla, lichevníkům lakomců, pijanům ožralců spílající a nevím co víc přemluvivši. Svědkové vedeni byli Kleveta, Lež, Podhled; prokurátorem ku právu byl Pochleba z jedné strany, z druhé Darmotlach, kteréhož však Sprostnost pravila se nepotřebovati; a tážána byvši, zná-li se k tomu, co na ní prožalováno, řekla: „Znám, milí páni soudcové,“ a přidala: „Teď stojím, jinak mluvit nemohu, Pán Bůh mi pomáhej!“ Tu soudcové shlukše se, sbírali hlasy. Atheus řekl: „Takť jest sic, jak to žensko praví; ale co ona to třápati má? Necháme-li ji tak, pokusí se i o nás třeba hubou tlouci, přimlouvám se, ať jest ztrestána.“ Svárurád řekl: „Ovšem. Nebo kdyby to jednomu prošlo, jiní by také chtěli, aby se jim promíjelo.“ Sluchosud řekl: „Já sic nevím vlastně, jak to bylo, než poněvadž sobě Sok tu věc tak vysoce vede, rozumím, žeť ho opravdu bolí, nechť jest ztrestána.“ Stranobij řekl: „Já sem již prvé věděl, že ta drchta všecko, co ví, vypleští, potřebí ji hubu zacpati.“ Osobolib dí: „Uražený jest můj dobrý přítel, mēlat ho pro mne aspoň ušetřiti, a ne tak špincovati, hodná jest potrestání.“ Zlatomíl dí: „Však víte, jak se onen štědře ukázal, hoden jest zastání.“ Darober: „Tak jest, nevděční bychom byli, kdyby pře jeho zespod měla zustati.“ Nezkus dí: „Já podobného příkladu nevím, co zasloužila, nechť trpí.“ Malovéd: „Já tomu nerozumím, jak usoudíte, dávám své povolení.“ Ledabyl: „Jakkoli, já ke všemu přistupuji.“ Nedbal: „Pakli té pře odložití chceme? Snad se to dále potom samo ukáže?“ Kvapil: „Nic, za chuti ať jest ortel!“ Pan sudí: „Ovšem, na koho se nám třeba ohlédati? Co právo chce mít, to musí jít.“ A vyvstav, učinil výpověď: „Poněvadž ta štěbetná žena v tak neslušné věci se dává, že všelijak o lidi dobré se otírá, k skročení nevážného jejího jazyka a na příklad jiným, ať se ji 40 poličků bez jednoho dá, ta se ji výpověď činí.“ Tu Sok s prokurátorem a svědky poklonivše se, z spravedlivého nálezu poděkování učinili; a Sprostnosti to též poručeno. Ale ona v pláč a spínání rukou se vydala. Protož, že práva neuctila, přiostriti ji rozkázali a pochyť k kázní vedli. Kterouž ji stalou křivdu já vida a zdržeti se nemoha, zkríkl sem hlasem: „Ach, jestližeť takoví všecko v světě soudové bývají, pomozí mi, Bože všemohoucí, ať já ani soudcem nejsem, ani se s žádným nesoudím!“ „I mlč, ztřeštěnce!“ řekl, vlože mi na ústa vsta pěst,

tlumočník, „přisahámť, že se téhož, ne horšího-li něčeho domluvíš.“ A aj, Sok s Pochlebou svědky proti mně obváděti začnou a já to znamená a lekna se, nevím, jak sem odtud, sotva ducha popadaje, vyletěl.

6. Když pak sobě tu před tou soudnicí vydychuji a oči protírám, vidím mnohé s rozepří k soudu přicházeti, an každému ihned prokurátoři (Darmotlach, Pochleba, Křivoved, Právotah a jiní) vstříc běžíc, ku posloužení se ofěrovali, ne jakou kdo má při nejprv, než jaký vaček nahlédajíce. Každý pak svůj zákon (čehož sem mezi teology Theology nebyl spatřil) při sobě pilně nosil a do něho tytýž nahlédal. Na nichž na některých exemplářích nápis sem viděl: Žravá hryzení zemská; na některých zase: Dravá šizení zemská. Ale se již více na to hleděti nechtělo, šel sem vzdychaje odtud.

7. Všežvěd mi dí: „Ještě nejlepší zustává. Podť, podíváš se na zprávu králů, knížat a jiných dědičně nad poddanými panujících, snadť se to zalíbí.“ I vejde se opět kamsi, a aj, tu na tak vysokých a širokých stolicích seděli, že řidky k nim přistoupiti a dosáhnouti mohl, kromě po nástrojích. Měl zajisté každý dlouhé jakési místo uší z obou stran trouby, do nichž když kdo co mluvíti chtěl, šeptati musil. Ale byly oklikovaté a děravé, mnoho slov, než se hlavy doneslo, mimo ven vybíhalo, a která došla, na větším díle změněná docházela. Což sem odtud znamenal, že se ne vždycky mluvícím odpověď dávala, někdo, i dosti tuze volaje, dovolati se do mozku nemohl, někdy se dávala odpověď, ale nic k věci. Podobně místo očí a jazyku trouby byly, skrze něž se často jinak, než věc byla, vidělo, a jinak, než sám třeba pán mínil, odpovíдалo. Čemuž srozuměv, řekl sem: „Ale proč pak těch trub neodloží a jako jiní lidé prostě vlastníma očima, ušima, jazykem nehledí, neposlouchají, neodpovídají?“ „Pro vzácnost osoby a důstojnost místa,“ dí mi tlumočník, „takové okolování býti musí. Či se tobě to sedláci zdají, aby se jim každý o oči, uši, jazyk otírali měl?“

8. Vtom vidím některé vůkol trůnu obcházejí, z nichž jedni pánu do uší vedlé těch trub cos dmýchají, jiní na oči jedná té, jedná oné barvy brylle sázejí, jiní pod nos cosi kouří, jiní ruce skládají a překládají, jiní nohy spínají a zase popouštějí, někteří pod nim stolicí opravují a hlobí a tak dále. To vida já, ptám se: „Kdo sou to a co dělají?“ Odpoví mi tlumočník: „Jsou tajné rady Raddy, krále a veliké pány informující.“ „Jáť bych jim toho nevytrpěl,“ řekl sem, „kdybych na tom místě byl, nýbrž bych sobě svými oudy a činy volen býti chtěl.“ „Nemusí jediný člověk,“ dí on, „na sobě zakládati ani se toho jemu dopouštěti má.“ „Tedyť sou,“ dím já zase, „velicí tito páni nad sedláky bídňější, tak svázání jsouce, aby se ani hnouti, leč po vůli jiných, nemohli.“ „Ale sou sebou tak,“ dí on, „jistší. Pohled' na tyto!“

9. I obhlédnu se, a aj, někteří na těch stolicích nedali se mustrovati, rozhánějíce ty informovatele od sebe pryč, což k mému vinši bylo. Než hned sem tu jiné nepohodlí uhlédal. Místo zajisté těch kolikasi odehnaných mnoho jiných přicházelo, kteříž jemu do uší, do nosu, do úst vst dmýchati, oči rozličně zakrývati a odkrývati, ruce pak a nohy sem a tam roztahovati se pokoušeli; každý jmenovitě, kdo přišel, nač sobě upřel, na to ho navésti a natáhnouti chtěl, až některý ten nebohý pán nevěděl, co činiti, komu povoliti, neb komu se brániti a jak všechněm odolávati má. I řekl sem: „Již vidím, že lépe jest některým vybraným se svěřiti, než tak všechněm na rvačku býti. A co se to pak vždy nějak jinak 108 zaopatřiti nemůž?“ řekl sem. „Jakž by se opatřilo?“ dí on. „Povolání to s sebou to nese, ode všech stížnosti, žaloby, prosby, volání, důvody a odvody přijímati a všechněm za spravedlivé činiti. Leč by tak, jako tito jsou.“

10. I ukáže mi jich koliks, kteříž žádnému k sobě nablíž nedali, kromě kteří pohodlí obmýšleli a strojili. U těch sem viděl lidi vůkol obskakující, pohlazující, polštáře podkládající, zrcadla před oči stavějící, fochrováním větříček dělající, peří a smeti sbírající, sukni a třevíce líbající, vše po předu, někteří i vyhozenou od pána slinu a ozher lízali, že sladké chválíce. Ale to mi se opět nic nelíbilo, zvláště že sem viděl, jak se každému téměř teměř takovému stolice jaksí zvíklala a s nim, než se nadál, se zvrátila, když oněch věrnějších podpůrců nebylo.

11. Stalo se v mé přítomnosti, zvíklala zvjklala se také jednomu i rozsmekla i vypadl na zemi. A aj, udělal se hluk lidu, za nimž já se ohlédaje spatřím, an sobě jiného vedou a sázejí, výskajíce, že tu jinak bude, než bývalo, a obskakujíce, hlobí pod ním a tvrdí, kdo můž. I maje já za to, že obecnému dobrému napomáhati sluší (nebo tak pravili), také přistoupě klín či dva přistrčím, což mi někteří chválili, jiní škaredě hleděli. Vtom onen s svými sebera se a s kyjem mezi nás vpadna, pere do houfu, až se všecko to rozprchá, a některým krky spadají. Já strachem zděšený byv, ani se upamatovati nemohu, až Všežvěd můj, slyše, že se „Kdo víc sázeti a tvrditi pomáhal?“ ptají, mnou trhne, abych prchal také. Mánil, že netřeba. Načež já rozmyšleje se, kterého poslechnouti, toť zavádím o šermující 109 okolo mne kyj kýg, zlupě se teprv běžím v kout. A tak sem porozuměl, že i na těch stolicích seděti i okolo nich bývati i jich se dotýkati tím i jiným způsobem nebezpečno. Protož sem tím raději odtud šel, s pomyšlenou toho maje, abych se tam kdy víc vraceti měl. Jakož sem i řekl vůdcům svým: „Nech se, kdo chce, těch hor dotýká, ne já.“

12. Zvláště, poněvadž sem i to vyšetřil, že ač světa správcové jmenování býti chtěli všickni ti, nezprávy však

všudy plno bylo. Nebo buď že poddané sám pán neb po trubách k sobě pouštěl, sám neb s nadmyčováním jiných výpovědi činil, tak mnoho sem křivd jako práva viděl, tak mnoho vzdychání a úpění vpění jako veselosti slyšel, a že se spravedlnost s bezprávím a moc s soudem mísí; rathauzové, soudnice, kanceláře tak nepravosti, jak spravedlnosti verštatové že jsou, a kteří se obhájcové v světě řádů titulují tytulugj, že tak mnoho neřádu, jak řádu (a často víc) bývají, patrně sem vyrozuměl. A podivě se, jak ten stav mnoho marnosti a blyštící blýsstjcy se bídy v sobě kryje, požehnal sem jich tu a šel odtud.

Stav soldátský

Takž vejdemo do poslední ulice, kdež hned v prvním placu ne málo lidí stojí červeně přioděných. K nimž přistoupě slyším, že se smlouvají, jak by se Smrti křídla dáti mohla, aby tak z daleka jako z blízka v okamžení mohla pronikati. Item, jak by se, co po mnohá léta staveno, za hodinu rozmetati mohlo. I uleknu se řečí těch, nebo až posavád, co sem kde z lidských činů viděl, o vzdělávání a rozšiřování lidí a pohodlí lidského života toliko bývaly řeči a práce, tito pak o zhoubu životů a pohodlí lidských se radili. Odpověděl tlumočník: „I těchto usilování totéž jest, ale jinakší drobet cestou, skrze odklizení jmenovitě toho, což ku překážce jest. Potom tomu vyrozumíš.“

2. Vtom přistoupíme k bráně, kdež místo vrátných jakési s bubny státi spatřím, každého vjíti chtícího se tážící, má-li tobolu. Když ukázal a odevřel, nasypali mu peněz a řekli: „Kůžte ta zaplacená bud“ a pustíc jej do jakéhos sklepu, vyváděli zase odtud železem a ohněm obloženého a kázali dále do placu jíti.

3. Ale já, co v tom sklepe jest, spatřiti jsa žádostiv, také tam nejprv vstoupím, a aj, tu po všech stranách, až konce viděti nebylo, tolikéz po zemi, hromady jako největší hranice, že by na množství tisíce vozích neodvozil, všelijakých ukrutných k bodení, sekání, řezání, píchání pichánj, roubání, štípání, tínání, trhání, pálení, sumou summau k odjímání života nástrojů od železa, olova, dříví a kamení, až mne hrůza podjímala, a řekl sem: „Na kterýž toto divoký tvor takové přípravy?“ „Na lidi lidj,“ odpověděl mi tlumočník. „Na lidi?“ díím já, „ach, jáť sem myslil, že na nějakou vzteklou zvěř a divoké lité šelmy. Ale pro Boha, jakáž to ukrutnost, jestliže lidé na lidi takové tyto hrozné věci vymýšlejí!“ „Cos tak choulostivý?“ dí on a směje se.

4. Vyjdouce odtud, jdeme hlouběji tam a až na ryňk, kdež aj, lidí těch železem přioděných, rohy a pazoury majících a houfně jedněch k druhým zpřipínaných stáda vidím, ležících u jakýchs koryt a džberů, do nichž se jim jísti a pít sypalo a lílo, a oni jeden přes druhého chlemtali a sloпали. I řekl sem: „Co se pak tu vepřové na jatku krmí? Vidím sic lidskou tvárnost, než sviňské činy.“ „To jest pohodlí toho stavu,“ dí tlumočník. Oni vtom od koryt vstanouc, dají se v rejry a skoky, křepčení a výskání. A tlumočník: „Hle, vidíš-li rozkoše života tohoto? Oč se ti starají? Není-liž tu býti veselo?“ „Počkám, co dál bude,“ řekl sem. Oni mezi tím dají se v honění a šacování jiného stavu lidí, koho napadnou. Za tím rozválejc se páchají sodomství a hanebnost beze všeho studu a bázně Boží, až sem se pýřil, a řekl: „Ej, tohoť by se jim trpěti nemělo.“ „Trpěti se musí,“ dí tlumočník. „Nebo ten stav všeliké svobodě chce.“ Oni pak usadíc se chlemtali zase. A naperouc a nalejc se do němoty, pak se pokáceli a chrápali. Potom je vyvedli na plac, kdež na ně déšť, snih, kroupy, mráz, sloty, žízeň, hlad a všeliké neřesti přšely, že se nejeden třásl, drkotal, chřadl, scepental, všem, psům, krkavcům na pokrm, jiní však nedbali nic, hýřili předce.

5. Vtom se cos na buben udeří a zavzní trouba a udělá se hřmot a křik! A aj, vztyčíc se každý a zchápajíc řezáky, tesáky, bodáky a co kdo měl, strkají to beze vší lítosti do sebe vespolek, až krev stříká, sekají a flekají na sebe hůř než nejlítější šelmy. Tu se hřmot na všechny strany rozmáhá, tu slyšeti dusot koní, chřest pancířů, břiňkot mečů, rochání střelby, fičení okolo uší létajících střel a kulí, zvuk trub, třeskot bubnů, křik ponoukajících k boji, křik vítězících, křik zraněných a umírajících. Tu viděti olověnné hrozné krupobití, tu ohnivé strašlivé blýskání a hřímání slyšeti, tu jednáku tomu, jednáku onomu ruka, hlava, noha přeč létá, tu jeden přes druhého se kácí a všecko ve krvi splývá. „Ach, všemohoucí Bože, což se toto děje?“ řekl sem, „zahynouti-liž má ten svět?“ A sotva se upamatovav, z toho placu, nic nevím jak a kam, sem vypadl a trošičku sobě vydchna, a však se všecken třesa, průvodčím svým řekl: „Kamž ste mne ale uvedli?“ Odpověděl tlumočník: „Rozmazanějšíhož tebe! To jest býti člověkem, smíti dotříti.“ „I což sobě pak udělali?“ řekl sem. Odpověděl: „Páni se pohodli, pak se ta věc porovnati musila.“ „A což se to oni rovnají?“ díím já. Odpověděl: „Ovšem. Nebo kdo by veliké pány, krále a království, kteříž nad sebou soudce nemají, rovnal? Sami to mezi sebou mečem rozhodnouti musejí. Kdo lépe druhému železem zašermuje a ohněm zakouří, ten svou postaví na vrchu.“ „Ó barbarství! ó hovadství!“ díím já, „nebylo-liž by jiných k míření se cest? Divokým šelmám, ne lidem tak se mířiti sluší.“

6. Vtom uzřím, an teď z bojoviště nejedny s odštípenýma rukama, nohama, hlavou, nosem, s zvrtaným tělem, střápenou kůží, vše krví zohavené vedou a nesou. Na něž když lítostí sotvá hleděti mohu, tlumočník mi dí: „Všecko se to zhojí, soldát musí otrlý býti.“ „A co pak,“ díím já, „kteří tam krků nechali?“ Odpověděl: „Již ta kůžte zaplacená byla.“ „Jak to?“ díím já. „A cos neviděl, jakého se jim prvé pohodlí přálo?“ „A jakého také nepohodlí,“ řekl sem, „pojměti museli? Mezi tím byť pak pouhé rozkoše předešly, bídnáť jest to věc člověku proto se krmiti dáti, aby hned na jatku musil. Ošklivýť jest ten stav, co ho koli, nechci, nechci ho, podme odtud.“

Stav rytířský

Podívej se aspoň,“ dí tlumočník, „jaká počestnost, kdo se tu hrdinsky chová a skrze meče, oštípy, šípy a koule probije.“ Takž mne vedou na jakýs palác, kdež uzřím sedícího pod majestátem a některých, ješto sobě zmužileji počínali, před sebe povolávajícího. I přicházeli mnozí, nesouce s sebou leby, hnáty, žebra, pěsti, měšce a vačky nepřátelům zotřínané a zodjímané, což jim chváleno bylo. A ten pod majestátem dával jim za to cosi malovaného a zvláštní jakési před jinými svobody, což oni na žerd' nastrčíce, tak na odivu všechněm nosili.

2. To vidouce jiní, nejen z bojovníků, jako před časy, ale nejedni i z řemesel a od knih, také přistupovali. A nemajíc jako onino šráků aneb nepřátelům zodjímaných nábytků, kteréž by ukazovali, vytahovali a předstírali své vlastní měšce aneb štrychy, kterých nadělali v knihách. I dávala se jim také taková jako oněm, a obyčejně nádhernější znamení, a pouštíni byli na vyšší síň.

3. Za nimiž já vejda, spatřím jich hromady se procházeti s podpéřenými hlavami, zaostřenými patami a přiocelenými boky. I nesměl sem blízko přistoupiti, a udělal sem dobře. Nebo sem hned uhlédal, jak se jiným mezi ně se pletoucím ne všechněm švárně vedlo. Někteří zajisté příliš se jim blízko k boku plichtíce, někteří dosti v stranu nevyhýbajíce, někteří dosti nízce kolen neohybující, někteří titulů titulů dosti pořádně vyřikovati neumějící, s pěstmi se potkávali. Čehož i já se boje, prosil sem, abychom odtud šli. Ale Všežvėd řekl: „Podívej se ještě lép, jen opatrně.“

4. Hledím tedy sobě zdaleka, jací by činové jejich byli, a spatřím, že práce jejich (podlé svobod stavu toho, jakž pravili) jest šlapati dlážku, převěšovati dvě nohy přes koně, honiti chrty, zajíce a vlky, zavoditi sedláky do robot, sázeti je do věží a pouštětí zase, užívati dlouhých, 115 rozličnými misami vysazovaných tabulí a pod nimi co nejdél nohy držívati, uměti šoustati nohama a líbatí prsty, přebíratí řemeslně vrhcáby a kostky; tlampati bez studu o věcech slzkých a plzkých a těm podobné. Měli pak to svobodami stvrzené, jakž pravili, aby cokoli činí, šlechtictvím sloulo, a žádný k nim, kromě poctivý člověk, aby se nemísil. Někteří sobě vespolek štítý měřili, jedni s druhými rovnají, a čím který vetšejší a zašlejší byl, tím byl víc vážen, kdo nový nosil, za tím jiní hlavami mrdali. Více sem tu i jiného ledcos uhlédal, což se mi divné a nemotorné zdálo, ale všeho praviti nesmím. Toto jen povím, že nadívaje se já dosti na ty marnosti jejich, znovu sem průvodčí svých, abychom šli, prosil a obdržel.

5. Když jdeme, dí mi tlumočník: „Nu, jižs prohlédl práce a kvaltování lidská, a nezlíbiloť se nic; protože se snad domníváš, že mimo práci lidé ti nic nemají. Ale věz, že všechny ty práce k odpočinutí jsou cesta, k němuž naposledy všickni, kdo sebe v pracích nelitovali, přicházejí; že totiž, když statku a zboží aneb slávy a poctivosti aneb pohodlí a rozkoší dosáhnou, mysl jejich dosti se v čem kochati má. Protož již tě ale k hradu Potěšení povedeme, aby se, jaký cíl jest prací lidských, podíval.“ Čemuž sem se zradoval, tam sobě jistě mysli odpočinutí a potěchu slibuje.

Poutník mezi novináře trefil

Když nadcházíme k bráně, spatřím po levé straně na ryňku hromadu lidí a Všudybud dí: „Ej, těchtoť míjeti nemusíme.“ „Což tu mají?“ řekl sem. On: „Pod’ a viz!“ I přijdeme mezi ně, a aj, oni po dvou, po třech stojíce, točí jeden proti druhému prstem, kroutí hlavou, pleská rukama, drbe se za uši, naposledy jedni výskají, druzí pláčí. „I co se pak to tu zpravuje?“ dím já, „komedií Komedyj-li tito jakou strojí?“ „Ba nemějš ty toho za hru,“ dí tlumočník. „Opravdověť oni věci mají, jichž jim divno, směšno, hněvno, jak která.“ „Vždyť bych já rád věděl,“ řekl sem, „co to jest, čemuž se diví, čemu smějí, nač hněvají.“ Vtom pohlédna spatřím, ani se s píšťalkami jakýmis pěstují a jeden druhému přichýle se do ucha píská, kterýž piskot byl-li libý, plésali, pakli škřipavý nějaký, troudili se.

2. A však toto mi bylo divné, že jedné a též píšťalky zvuk jedněm se tak hrubě líbil, že se skákání zdržeti nemohli, druhým tak se mrzutý zdál, že uši zacpávali a v stranu běželi aneb poslouchali a rozkvílíc se usedavě plakali. I řekl sem: „Totoť jest potvorného cosi, jak to jedna a táž píšťala jedněm tak sladce, druhým tak trpce zní.“ Tlumočník dí: „Rozdílnost ne zvuku, než sluchu to působí. Nebo jakož pacientům jedno a též lékařství nejednostejně operuje, jak čí nemoc, tak tato, jaká jest čí vnitř passio aneb k věci náklonnost, takový zevnitř o ní zvuk, sladký neb hořký.“

3. „A kde se pak ty píšťaly berou?“ „Přinášejí je odevšad,“ dí on. „Co nevidíš prodavačů?“ Takž pohledím, a aj, tu chodí a jezdí naschvál k tomu nařízení, píšťalky ty roznášejí. Z nichž mnozí na prudkých koních jezdili, a od těch kupovali mnozí, jiní chodili pěšky, někteří se i na berlách kulhajíce; a od těch rozumní kupovali raději, pravíce, že bývají jistší.

4. Nejen pak sem se díval na ně, ale i poslouchal sám, tu i tam se zastavě, a poznal sem, že to opravdu jakási líbost tak rozdílné odevšad přicházející hlasy slyšeti. Toto mi se nelíbilo, že někteří nemírně sobě v tom počínali, všecky píšťaly, co jich dostati mohli, skupující; an popískají sobě drobet, každou zase přeč vrhli. Byli tu z rozdílných stavů, kteříž řídko doma sedíc, vždycky tu na ryňku číhali, kde co písklo, ucha nastavující.

5. Ovšem pak nelíbilo mi se, když sem marnost věci té poznal. Nebo častokrát smutný se hlahol rozcházel, že se kormoutili všickni. Po chvíli však zavzněl jiný, a byl z strachu smích. Opět některé píšťaly zvuk tak libě zněl, že všickni výskali a plésali, a hned se proměniv aneb utišil aneb v smutné škřípání obrátil, takže kdo se jimi zpravovali, ledakdy se ledačemus daremně těšili, ledačehos děsili, an to v dým bylo. Bylo se tedy čemu zasmáti, že lidé každého větru zavanutí šáliti se dají. Protož sem ty chválil, kteří, šibřihků těch nedbajíce, práci svých hleděli.

6. Ale opět sem nepohodlí spatřil, že, když kdo na to, co se okolo píská, pozoru nedal, od ledakuds mu lecos na krk připadlo. Naposledy však i to sem tu viděl, že s těmi píšťalami zacházeti ne všelijak bezpečno bylo. Nebo poněvadž hlaholové ti rozdílným uším rozdílní byli, různice i rvačky nejednou odtud povstávaly, jakž sem se i sám s příhodou potkal. Dopadna já jedné bystře znějící píšťalky, podal sem příteli svému, ale jiní přejmouc ji, o zem dali a pošlapali, na mne se, že takové věci roztrušují, potrhují. Takže vida je vztekle rozpálené, prchatí sem musel. Že pak vůdcové moji vždy mne hradem Fortúny těšili, šli sme k němu.

Poutník prohlédá hrad Fortůny, a nejprv přístup k němu

Když k tomu milému hradu přijdeme, vidím nejprv zástupy lidu ze všech města ulic se zbíhajících a obcházejících a kudy by se zhůru dostat mohli obhlédajících. Byla pak na ten hrad jediná vysoká a úzká vzká brána, ale kteráž zabořená, zaválená a trním zarostlá byla, sloula poně Ctnost. A praveno mi o ní, že před časy ona sama toliko k vcházení na hrad vystavená byla, ale že se brzy potom příhodou jakousi zabořila, protože jiných menších že naděláno a té necháno, poněvadž příliš příkro, nepřístupno a nezvolno bylo choditi skrze ní.

2. Prolámany tedy zdi a naděláno fortén z obojí strany; kteréž já prohlédaje, viděl sem nápisy jich, Pokrytství, Lež, Pochlebenství, Nepravost, Fortel, Násilí etc., ale když sem to tak jmenoval, a kteří tudy vcházeli, slyšeli, hněvali se na mne, reptali, zhoditi mne dolů chtěli, takže sem stouliti musel. Dívaje se pak, viděl sem, že někteří předce tou starou bránou skrze rum rúm a trní lezli. Jedni prolezli, jiní nic; a ti teprv se zase do dolejších fortén vraceli a jimi procházeli.

3. I vejdu tam také a spatřím, že tu ještě hrad není, než plac, na němž množství lidí stojí, zhůru k vyšším palácům vzhledajících a vzdychajících. Když sem se ptal: „Co ti tu dělají?“, odpovědíno mi, že jsou čekanci laskavého paní Fortůny vzezření a na hrad puštění očekávající. „A co se ne všickni ještě tito tam dostanou? Však všickni o to věrně pracovali.“ Odpověděl: „Příčiněti se každý můž, jak ví a umí, naposledy však na paní Fortůně, koho ona k sobě přijíti chce, neb nechce, záleží. Můžeš se podívati, jak to jde.“ I vidím, že tam již výše žádných schodů ani bran není, než kolo jakési ustavičně se točící, k němuž kdo se připal, zhůru na podlahu vynešen byl a tam teprv od paní Fortůny přijat a dále puštěn. Dole pak nemohl, kdo chtěl, kola se chytiti, než koho k němu úřednice Vřednice paní Fortůny jménem Náhoda přivedla aneb na ně vsadila, jinému každému ruce zklouzly. Ta pak rejentka Náhoda chodila mezi houfem a koho se ji událo, toho chytila a na 120 kolo vsadila, ješto se ji někteří velmi na oči tiskli, rukou podávali, prosili, své vynaložené práce, poty, mozoly, šrámy a jiné zasloužilosti předstírajíce. Ale já držím, že naprosto hluchá i slepá býti musila, tak se nic ani osobám nevzhledala, ani proseb nedbala.

4. Mnozí tu z všelijakých stavů byli, kteréž sem prvé viděl, že v povolání svém a skrze bránu ctnosti aneb také skrze postranní fortny práce a potu nelitovali, a však se štěstí dočekati nemohli; jiný, na to třeba ani nemyslíci, byl za ruku ujat a zhůru nešen. Z oněch pak čekanců mnozí převelmi tesklili, že na ně pořádka přijíti nechtěla, až nejeden ošedivěl. Někteří sobě zoufali a pustíc o štěstí, vraceli se k lopotování svému. Z kterýchž opět někteří roztoužice se k hradu lezli, oči i rukou paní Fortůně podávajíc, takže expektantů těch způsob tak i jinak bídný a tesklivý sem shledal.

Poutník způsob boháčů prohlédá

Řekl sem pak vůdci svému: „Nu, již bych také, co tam nahoře jest, jak paní Fortůna své hostě ctí, rád spatřil.“ „Dobře,“ řekl on a vznesl se, než sem zvěděl, se mnou zhůru, kdež paní Fortůna na kouli stojeci, koruny, sceptra, regimenty, řetězy, zápony, měšce, titule Tytule a jména, medy a cukry rozdávala a teprv dále zhůru pouštěla. I pohledím na stavení hradu, kteréž o trojím ponebí bylo, a spatřím, že některé do dolních, jiné do prostředních, jiné do vrchních pokojů uvozují. I dí mi tlumočník: „Zde dole přebývají, které paní Fortůna penězi a zbožím počtila, v prostředních pokojích ti, které rozkošemi krmí, v horních pak palácích, které slávou přiodívá, aby od jiných spatřování, chválení a ctění býti museli. Některým dvojího spolu neb i všeho trojího přeje. A ti se, kam chtějí, procházeti mohou. Vidíš, jak šťastná věc jest, komu se sem dostatí dostane.“

2. „Podmež tedy,“ řekl sem, „mezi tyto třebas nejprv.“ Takž vejdemo do dolních sklepů, a aj, tam tma a neveselo, takže sem nic téměř teměř neviděl ponejprv, jen že sem bříňkání jakés slyšel, a puch stuchliny zarážel mne ze všech koutů. Vtom, když se mi trošku zrak probere, vidím plno ze všelijakých stavů lidí, ani tu chodí, stojí, sedí, leží, a každý má poutami spaté nohy a ruce svázané řetězem, někteří přitom i na krku řetěz a na hřbetě břímě nějaké. I zděsil sem se a řekl: „Což pak toto, pro krále, do žaláře sme nějakého přišli?“ Odpověděl mi směje se tlumočník: „Jakýs ty nerozum? Však toto darové jsou paní Fortůny, kterýmiž ona milé syny své obkládá.“ A já, ohleduje jednomu i druhému i třetímu těch jeho darů, vidím ocelivá pouta, železné řetěze, olověnnou neb hliněnnou nůši. „A jacíž to darové?“ dím, „o tyť bych já nestál nestal.“ „Ale, bloude, zle ty hledíš,“ dí mi tlumočník, „však pak zlato jest všecko to.“ I hledím znovu ještě pilněji a povídám mu, že já předce nevidím než železo a hlinu. „Ej, nemudruj tak příliš,“ dí on, „věř jiným více než sobě. Pohleď, jak oni sobě toho váží.“

3. I hledím a spatřím svůj div, jak se oni převelice v tom opoutání svém kochali. Tento sobě počítal kroužky řetězu svého, jiný je rozbíral a zase skládal, jiný řetězu sobě rukou potěžkával, jiný ho na pídí měřil, jiný k ústům Vstům bera líbal, jiný ho před mrazem mrázem, horkem a úrazem vrazem chráně, šátkem obvinoval. Někteří dva neb tři se sstoupíc, měřili je sobě a potěžkávali jeden proti druhému. Kdo svůj lehčejší znamenal, kormoutil se a bližnímu záviděl, kdo větší a těžší měl, chodil vůkol, dul se, honosil a chlubil. Ač mezi těmi opět někteří tiše v koutě sedíc, v velikosti řetězů a pout svých tajně se kochali, nestojíc o to, aby jiní viděli, závistí, za to mám, a krádeže se bojíce. Jiní zase plné truhly měli hrudí a kamení, kteréž sem i tam překládali, odmykali a zamykali, nikam odtud, aby o to nepřišli, nespějíce ani nespějíce. Někteří ještě ani truhlám nevěřili, navázali a navěšeli toho okolo sebe tak mnoho, že ani choditi, ani státi s 123 tím nemohli, než leželi toliko, dychtíce a chroptíce. Což já vida řekl sem: „Ale toto-liž mají, pro všechny svaté, šťastní lidé slouti! an sem dole, práce a kvalitování lidská prohlédaje, nic bídnejšího nespatri, jako toto štěstí jest.“ Všežvěd řekl: „Pravda jest sic (což tajiti?), že míti toliko tyto Fortůny dary a jich neužívatí větší starost jest než rozkoš.“ „Ale tím paní Fortůna vinna není,“ dí tlumočník, „že někdo darů jejich užívatí neumí. Ona se s svým neskoupí, než ti někteří stuchlíci ani sobě, ani jiným ku pohodlí toho obrátiti neumějíci. Ač naposledy, dělej ty z toho, co dělej, předceť jest to veliké štěstí míti.“ „Já o takové štěstí, jaké tu vidím, nestojím,“ řekl sem.

Způsob rozkošných světa

Všezvěd dí: „Podmež tedy zhůru, tam jinakší věci uhlédáš, slibujiť, samy rozkoše.“ I vejdemo po schodech do první síně, a aj, tu loží měkkými peřinami postlaných, visutých a kolíbavých několik řadů, po nichž se někteří váleli, služebníků s oháňkami, fochry a jinými nástroji k všelijaké službě hotových plno vůkol sebe majíce. Vstával-li který, ruce se hned ze všech stran podkládaly, oblékal-li se, ne jiná než hedbávná měkká roucha se podávala. Bylo-li kam přejíti potřebí, na stolicích polštářů postlaných přenášeli. „Nu, tu, hle, máš pohodlí, jehož hledal,“ dí tlumočník. „Co 124 nad to žádati můžeš? Tak mnoho všeho dobrého míti, aby se o nic nestaral, ničeho nedotýkal, co duše ráčí, všeho hojnost měl, a ani zlému větru na sebe vanouti nedal, není-li to blahoslavená věc?“ Odpověděl sem: „Ovšem, žeť tu hned veseleji než v dolních těch mučírňách, ne všecko mi se však i tu podobá.“ „Co opět?“ řekl on. A já: Že ty lenochy s vypuklými očima, odutou hlavou, oteklým břichem, nedotklivými oudy jako bolavým vředem vidím; zavádí-li kde, neb se kdo oň otře, neb na něj odporný vítr zavane, hned mu zle. Stojatá voda hnije a smradí se, slýchával sem, tuto pak toho příklady vidím. Také tito života nic neužívají, poněvadž ho přespějí a přezahálají, nic to pro mne není.“ „Divnýs ty filozof,“ dí tlumočník.

2. A vedou mne na druhou síň, kdež já očím a uším plno vnady spatřím, zahrady rozkošné, rybníky a obory, zvěř, ptactvo, ryby, muziku všelijakou libou a tovaryšstva veselého houfy, ani sobě skáčí, honí se, tancují, štvou, fechtují, hry provádí a nevím, co víc netropí. „Toto není stojatá voda,“ dí tlumočník. „To pravda,“ dím já, „ale nech mne, ať sobě na to pohledím.“ Podívaje se pak, řekl sem: „Vidím, že se žádný těch kratochvílí nenají a nenapije, nýbrž unavě se každý běží v stranu, jiným zase něčím vyrazení hledaje. Malá mi se to zdá rozkoš.“ „Hledáš-li tedy v jídle a pití rozkoše,“ dí on, „podme sem!“

3. Takž vkročíme na třetí síň, kdež, aj, spatřím plné stoly a tabule hodujících, ani před sebou všeho hojnost mají a veseli sou. Tu přistoupě spatřím, jak někteří pořád do sebe mecí a lejí, až jim břicha nestačovalo, popasovati museli; někteří, až se jim vrchem i spodkem přelávalo. Jiní lahůdky jen vybírali, pomlaskávajíce sobě a krku tak dlouhého, jak řeřábi mají (aby chutnost dlouho cítiti mohli), sobě vinšující. Někteří se chlubili, že od desíti neb dvacíti let slunce vycházeti a zapadati neviděli, protože, když zapadalo, nikdá střízví, když vycházelo, nikdá vystřízvělí nebyli. Neseděli pak tu zasmušile, než muzika všelijaká musila zníti, k níž každý také připojoval hlas svůj, takže tu všelikého ptactva a zvířat zpěvové slyšáni byli. Jeden vyl, druhý řval, třetí kvákal, čtvrtý štěkal, pátý hvízdal, šestý šveholil, sedmý lkal etc. s divnými přitom posuňky.

4. A tu se mne tlumočník ptal, jak mi se ta harmonia Harmonya líbí? „Kusa nic,“ řekl sem. Kterýž řekl: „I cožť se pak líbiti bude? Stonek-liž si pak, že tě ani tato veselost rozvrzati nemůže?“ Vtom mne někteří z nich před stolem uhlédají a jeden mi připíjeti, druhý, abych přisedl, očima blíkaje, návěští dávati, třetí, kdo sem a co tu chci, examinovati začne, čtvrtý se na mne udeří, proč „Rač Bůh žehnat“ neříkám? Načež já rozhorle se dím: „A což aby Bůh takovým sviňským hodům také žehnal?“ To než já dobře dopovím, aj, toť talířů, mis, koflíků a sklenic krupobití na mne, že sem se sotva uhýbati a schytě se přeč vypadnouti stačil. Ač ještě mně střízvému snáz utíkati, než jim ožralým mne trefovati přišlo. A tlumočník mi: „Hle, nepravil-liť sem dávno: Měj jazyk za zuby a nemudrůj; hled se zpravovati lidmi, a ne aby jiní tvé kotrby šetřiti musili.“

5. Všudybud pak zasmáv se a za ruku mne ujma: „Podme tam ještě jednou,“ řekl, a já nechtěl. On: „Ještě se tam nač dívati máš a mohls, kdyby byl mlčel. Podí, jen sobě opatrně počínej, zdaleka třeba stoje.“ I dám sobě říci a vejdu zase, a co zapíráti? I navéstí sem se dal, že sem přisedl, připíjeti sobě dal, splňoval sem, a chtěje vždy nakonec, jaká pak v tom veselost jest, vyzkusiti, začal sem i přizpěvovati, přivyskovati a přivyskakovati sobě, sumou summau, co jiní dělali, dělali. Ale to vše nesměle jaksí, protože mi se naprosto, že mi to nesluší, zdálo. Jakož pak někteří vidouce, že v to trefiti nemohu, smáli mi se, jiní, že nesplňuji, bouřili se. Mne mezi tím cosi pod kabátem hrýzti, cosi pod čepicí loupati, cosi mi se z hrdla vydíratí, nohy potáceti, jazyk drkotati, hlava kolem choditi, a já teprv na sebe i na své vůdce hněvati se začnu, zjevně již volaje, že to hovadství jest a ne lidství; zvláště když sem na jiných těch rozkošníků rozkoše trochu ještě lépe se podíval.

6. Tu zajisté některé sem naříkati slyšel, že jim jídlo a pití ani šmakovati, ani do hrdla jíti nechce, kterýchž jiní litovali. A aby jim spomoženo bylo, museli kupci sem tam po světě, co by se k chuti najíti mohlo, vyhledávající běhati, museli kuchaři všelijakých mustřů svých, jak by lahůdkám zvláštní vůni, barvu, chut dadouc, do žaludka vlouditi mohli, ohledávati, museli lékaři, aby jedno druhému ustupovalo, zvrchu i zespod po trychtýřích nalévati. Takže s velikou prací a nákladem, co do sebe vecpati a vlítí měli, jim se shledávalo a velikými do nich chytrostmi a obmysly vpravovalo, s velikou bolestí a svíráním aneb v břiše třepe, aneb ven dobývalo. A sic napořád byli plni nechutenství, štkání, říhání a škrkání, spali zle, chrkali a frkali, slinili se a soplili, vývratků a lejn plní byli stolové a

všickni koutové, chodili neb váleli se s shnilým břichem, podagrovatýma nohama, třeslavýma rukama, kyšícíma očima etc. „A mají toto rozkoše býti?“ řekl sem. „Ach, podměž odtud, abych něco více mluvíti nemusil a zase sobě něco neutřil.“ Tak odvrátě oči a zacpaje nos, šel sem.

7. I přijdem, v týchž pokojích ještě, na jinou síň, kdež obojího pohlaví houfy spatřím, ani se za ruce vodí, objímají, líbají, a nechť nepravím, co tu více bylo. Toto povím toliko, což sem k výstraze své spatřil, že všickni tu od paní Fortůny zavření zákožní pálcivou prašivinu měli, kteráž jim ustavičný svrab působila, že pokoje míti nemohouc, kam přišli a oč mohli, česali se až do krve. Tím však drbáním svrab ten upokojiti se nikoli nedal, ale jen více rozněcován byl. Začež oni sic se styděli, a však tajně a po koutech nic nedělali, než drbali se. Což že mrzutý a nezhojitedlný neduh byl, patrné bylo souditi. Nejedněm z nich i po vrchu se ošklivost vysýpala, takže se sami jedni druhých štítili, těžcí a odporní sobě vespolek jsouce. Ovšem pak zdravým očím a mysli nesnesitedlnó bylo hleděti na ně a puchu od nich jdoucího cítiti. Naposledy viděl sem, že to na těch rozkoše palácích poslední již byl, odkudž se ani zpátkem, ani dál nemohlo, kromě díry jakés vzádu tam, skrze níž nejedni hlouběji se v bůjnost dávající propadali a za živa do těch za světem temností se dostávali.

Způsob povýšených světa

I vyjdeme odtud do vrchního paláce, kterýž odevřený byl, žádného nad sebou přikrytí kromě oblohy nemající. A aj, tu mnoho stálo stolic, jedny nad druhé vyšších, vše okolo krajů, aby z důlu z města vidíny býti mohly, na nichž seděli, jak kdo od paní Fortůny výš neb níž posazen byl, jimiž všickni mimo jdoucí (po předu však) činíce čest, hýbali koleny a kývali hlavami. I řekl mi tlumočník: „Hle, není-liž čistá věc tak vyvýšenu býti, aby odevšad vidín byl a všickni na tebe hleděti musili?“ A já přidal: „A býti na ráně, aby na tě déšť, sníh, kroupy, horko i zima bítí mohlo.“ Odpověděl on: „Herež o to. Ale jest čistá věc na tom býti místě, kdež na tě všickni pozor dávati a šetřiti tě musejí.“ „Pravda jest, že šetří,“ řekl sem; „ale kteréž šetření sotva není větším břemenem než pohodlím. Nebo po každém z nich jak jich mnoho pase, již já vidím, hnouti se nesmí a nemůž, aby všickni neviděli a nepřesoudili. Jakéž to pohodlí?“ Zvláště když sem viděl, že jak mnoho po předu k nim šetrnosti, tak mnoho po zadu a po stranách nevážnosti bylo. Za každým zajisté tom v sedle rozloženém někteří stáli, kteříž naň šilhavým okem házeli, pysky a hlavami zmítali, vidliček podávali, po hřbetě slinou, ozherem neb něčím jiným káleli. Někteří i stolice podrývajíce pád obmýšleli, s nimiž se přenejeden v mé přítomnosti, tou i jinými příhodami, potkal.

2. Nebo stolice ty, jakž sem řekl, po krajích stály, maličko ji posmekna, hned se zvrátila, a který před tím dul, letěl dolů. A byly jaks na obrtlících strojené, jak se ji kde dobře dotekl, vrtla sebou a sedící se octl na zemi. Čím která vyšší byla, tím snáz bylo zaklátiti jí a vypadnouti z ní. A našel sem tu velikou jedněch k druhým nepřízeň, závistivé na sebe vzhledání, jedněch od druhých z stolic vysazování, regimentů vydírání, korun srážení, titulů sobě vespolek smazování, takže tu jen se měnilo vždycky, jeden lezl na stolic, druhý z ní buď lezl aneb po hlavě letěl. Načež dívaje se, řekl sem: „Ej, toť jest špatné, že za tak dlouhou a trpkou práci, kteráž se, než se na tato místa přijde, vystáti musí, tak krátká jest odměna! Však pak někdo slávy užívati nepočne, a hned zase konec.“ Tlumočník odpověděl: „Tak to paní Fortůna rozdělovati musí, aby všickni, kteréž poctiti chce, podělení býti mohli, musejíť jedni druhým ustupovati.“

Sláva slovoutných v světě

Mezi tím, kteří se tu dobře chovají (řekl dále tlumočník) aneb sobě toho sic zasluhují, má paní Fortúna jiný na to prostředek, jak je nesmrtedlností poctiti.“ „I jak to medle?“ řekl sem, „toť jest slavného něco, nesmrtedlným učiněnu býti, medle ukažte mi to.“ {Fama ferme vulgi opinione constat.} I obrátí mne Všeživ a ukáže mi na témž palácu k západní straně vyšší ještě plac aneb výstupek, také pod čirým nebem, kamž z tohoto nižšího schodek a dole při něm dvérka byly, a u těch seděl jakýsi, plno v sobě ze všech stran očí a uší mající, až potvorně (jmenovali ho Censuram vulgi, Všesudem), jemuž se každý, kdo na plac Pověsti chtěl, nejen opověditi, ale i všecky své věci, pro něž se nesmrtedlnosti hodným býti nadával, ukázati a k rozvážení odevzdati musil. Bylo-li v činech jeho co zvláštního a neobyčejného, dobrého neb zlého, puštěn byl zhůru, pakli nic, dole zanechán. Dostávalo se pak tam, jakž sem znamenal, nejvíc lidí z stavu vrchnosti, bojovníků a učených; z stavu nábožníků, řemeslníků a domovního méně.

2. Mrzelo mne pak velice, že tak mnoho zlých (loupežníků, tyranů, cizoložníků, vrahů, paličů etc.) jako dobrých tam pouštěli. Nebo sem rozuměl, že to nemůže než převráceným lidem v nectnostech posilou býti, jakož se i trefilo, že jeden přišel, nesmrtedlnosti žádaje a tázán byv, co nesmrtedlné památky hodného způsobil, odpověděl, že co nejslavnějšího v světě věděl, zkazil, naschvál chrám, na něž sedmnáctero království tři sta let práci a náklad vedlo, zapáliv a jednoho dne v rum rúm položiv. I užasl se ten Censura té hanebné opovážlivosti a pustiti ho tam, za nehodného soudě, nechtěl. Ale přišla paní Fortúna a pustiti ho kázala. Kterýmž příkladem posileni jsouc jiní, lecos hrozného, co spáchali, vyčítali; tento, že co nejvíc mohl, lidské krve vylil, jiný, že nové rouhání, jak by se Bohu zlořečiti mělo, vymyslí, jiný, že Boha na smrt odsoudil, jiný, že Slunce z oblohy strhna, do prostřed propasti pohřžil, jiný, že nové tovaryšstvo paličů a morděřů, skrze něž lidské pokolení tříbeno bude, začal etc., a byli všickni napořád zhůru pouštíni, což, pravím, velmi mi se nelíbilo.

3. Vešel sem však za nimi tam, a aj, tu hned je jakýsi také paní Fortúny úředník Vřednjak jménem Fama aneb Pověst přijímal, jehož nic nebylo než ústa vsta. Jak zajisté dolní ten plný očí a uší, tak tento plný ze všech stran úst vst byl a jazyků, od nichž nemalý se hluk a zvuk rozcházel. A milý ten immortalitatis candidatus ten odtud užitek měl, že se tím křikem jméno jeho sem a tam rozvolávalo. Ale na to když sem bedlivě pozoroval, spatřil sem, že se o každém tom udělaný pokřik zase pomalu tišil, až i utichlo všecko a něčí jiného znění začala. „I jakáž to nesmrtedlnost?“ řekl sem, „však každý téměř trošku pobuda, hned zase z očí, úst vst a myslí lidem vypadá.“ Odpověděl tlumočník: „A tobě pak všecko málo. Nu, podívej se na tyto aspoň.“

4. Takž ohlédla se, spatřím sedící malíře, ani po některých tu hledíce je kontrfektují, a ptám se: „Proč to dělají?“ Odpověděl: „Proto, aby to ne tak jako zvuk hlasu mizelo a mýjelo, těch již památka nepřestane.“ I hledím, a aj, každého vykontrfektujíc vyhodí rovně jako jiného do rokle, obrazu toliko tu nechávají, a aby ode všech spatřován býti mohl, na žerdi vystrkují. „Ach, jakáž to nesmrtedlnost?“ řekl sem. „Však pak se tu jen papíru a černidla jménem jejich přilíceného nechává, sami jako jiní bídne hynou! Ale šáleníť jest to, milý Bože, šálení. Nebo co mi po tom, že sobě mnou někdo papír našmaruje a se mnou se zatím kdo ví co stane? Nic o tom nesmýšlím.“ Tlumočník to slyše, ztřeštěných mi nadá, a co je po mně na světě s takovými všecněm jiným odpornými rozumy, ptá se.

5. Mlčel sem tedy. A aj, v tom novou faleš uhlédám. Něčí kontrfekt, jež sem živého krásného a zpanilého viděl, přepotvorný byl, jinému na odpor mrzutému vidím, že co nejkrásnější kontrfekt mohli, udělali; některému postavili dva, tři, čtyry obrazy, a každý byl jinakší, až mi té na díle nedbalosti, na díle nevěry malířů těch hněvno bylo. Spatřím také i marnost toho. Nebo prohlédaje ty obrazy, vidím jich mnoho zašlých, zaprášených, zpráchnivělých, zhnílených, že málo aneb zprosta nic znáti bylo; některých na hromadě pro jiné viděti nebylo, žádný téměř na ně nikdá nehleděl, tožť ta sláva!

6. Mezi tím přicházela Fortúna a kázala některé ty, nejen staré a vetché, ale i nové čerstvé kontrfekty dolů házeti. A já sem porozuměl, že jakož ta milá nesmrtedlnost sama z sebe ničímž jest, tak i pro bláznovou jakousi Fortúny vrtkavost (an jednák na svůj hrad přijímala, jednák vyhazovala) není se čím ubezpečiti, čímž sem sobě ji i s jejími tu dary tím víc zošklivil. Nebo tytýmž způsobem jinde po hradě se procházejíc, s syny svými zacházela, rozkošníkům rozkoší a boháčům bohatství jednák přidávajíc, jednák ujímajíc, a ledakdys nenadále všecko odjímajíc a ven z hradu vystrkujíc.

7. Ovšem pak Smrt mi hrůzy přidávala, kterouž sem i tu na hrad docházeti a jednoho za druhým odklízeti viděl, ale nejednostejným způsobem. Na bohaté střílela obecnými šípy, aneb přiklekajíc řetězy těmi zaškrcovala a

zadušovala, rozkošníčkům nasýpala do lahůdek jedu, slavné zhazovala, aby hlavy lámali, aneb je skrze kordy, ručnice, tulichy proháněla, každého téměř téměř neobyčejným nějakým způsobem z světa provoděci.

Poutník sobě zoufati počíná a s svými vůdci se hádá

I lekl sem se, že tak nikdež nic v světě, ani na samém tom hradu Potěšení, není, čehož by se mysl bezpečně, směle a cele chopiti mohla. Kteráž myšlení velmi kormoutlivě mne čím dál tím víc rozcházela, z nichž mne tlumočník můj Mámil (ač všelijak ohledával) vyraziti nijakž nemohl, až sem i zkríkl: „Ach, mého hoře, nic-liž pak na tom bídném světě potěšeného nenajdu? Však pak při všem všudy kvaltování a tesknosti plno.“ Tlumočník dí: „A kdo tím než ty sám, nechutné kyselo, vinen, když sobě všechno ošklivíš, coť se líbiti má? Hleď na jiné, jak každý v svém stavu vesel a myslí dobré, dosti sladkosti v věcech svých maje.“ „Aneboť blázní všickni napořád,“ řekl sem, „aneb lhou, nebo aby potěšení pravého požívali, možné není.“ „Blázni i ty,“ dí Všudybud, „aby své tesknosti polehčil.“ Odpověděl sem: „Ani v to trefiti neumím. Však víš, že sem kolikrát ohledoval, a vždycky mne ze všeho vyrazilo spatřování prudkých s každou věcí proměn a bídného cíle.“

2. Tlumočník dí: „Co to než tvá fantazie dělá? Kdyby ty se ne tak v lidských věcech přebíral a vším všudy co svině Swjně věchtem zmítal, byl by jako jiní myslí pokojné, potěšení, radosti, štěstí požívaje.“ „Kdybych totiž jako ty,“ řekl sem, „v zevnitřnostech vězel a nápadné nějaké nemastné zasmání za radost, přečtení nějakých trochu škaret za moudrost, kousek nějaký nápadného štěstí za vrch sytosti držel. Ale kde pak zustanou pot, slzy, stonání, motání, nedostatkové, pádové a jiná neštěstí, jimž sem počtu, míry a konce žádného nespatriil po všech stavích? Ach, auvech, nastojte! Ach, auvech, bídného tohoto života! Provedli ste mne skrze všechno, a co mi to platno? Slibovalo mi se a ukazovalo tytýž zboží, umění, potěšení a bezpečnost. Ale co mám? Nic. Co umím? Nic. Kde sem? Nevím sám. To vím toliko, že po tak mnohém motání, po tak mnohých pracech, po tak mnohém vystálém nebezpečenství, po tak mnohém myslí unavení a zemdení nic naposledy nenalézám, než u sebe sám bolest, u jiných k sobě nenávist.“

3. Tlumočník: „A hodně, proč se nezpravuješ radou mou, kteráž hned z počátku byla: Nic nepodhlédati, všemu věřiti, nic neprubovati, vše přijímati, nic neštrafovati, všechno libovati. To by cesta byla, po níž by pokojně šel, přízeň u lidí měl a i sám sobě pěkně se líbil.“ Na to já: „Pěkně bezpochyby od tebe jsa zmámen, jako jiní fantoval, semotam bloudě plésal, pod jhem chroptě křepčil, stůně a mra sobě výskal. Viděl sem, spatřil a poznal, že ani sám nic nejsem, neumím, nemám, ani jiní, jen že se nám cosi zdá, stín lapáme, pravda uchází všudy. Ach, auvech, nastojte!“

4. Tlumočník: „Coť sem pravil, ještě pravím, sám si sobě vinen, protože velikého cosi a neobyčejného žádáš, čehož se žádnému nedostává.“ Odpověděl sem: „A protož se trápím tím více, že ne sám já, ale celé pokolení mé bídné jest, a ještě k tomu slepé, bíd svých neznající.“ Tlumočník dí: „Já nevím, jak a čím tobě za dosti učiniti, tak zmotané hlavě. Jestližeť se ani svět ani lidé, ani práce ani zahálka, ani umění ani neumění, sumou summau žádná věc nelíbí, co s tebou již dělati, co v tom světě víc schvalovati, nevím.“

5. Všudybud na to: „Povedme ho ještě na hrad královny naší teď u prostřed stojící, tam se snad upamatuje.“

Poutník hrad královny světa, Moudrosti, prohlédá

Takž pojmc mne vedou. A aj, hrad ten stkvěl se rozličným krásným všudy zevnitř malováním, bránu maje osazenou strážnými, aby žádný kromě úřad Vřad nějaký a vládu v světě mající pouštěn nebyl. Těm zajisté samým, jakožto královny služebníkům a nařízení jejich vykonavatelům, vcházeti a vycházeti volno. Jiní, chtějí-li se na hrad podívati, zevnitř toliko zevlovati musejí. (Nebo prý pry všechněm tajností těch, jimiž se svět řídí, vyzvídati nesluší.) Jakož pak zevlů těch, víc ústy vsty než očima se dívajících, dosti sem tu viděl; mne pak že do brány předce vedli, tomu sem rád byl, vždy také, co za tajemství ta Moudrost světa má, vyrozuměti žádostiv jsa.

2. Než i tu sem bez příhody nebyl. Strážní zastoupíc mi, examinovati začnou, co tu chci; nýbrž začnou zpět hnáti a strkati i opřáhati. Ale Všudybud, jakožto i tu známý, jim za mne nevím co odpověděv a za ruku ujav, předce mne provedl až na první plac.

3. Kdež hledě já na samo již hradu stavení, vidím zdi bělostkvoucí, kteréž pravili mi, že alabastrové jsou, ale já pilně hledě a rukama ohledávaje, nic nevidím než papír a vyhlédající skulinami zde onde koudel, odkudž soudě, že stěny ty dílem dutým a vycpávaným strojeny jsou, šalbě té sem se podivil i zasmál. I přišli sme k schodu po němž se zhůru kamsi chodilo. A já zboření se boje (a tuším srdce mé, co mne tam potkati má, cítilo), jíti nechtěl. Tlumočník mi: „Nač je, můj milý, ta fantazie? Boj se pak, aby se nebe nezsulo. Či nevidíš jiných množství zhůru a dolů zcházení?“ Takž já, vida i tu příklady jiných, šel sem šnekem tím, kterýž vysoký byl a v kolo, že by sobě jeden závrat uhoniti mohl.

Poutník na palácu Moudrosti obžalován

I uvedli mne na nějakou velkou síň, na níž mne nejprv světlo oblesklo neobyčejné; nejen proto, že oken plno bylo, ale více pro drahé (jakž pravili) kamení, jimž stěny vysazeny byly vůkol, a půda postřená čalouny drahými, též od zlata se třpytícími; místo pak stropu byl oblak jakýsi či mhlá. Čehož sem plně examinovati neměl kdy, protože mi oči na samu tu milou královnu ihned obráceny byly, kteráž na nejvyšším místě pod majestátem seděla a okolo ní z obou stran stojící rady Raddy a služebnice Služebnice její, komonstvo k užasnutí velebné. I zhrozil sem se slávy té, zvláště když počaly jedna za druhou na mne vzhledati. I dí mi Všudybud: „Nestrachůj se nic, předstup blíž, ať tě i královna Její Milost M. spatří, a buď srdnatý, na stud však a zdvořilost nezapomínaje.“ A tak mne vedl až do prostřed a kázal mi se z nížka pokloniti, což já, nevěda, jak činiti, učinil sem.

2. A tlumočník můj, tlumočníkem se ode mne bez mé vůle udělav, v tato slova řeč začal: „Nejjasnější světa královno, přestkvělý Boží paprsku, Moudrosti velebná, tento teď, kteréhož sme před důstojnost obličeje tvého přivedli, mládenec, dostav štěstím jakýmsi od Osuda (rejenta tvé milosti) dovolení, aby všechny stavy a řády přeslavného tohoto království světa, v kterémž tebe nejvyšší Bůh na místě svém, aby v něm všecko prozřetelností svou od končin až do končin jeho řídila, postavil, projíti a shlédnouti mohl, od nás teď, kteříž sme podlé prozřetelnosti vůle tvé takovým za průvodčí nařízení, skrze všechny stavy proveden jest. A však (což s pokorou a bolestí před tebou vyznáváme) vši naši upřímnou a věrnou práci toho sme při něm dovesti nemohli, aby sobě jistý řád oblíbě, pokojně se v něm usadil a jeden z věrných, poslušných, stálých vlasti této veřejné obyvatelů byl, nýbrž vždycky a při všem nám teskní, všecko sobě nechutná a po čemsi jiném neobyčejném dychtí. Protož my jeho divoké žádosti za dosti učiniti, ani ji vyrozuměti nemohouc, před tvou teď velebnou jasnost jej stavíme a prozřetelnosti tvé, co se s nim učiniti vidí, poroučíme.“

3. Tyto řeči (jichž sem se nenadál) slyše já, každý souditi můž, jak mi k mysli bylo. Nebo sem dobře již viděl, že sem já tu na soud přiveden, protož sem se lekal. Zvláště vida u trůnu královny ležící ukrutnou šelmu (pes-li, či rys, či drak nějaký byl, nevím dobře) a na mne jiskřícíma očima vyhlédající, jíž, viděl sem, že nebylo než poštvání na mne potřebí. Stáli také tu dva oděnci, drabantí královny, v ženském sic rouchu, hrozí však, zvláště levý. Nebo byl v pancíři železném špičatém jako jež (jehož i dotknouti se, viděl sem, že nebezpečno), u rukou i noh měl ocelivé pazoury, v ruce jedné oštíp a meč, v druhé luk a oheň mající. Druhý mi se ne tak hrozný jako směšný zdál. Nebo měl místo pancíře liščí, naruby obrácený kožich, místo halapartny v ruce též liščí ocas, v levé pak větev s ořechy, jimiž štěrkal, maje.

4. Když odmluvil tlumočník (a ať také díím zrádce zradce) můj, královna (tvář nejsubtylnějším kmentem přistřenou majíc) takto řečí vážnou a rozvláčitou promluvila: „Mládenče zdárný, úmysl vmysl tvůj, žes všecko v světě prohlédnouti žádostiv byl, ne zle mi se líbí (čehož já každému z nejmilejších svých ráda přeji a k tomu skrze věrné tyto služebníky a služebnice své ráda napomáhám). Ale tohoť o tobě neráda slyším, že tak cosi vybíravého jsi, a učiti se jakožto novotný v světě host maje, ty se v mudrování vydáváš. Pro kterouž příčinu ač bych tě jiným na příklad v kázeň svou vzíti mohla, však poněvadž raději obmýšlím, aby příkladové snášelivosti a dobroty nežli přísnosti mé vůbec známi byli, shovímť ještě a tuto při sobě na hradě svém tobě bytu propůjčující povolují, aby lépeji sobě sám a zprávě mé vyrozumíval. Važiž sobě této milosti mé a věžiž, že se ne každému na tato tajná místa, kdež se dekrety a úsudkové vsudkové světa dějí, přicházeti dostává.“ Což domluvivši, rukou pokynula a já podlé daného návěští ustoupil v stranu, co to bude, dívati se opět žádostiv jsa.

5. Mezi tím postavě se v stranu ptám se tlumočníka, jak těm radám Raddám říkají, jaký mezi nimi řád a jaká které povinnosti? I dí mi: „Ty nejbližší královny Jejímilosti stojící jsou tajné rady Raddy, po pravici Čistota, Bedlivost, Opatrnost, Rozmyslnost, Přívětivost, Mírnost, po levici pak Pravda, Horlivost, Opravdovost, Udatnost, Trpělivost, Stálost; a ty jakožto rady Raddy vždycky trůnu královskému přistojí.

6. Tyto pak v nižších šraňcích stojící jsou úřednice Vřednice a místodržící její v světě. Ta v šeré sukni zavítá jest místodržící nad dolní stranou a slove Industria, Snažnost, ta pak v zlatohlavu a nabíraném obojku pod věncem (všaks ji, za to mám, prvé již viděl) místodržící nad hradem Blahoslavenství a slove paní Fortuna. Ty obě i s svými pomocnicemi někdy tam jsou při svých řízeních, někdy zde, jakož pro postavování se na službu, tak i pro přijímání úsudků vsudků a rozkazů. A ta opět každá má své podrejentí, jako paní Industria nad stavem manželským Milost, nad řemesly a živnostmi Pracovitost, nad učenci Důvtipnost, nad duchovenstvem Nábožnost, nad vrchnostmi Spravedlnost, nad soldáty Srdnatost etc.“

7. Já jména ta krásná slyše, a však proti tomu všecko naopak v světě vida, byl bych rád něco řekl, nesměl sem

však již. Pomyslíl sem sobě toliko: „Divná toho světa zpráva! Král žena, rady ženy, úředníci Vřednjcy ženy, všecken regiment ženský! Coť se ho kdo báti má.“

8. I zeptám se ještě na ty drabanty dva, co a k čemu jsou? On, že „i královna Její G. Milost M. své nepřátely a úkladníky vkladnjky má, před nimiž se hájiti musí. Tento prý pry v liščí zbrojí slove Úlisnost, onen druhý v železi a ohni slove Moc. Kde jeden obrániti nemůž, brání druhý, oba se vespolek zastupujíce. Pes pak při nich jest místo strážného, aby, kde kdo podezřelý se blíží, štěkáním svým oznamoval a odháněl; slove u dvoru Pošta, ale kterým se povinnost jeho nehrubě líbí, přezdívalí mu Sok. Ty však lelkování nechaje, poslouchej a pozoruj věci samých, kteréž se tu dítí budou.“ „Dobře,“ řekl sem, „rád.“

Šalomoun s houfy velikými na palác Moudrosti přišel

Když já se poslouchati strojím, co se tu dělati bude, aj, vtom začne se zvuk a hluk veliký, a když se ohlédají všickni, hledím i já; a spatřím vcházejícího na palác jakéhosi v blesku jasném, pod korunou, s berlou zlatou a komonstvo za ním převeliké, až všickni téměř zděšeni byli. I obráceny na něj oči všech, i mé také. A on předstoupiv oznámil, že jest od nejvyššího Boha Bohů tím poctěn, aby nade všecky, kteříž před nim byli i po něm budou, svobodněji svět prohlédl, a nad to výše aby sobě Moudrost, kteráž jest ředitelkyně světa, za manželku pojal, protož té že hledá. (A jmenoval se nejslavnějšího pod nebem národu izraelského králem Šalomounem.)

2. Na to když jemu skrze Opatrnost kanclířku odpovědíno bylo, že Moudrost samého Boha chot jest a jinému se oddati nemůže, než přízně její užívati líbí-li se, toho že se jemu nezávidí, Šalomoun řekl: „Teď se usazuji, dokudž bych nespatriil, jaký jest rozdíl mezi moudrostí a bláznovstvím, nebo sic nelíbí mi se nic, což se děje pod sluncem.“

3. Já slyše to, ach, jak sem se zradoval, že již aspoň bohda jinakšího vůdce a rádce dostanu, než sem posavád měl, při němž i bezpečněji ostojím i místnějí všecko vyšetřím, a naposledy, kam on půjde, za nim půjdu, i začal sem Pána Boha v sobě sám chváliti.

4. Měl pak při sobě Šalomoun zástup nemalý služebníků a přátel svých, kteříž s nim Moudrosti, té světa královny, examinovati byli přišli. Mezi nimiž byli hned okolo jeho boku muži počestní, plní vážných obyčejů, kteréž mi (když sem se ptal) patriarchy Patryarchy, proroky, apoštoly, vyznavače etc. jmenovali. V zadním pak jeho houfu ukazovali mi některé z filozofů, Sokratesa, Platona, Epicteta, Senecu a jiné. I usadili se všickni ti po stranách a já také s velikým, co tu bude, očekáváním.

Poutník se na tajné soudy a zprávu světa dívá

Porozuměl sem pak brzo potom, že se tu veřejné toliko věci, všech stavů světa se dotýkající, zpravují, jiné partikulární Partykulárnj věci v vlastních svých místech, rathauzích, soudnicích, konsistořích etc. Co se pak v mé tu přítomnosti dalo, co nejkrátčeji oznámím.

2. Nejprve předstoupily úřednice světa, Industria a Fortuna, oznamující o neřádech, kteříž se ve všech stavích zbíhají, a to skrze společné nevěry, fortele, obmysly a šalby všelijaké, žádající, aby to nějak napraveno bylo. I zradoval sem se vida, že již sami oni na to přicházejí, nač sem já přicházel, že totiž řádu v světě není. A tlumočník to znamená dí: „To hle, tys se domníval, že sám ty oči máš, a kromě tebe žádný nic nevidí, a hle, ti, kterýmž to poručeno, jak bedlivý na to pozor mají.“ Já: „Rád to slyším,“ řekl sem. „Dejž, Bože, toliko, ať se tomu cesta najde.“

3. I viděl sem, že se rady Raddy sstoupily a porozmluvíc spolu, tázati se skrze kanclířku Opatrnost daly, mohlo-li by se vyskoumati, kdo by toho příčinou byl? A po mnohém vyhledávání oznáměno, že se nějací rotníci a buřiči vloudili, kteříž tajné i zjevné neřády roztrušují. Nejprředněji pak vina dávána (nebo je tu hned jmenovali) Obžerství, Lakotnosti, Lichvě, Chlipnosti, Pýše, Ukrutenství, Lenosti, Zahálce a některým jiným.

4. O něž když potaz šel, naposledy sepsán a čten nález, aby se skrze odevřené patenty (i v jistých místech vyvěšené a přibité i vůbec po zemi rozeslané) prohlásilo, že Její G. Milost M. královna Moudrost, znamenajíc, jak skrze mnohé potutedlné vloudilé cizozemce mnozí neřádné vůbec průchod mají, tou příčinou ti, kdož toho původové býti shledáni jsou, že se z obce celého království na věčnost vypovídají, zejména Obžerství, Lakota, Lichva, Chlipnost etc., a to hned od té hodiny aby se více viděti nedali pod skutečným na hrdle trestáním. Tento úsudek vsudek když skrze zhotovené patenty publikován, nepodobné k víře, jaký všudy pléšícího lidu hluk povstal, a každému se (i mně) zlatého již v světě věku naděje dělala.

5. Ale po malé chvíli, když nic lépe v světě nebylo, mnozí přibíhali, že se exekvucí nevykonala, nařikající. Po zasednutí tedy opět rady Raddy nařízení jsou od královny komisaři, Nedbal a Přehleda, k nimž pro větší vzácnost z královských rad přidána Mírnost, s poručením, aby pilně ohledali, zdali zloповěstní ti vypověděnci přes mandát tu zustávají, či se někteří opováživě zase navrátili. I ubírali se komisaři a po nějakém času vrátivše se, relací činili, že sic našli některé podezřelé, ale ti že se, aby z vypověděných byli, neznají, a také jináč jmenují. Jeden že jest podoben k Ožralství, ale že slove Rouš aneb Veselost, druhý podobný k Lakomství, ale že slove Hospodářství, třetí podobný k Lichvě, ale že slove Ourok, čtvrtý k Chlipnosti, ale že mu říkají Milost, pátý ku Pýše, ale že se jmenuje Vážností, šestý k Ukrutenství, ale že slove Přísnost, sedmý k Lenosti, ale že má jméno Dobromyslnost etc.

6. To když uváženo v radě Raddě, vyhlášeno zase, že Veselost není Ožralství, ani Hospodářství Lakomstvím slouti nemá etc. Protož aby se poznamenané osoby svobodně propustily, mandát že se na ně nevztahuje. Tento nález jak rozhlášen, oni se hned svobodně ubírali a lidu obecného zástup za nimi jdouce, s nimi se známili a tovaryšili. Já na Šalomouna a jeho kolegy pohleděv, kroutiti je hlavami vidím. Však když mlčeli oni, mlčel sem i já, kromě že sem jednoho z nich druhému šeptati slyšel: „Jména (prý pry) sou vypovědína, zrádcové a zhoubcové, jména sobě změnivše, volný průchod mají, nebude z toho nic dobrého.“

7. Vtom přišli opět a audiencí Audyencý žádali vyslaní ze všech stavů světa; a puštění jsouc, přednášeli s divným kejklváním poníženou všech věrných poddaných žádost, aby se Její G. Milost M. nejjasnější královna milostivě rozpomenouti ráčila, jak věrně a poslušně všickni upřímní stavové scepstrům panování jejího až posavad se drželi, na jejich právích, výpovědích a celé zprávě důvěrně přestávající, i na potom toho a ne jiného úmyslu vmyslu jsouce; toliko že pokorně žádají, aby pro odměnu předešlé a ponuknutí k nové stálé věrnosti Její Milostí M. královnou K. jim privilejií a svobod jejich zlepšení nějaké (jak by koli Její G. Milosti M. královny K. prozřetelnosti se líbilo) učiněno bylo; za to dobrodiní že stálým poslušenstvím vděčnosti náležité dokazovati slibují. To odmluvivše, poklonili se k zemi a postoupili zpět. Já protra sobě oči: „Což toto bude?“ díím. „Ještě-liž svět dosti svobod nemá, že jich více chce? Uzdy vám, uzdy a biče a trochu helleboru!“ To však sám sobě. Nebo sem uložil nic neříkati, aniž mi u přítomnosti mudrců a šedivců těch, kteříž na to také pozor dávali, slušelo.

8. I sstoupí se opět do rady, a po dlouhém rokování dá oznámiti královna, že vždycky na tom byla, vzdělávati a ozdobovati království své, a k tomu že sama od sebe vždycky nakloněná jest. Ovšem tedy žádost poddaných svých a věrných milých slyšec slyšec, že ji oslyšeti nechce. Protož že se na tom uradila, 148 aby pro rozhojnění poctivosti jejich titulů Tytulů jim ve všech stavích přiopravila, kterýmiž by se tím zřetelněji a s větší pochvalou

jedni od druhých dělili. Protož že nařizuje a poroučí, aby se na potom řemeslníci psali slovoutní, študenti osvícení a nejučenější, mistři a doktoři nejslovoutnější, kněží důstojní, velební a všelijaké cti hodní, biskupi nejsvětější, bohatší mezi měšťany urození, zemané urození a stateční rytíři, páni dvakrát páni, hrabata vysoce urození páni a páni, knížata velikomocní Welikomocni, králové nejjasnější a nepřemožení Nepřemožení. „Což aby tím pevnější bylo, nařizujeme, aby žádný ani listu přijímati nebyl povinen, jestliže by se mu co z titulů titulů vypustilo aneb pochybilo.“ Začež vyslaní poděkování učinivše, odešli. A já sobě na mysli: „Znameníť vaše kořist, čáry na papíře.“

9. I přinešená od chudých ze všech stavů suplikací, v níž na nerovnost velikou naříkali, že jiní hojnost mají statku a oni nouzi trou, aby to srovnáno nějak bylo žádajíce. Po uvážení té věci odpověditi chudým poručeno, že ač by Její G. Milost M. královna K. všechněm pohodlí, jakého sobě kdo sám vinšuje, přála, však že sláva království toho vyhledává, aby se jedni nad druhými stkvěli. K tomu že pro ustanovený jednou v světě řád jinak to býti nemůže, než aby jak Fortuna svůj hrad, tak Industria své dílny osazené měla. Než toto že se dovoluje, aby každý neléně se jakýmikoli cestami mŕž a umí, z chudoby sobě pomáhal.

10. Ta odpověď suplikantům těm daná jak se rozhlásila, přistoupili po malé chvíli jiní, od snažných suplikací nesouce, aby tedy napotom ti, kteříž by se nelénili, v kterémkoli stavu a předsevzetí svém opatření v tom byli, aby sami oni to, po čem dychtí a pracují, docházeli, slepým štěstím aby nic nešlo. Na kteréž suplikací, v uvažování ji, dlouho rada držána, z čehož sem soudil, že nesnadná věc byla. Naposledy však prohlášeno, že ačkoli úředníci Vřednicy Fortuně a služebníci její věrné (nebo že se jinak neví) Náhodě jednou jim svěřená moc a zpráva z rukou vzata býti nemůže, nicméně však, že na to pamět bude, i jim o tom poručení se stane, aby snažní před nedbalci (pokudž by se trefovati mohlo) na pozoru byli; tím tedy že se zpravití moci budou. I odešli ti také.

11. Přišli pak hned za tím od některých zvláštnějších lidí vyslaní Theophrastus a Aristoteles žádajíce dvojí věci. Předně, aby nebyli takovým příhodám jako jiní lidé poddáni. Druhé, poněvadž z Boží dobroty na tomto světě znamenitějším vtípem, uměním, bohatstvím etc. poctěni jsou (jakýmž lidem umírati obecná škoda), mohli-li by tedy před obecným houfem to privilegium Prywilegium míti, aby neumírali, že žádají. První žádost jejich když uvážena, odpovědíno, že věci spravedlivé žádají, protož že se jim povoluje, aby se, jak nejlépe umějí, před příhodami hájili, uměli uměním, opatrní opatrností, mocní mocí svou, bohatí bohatstvím svým. Z strany žádosti druhé poručila královna Moudrost ihned všecky nejznamenitější alchymisty svolati a takového prostředku, kterým by se nesmrtnost způsobiti mohla, se vši pilností pohledati. Kteríž k sobě to přijavše, rozešli se. Když se pak dlouho žádný nevracel a legáti na odpověď dotírali, dána jim pro interim taková resolucí, že Její G. Milost M. královna K. nepřeje, že takoví zvláštní lidé s jinými zároveň hynouti mají, a však že tomu na ten čas ještě cesty neví. Toto však za privilegium že jim dává, aby, kdež se jiní prostí hned za čerstva po smrti pohřbují, oni co nejdéle mezi živými aby chováni byli; a kdež jiní po smrti jen pod zelený drn se dostávají, oni aby se kamením přikládali dali. Tohoto, a což by sobě víc pro rozdíl od chatry lidu vyšetřiti mohli, že se jim povoluje a na to privilegium dává.

12. Ti když odešli, předstoupili někteří jménem vrchností, obtížnost stavu toho předstírajíce a za polehčení žádajíce. I povoleno jest jim, aby sobě hověli a skrze místodržící a úředníky věci řídili, na čemž přestavše a poděkovavše odešli.

13. Nedlouho za tím přišli vyslaní od poddaných, rolníků i řemeslníků, naříkajíce, že kteří nad nimi jsou, nechtí než pot jejich pítí, protož že je honiti a štvátí dají, až z nich krvavý pot teče. A ti, jichž k tomu užívají, že to tím ukrutnější činí, aby i sami odtud mízku měli. Čehož na důvod vysypali tu hned mozolů, zsinalostí, jízev i ran čerstvých (kteréž na ukázkou byli přinesli) hromadu, žádajíce milosti. I zdála se věc zřejmá, že to příkoří jest, protož aby zastaveno bylo. Však poněvadž vrchnostem skrze služebníky řídití dovoleno, ti že jsou vinni, protož aby obesláni byli. Půhonové tedy hned rozesláni ke všechněm královským, knížecím a panským radám, rejentům, úředníkům, důchodníkům, výběřcím, písařům, rychtářům etc., aby se ničímž nevymlouvajíc postavili. Poručeno, stalo se. Však proti žalobě jedné deset jich postaveno, když to na lenost poddaných, neposlušensství, zpouhu, pýchu, būjnost všelijakou, když se jim jen maličko uzdy popustí, a co toho víc, mnohé a rozličné stížnosti vedeny. Po vyslyšení těch uvažována opět v radě všecka ta věc a vyhlášeno poddaným, poněvadž sobě lásky a milosti vyšších svých vážiti buď nechtí, neb neumějí, aby tedy zůřivosti obvykali, poněvadž to v světě býti musí, aby jedni panovali a druhí poddáni byli. Mimo to však že se jim přeje, mohou-li sobě ochotností, povolností a skutečnou poddaností u vrchností svých a místodržících jich co nejvíc přízně dobytí, aby ji užívali.

14. Po propuštění těch pozůstali tu politici (rady královské a panské, doktoři práv, prokurátoři, rychtáři etc.), stěžující sobě na nedokonalost práv psaných, že podlé nich ne všecky mezi lidmi se sbíhající rozepře (ačkoli již na statisíce casus vypsanych mají) rozhodnuty býti mohou. A tím že jest, že aneb nemohou dokonale mezi lidmi

řádu držeti, aneb přidají-li kdy pro vysvětlení práva a skončování pře z svého co, že se to od nerozumných za natahování práv a převrácení pře pokládá, a odtud i k nim nelíbst i společné různice tím víc rostou. Protož že žádají aneb rady, jak dělati, aneb proti všetečným lidským soudům ochrany. Těm když vystoupiti poručeno, šel potaz. A tu jaká od které z rad královny přímluva byla, dlouho by připomínati bylo. Protož samo o tom snešení povím, kteréž jim po zavolání jich zase oznámeno. Jmenovitě, aby nová práva na všechny příhody dokonale se trefující sepsána býti mohla, k tomu Její G. Milost M. královna K. že cesty nevidí, protož aby při prvnějších právech a navyklostech zustáno bylo. Než toto že jim za pravidlo a klíč všech práv Její G. Milost M. královna K. dávati ráčí, aby všude svým práv vykládáním a soudů vedlé nich konáním buď k svému, neb k obecnému dobrému směřovali. A to že slouti bude ratio status, čímž že se proti šermům obecných pomluv pomlův jako štítem zamítati moci budou, že toho a toho přítomný způsob (jemuž nekaždý rozumí) vyhledává, tak že býti musí. Politici to pravidlo přijavše, slíbili se podlé něho chovati a odešli.

15. Neminulo málo, přišly ženy, stížnost sobě, že pod mocí mužů jako otrokyně nějaké zustávají musejí, vedoucí. Našli se hned tu i muži nad neposlušností žen hořekující. I sstoupily se královna s radami Raddami, a to jednou i po druhé do potazu, až pak skrze kancléřku výpověď vyhlášena takto: „Poněvadž přirození mužům přednost dalo, toho že se při tom zanechává; a však s výminkami těmito znamenitými. Předně, poněvadž ženy polovice jsou pokolení lidského, tedy aby muži bez jejich rady nic nečinili. Druhé, poněvadž častokrát přirození štedřeji se dary svými ženám než mužům vylévá, aby, kdy která z mužů svého rozumu a moci míti můž, mužatka sloula a muž ji přednosti bráti nemohl.“ To byla výpověď první, na kteréž se ani mužům, ani ženám přestati nevidělo. Ženy zajisté chtěly, aby se s nimi muži aneb regimentem rozdělili aneb přejímali, tak aby se vrstvou regiment měnil a jedná muž, jedná žena jej držely. Ba našly se, kteréž nechtěly než cele panovati, hbitější svou jak tělem, tak i rozumem potočítost předstírajíce; tolikéž poněvadž po tolik tisíc let muži přednost drželi, již také že čas jest, aby jim ustoupili. An že toho před málo lety v království englickém ušlechtilý příklad spatřiti, že když královna Alžběta kralovala, ku poctivosti jí všickni muži pravou ruku ženám pouštěli; což ještě chvalitebně trvá. Poněvadž tedy Její G. Milost M. světa královna Moudrost i všechny její rady v jejích pohlaví od Boha stvořeny a světu představeny jsou, že tedy slušně má (Regis ad exemplum totus componi orbis) na způsob světa býti zpráva i domů i obcí. Kterouž řečí domnívaly se, že královnu Moudrost na svůj smysl snadně napraví. Ale muži, aby pře nepromlčeli, tímto se bránili, že ač Bůh královně Moudrosti regiment svěřil, sám ho však předně v rukou drží, a to cele a vždycky; protož oni že také chtějí etc.

16. Nato bylo sstupování opět několikero, a tak sem souditi mohl, že jim nebrzy tak těžká materia přicházela. Když sme pak všickni na poslední výpověď čekali, nedočekali sme se ji. Než poručeno Opatrnosti s Přívětivostí tajně s jednou i druhou stranou jednati. Kteréž do toho se vloživše, takový našly prostředek, aby muži pro svornost a pokoj doma aspoň tiše přednost ženám 155 pouštěli a rad jejich užívali. Ženy pak aby na tom dosti majíce zevnitř se ku poslušnosti hlásaly, poněvadž tak při starobylém obyčeji povrchně vždy předce zustáno býti bude moci a jejich domácí regiment také nezle bude stvrzen. Sic že by veliká ta obecného regimentu tajnost, že muži zpravují obec, obec ženy a ženy zase muže, k vyjevení přišla. K čemuž aby přijíti nedopouštěli z obojí strany, že Její G. Milost M. královna K. prosí. I přijato jest to od obojí strany. To vida jeden z tovaryšstva Šalomounova, řekl: „Žena, kteráž ctí muže svého, za moudrou jmína bývá.“ A druhý přidal: „Muž jest hlava ženy jako i Kristus církve.“ Ale zustalo při tom přátelském narovnání a ubírali se přeč muži i ženy.

Šalomoun marnosti a šalby světa vyjevuje

Tu Šalomoun, kterýž až potud dívaje se tiše seděl, déle se již držeti nemoha, hlasem velikým volati začal: „Marnost nad marnostmi, a všecko marnost! Tak-liž co křivého jest, zpřímiti se nemůž? Nelze-liž ani nedostatků sčísti?“ A povstav, i zástup jeho veškeren, s hřmotem velikým ubírá se přímo k trůnu královny (aniž tomu buď ta vzteklá Pošta aneb drabant z obou stran překaziti co mohli, protože křikem a bleskem jeho zaraženi byli, jako i sama s radami svými královna). On tedy vztáhna ruku, sejme z obličeje jejího zastření, kteréž ač se prvé cosi drahého a stkvoucího zdálo, nenašlo se však býti než pavučinou. A aj, tvář její se ukázala bledá, však odutá, červenosti sic něco na lících, však líčené (což se odlupováním po místech znamenalo) mající, ruce tolikéž prašivé spatříny a všecko tělo nemilé i dýchání její smrduté. Čehož sem já se zděsil i všickni přítomní, že jsme jako strnutí stáli.

2. Šalomoun pak obrátiv se k radám domnělé té královny, zodjímal i jim larvy a řekl: „Vidím, že na místě Spravedlnosti Nespravedlnost panuje a na místě Svatosti Ohavnost. Bedlivost vaše jest Podhlídavost; Opatrnost vaše Chytrost; Přívětivost vaše Pochlebenství; Pravda vaše Tvárnost jen; Horlivost vaše Vzteklost; Udatnost vaše Opovážlivost; Milost vaše Bůjnost; Pracovitost vaše Otroctví; Důvtipnost vaše Domnínka; Nábožnost vaše Pokrytství etc. Vy-liž na místě Boha Všemohoucího svět řídití máte? Přivedeť Bůh na soud všeliký skutek a každou věc tajnou, buďto dobrou nebo zlou. Já pak půjdu a hlásati všemu světu budu, aby se svoditi a mámiti nedali.“

3. A obrátiv se, šel s hněvem a zástupové jeho za nim. A když po ulicích „marnost nad marnostmi a všecko marnost“ volati začal, sbíhali se odevšad národové a lidé a jazykové i králové a královny z končin dalekých a on dštil výmluvností a vyučoval je. Nebo slova jeho byla podobná ostnům a hřebíkům vbitým etc.

4. Já pak nešel sem za nim, ale s svými vůdci, zděšenými ještě, tu na palácu státi sem zustal, a co se tu dále dalo, spatřil. Jmenovitě že královna, z omráčení toho se proberuc, s radami Raddami svými, co je dělať, raditi se začala. Kdež Horlivost, Opravdovost a Udatnost raditi chtěly, aby všecka moc sebrána a za ním poslána byla, aby jat byl. Opatrnost naproti tomu radila, že se mocí nic nespraví, poněvadž nejen sám on mocný také jest, ale i všeho téměř světa potah již po sobě má (jakož vracující se jedna za druhou pošty o tom, co se tam děje, oznamovaly); než aby poslána za ním byla Přívětivost s Úlisností Vlisností, a ty aby k sobě z hradu Fortůny Rozkoš přivezmouc po něm šly, a kdekoli jest, ochalebně se k němu vinuly, krásu, slávu, líbost království tohoto ukazující a schvalující, snad že tak uloven bude, jiné cesty že ona neví naprosto žádné. I schválena ta rada, a aby ty tři hned šly, poručeno.

Šalomoun oklamán a sveden

Já vida to, prosím vůdců svých, že bych také rád na to, co tam bude, se podíval. Všudybud povolil hned a šel, tlumočník také. I přijdeme a najdeme Šalomouna s houfy jeho v ulici Učených, an s podivením všech vypravuje o přirození stromů, počna od cedru, kterýž jest na Libánu, až do mchu, kterýž roste na zdi, též o hovadech a ptácích a zeměplazích a rybách a o podstatě světa a moci živlů a o spořádání hvězd a o přemýšlování lidském etc. I přicházeli ze všech národů poslouchati moudrosti jeho. Tím zveleben byv nadmíru, počal se sám sobě zalibovati, zvláště když Přívětivost a Úlisnost Vlisnost přitočice se opatrně, před obličejem všech lidí chvály jeho vyvyšovati začaly.

2. Odkudž on zdvihna se, šel jiných světa stran prohlédati. A vkročiv do stavu řemeslníků, dívati se a kochati začal v rozličném umění jejich, i sám jim vysokým vtipem svým neobyčejné věci vymýšleje, k strojení umělému zahrad a štěpnic a rybníků a k stavení domů a měst a vzdělávání všelikých rozkoší synů lidských přináležející.

3. Až pak, když do ulice Manželské vcházel, tu jemu Rozkoš Istivá všecky nejkrásnější mladice co nejšperkovněji ustrojené s muzikou všelijakou libě znějící vstříc vedla a skrze některé výtečnější slavně vítati dala, jej světlem lidského pokolení, korunou národu izraelského, ozdobou světa nazývající; a že jakož stavu učených a tolikéž stavu řemeslníků od přítomnosti záře jeho rozumnosti a osvětlení nemálo přibylo, tak že i stav manželský od přítomnosti jeho slávy zvelebení čeká. Šalomoun, poděkování uctivé učině, ohlásil se, že stav ten příučastněním se k němu poctiti sobě umíní. Protož vyprav sobě z celého mladic zástupu, co se mu nejpodobnějšího zdálo, zvážiti se s ní a ukovati dal (dcerou faraonovou ji jmenovali) a tu při sobě maje, její milostí jat jsa, více vzhledání na ní a zabývek než moudrosti své hleděl. Nýbrž (čehož bych se byl nikoli nenadál) po houfu plésajících mladíc oči pouštěje (když mu jich Istivá Rozkoš vždy víc a víc na oči vodila), jímán jsa krásou a spanilostí jedné za druhou, co se jen výtečného namanulo, žádné již ani sobě odvážiti nedav, k sobě povolával. Takže jich v krátké chvíli sedm set s sebou spatřil a mimo to tři sta svobodných okolo sebe měl; za slávu sobě, aby i v té věci všecky, kteříž před nim byli i po něm budou, převýšil, pokládaje. A tuť již nic viděti nebylo než laškování rozličná, nad čímž vlastní jeho lidé touditi se a vzdychati počali.

4. On pak přeje ulici tu, ubíral se s houfem svým dále a vstoupiv do ulice Nábožníků, kam jej to spřipínané nešťastné tovaryšstvo táhlo, tam se vtáhnouti dal mezi zvířata a zeměplazy, draky a žížaly jedovaté, a s těmi sobě smutnou kratochvíl začal.

Šalomounovo tovaryšstvo rozplášeno, jímáno, smrtmi ohavnými zprovázáno

Tak zmámeného vidouce, kteříž v komonstvu jeho nej přednější byli, Mojžíš, Eliáš, Izaiáš, Jeremiáš, horliti náramně počali; před nebem a zemí, že se ohavností těch účastny včastny učiniti nechtí, protestujíce, nýbrž celého zástupu, aby se marnosti a bláznovství vzdálili, napomínajíce. Že pak ne jedni za příkladem Šalomounovým předce postupovali, oni tím více se horlením rozněcujíce, tím zůřivěji hřímali, zvláště Izaiáš, Jeremiáš, Báruch, Štěpán, Pavel etc. Mojžíš nad to svým meče připasovati, Eliáš ohni z nebe zstupovati, Ezechiáš všechny ty maňasy troskotati poroučel etc.

2. To vidouce které k svedení Šalomouna vyslány byly, Přívětivost, Úlisnost Vlisnost a Rozkoš, přivezmouce i filozofy, Mammona etc., obracely se k těmto, aby se pamatovali a mírněji sobě počínali, radíc, že poněvadž nej moudřejší ze všech, Šalomoun, rozum svůj poddal a řádům světa, jak to tu každý vidí, obvyká, proč oni vytrhovati se a přes to mudrovati mají? Ale tu žádného slyšení nebylo, čím víc, že Šalomounův příklad mnohé svozuje a mámí, znamenali, tím více horlili, běhali, volali, řvali; kteráž věc veliké přinesla zbouření.

3. Nebo královna od svých avizována jsouc gsuc, rozeslanými patenty veřejnost všudy vyzdvíhla, a ochránce těla svého, Moc, za jenerála zřídívši, buřiče ty jímáti a všechněm na odivu trestati poručila. I troubeno lermo a sbíhalo se množství k boji hotových, nejen z stavů žoldnéřů, ale i z vrchností, úředníků, rychtářů, soudců, řemeslníků, filozofů, mediků, juristů Jurystů i samých kněží, nýbrž i žen v přerostlém kroji a zbroji (nebo pravili, že proti takovým veřejným světa buřičům veřejně sobě všickni, kdo pro mladost pro starost můž, pomáhati mají). Já vida valící se vojska, ptám se vůdců svých: „Co pak to bude?“ Tlumočník: „Nyní ty zviš,“ dí, „jak bývá těm, kteříž mudrováním svým roty a bouře v světě začínají.“

4. Vtom onino oboříc se na jednoho, druhého, třetího, desátého, bijí, sekají, porážejí, šlapají, jímají, váží, do vězení vedou, jak čí při kom vzteklost měla, nad čímž mi div lítostí srdce nepuklo. A však sem, ukrutnosti té se lekaje, cknouti nesměl, všecken se třesa. I uzírám, že někteří z těch jatých a ubitých ruce spínají, odprošujíce činů svých, jiní, čím více s nimi zacházíno, tím více na svém stáli. Protož někteří tu hned před očima mýma do ohně metáni, jiní do vody házíni, jiní věšeni, stínáni, na kříž rozbíjeni, kleštěmi klésstěmi trháni, řezáni, bodeni, sekáni, pečení na roštích. Aniž všeho vyčísti mohu, jak ukrutné smrti jim činěny; nad čímž plésali a výskali zástupové světa.

Poutník z světa utéci chce

Já ani se na to dívati, ani bolesti srdce déle snášeti nemoha, prchl sem na poušť někam, aneb raději, kdyby možné bylo, z světa ven uteci chtěje. Ale vůdcové moji po mně se pustivše, dostihli mne, a kam to chci, se tázali. Já mlčením odbyti chtěje, neodpovídal sem nic. Ale když se nezbedně, pustiti mne nechtíce, dobývali, řekl sem: „Již vidím, že v světě lépe nebude! Jižť jest po mé naději veta! Běda mně.“ Oni: „A ještě sobě neusmyslíš, ani tyto teď příklady, nač takoví přicházejí, vida?“ Já: „Tisíckrát umříti volím, nežli tu býti, kdež se tak děje, a dívati se na nepravost, faleš, lež, svod, ukrutnost. Protož již mi smrt žádostivější jest nežli život. Jdu, abych se podíval, jaký los jest mrtvých, kteréž vynášeti vidím.“

2. Všudybud povolil hned, pravě, že i tomu se podívati a vyrozuměti dobré jest; druhý neradil, nýbrž bránil tuze. Jehož já nedbaje, potrl sem se a šel předce, a on tu zustana opustil mne.

3. Obhlédaje se pak, hledím ještě na způsob umírajících, jichž všudy vůkol dosti bylo. A vidím žalostnou věc, jak jmenovitě každý s hrůzou, naříkáním, strachem a třesením duši pouští, nevěda, co se s nim stane a z světa kam se octne. Čehož já ač sem se lekal, však vždy něčemu víc vyrozuměti chtěje, krácel sem mezi řady már, jda až k krajům světa a světla; odkudž když jiní, oči zavrouc, slepě tak mrtvé své vyhazovali, já brylle mámení již odvrha a oči sobě protra, a jak sem nejdál mohl, tam ven se vychýle, nahlédnu a spatřím strašlivých temností mrákotu, jíž se rozumem lidským ani dna ani konce najíti nemůže, a v nich nic než červy, žáby, hady, štíry, hnis a smrad a puch síry a smoly tělo i duši zarážející, summou hrůza nevypravitedlná.

4. Od níž strnuly všechny vnitřnosti mé a všechno tělo mé drkotalo a zděšen byv, mdlobou sem na zem padl a tak žalostivě zvolal: „Ach, přemizerní, bídní, nešťastní lidé, toto-liž jest vaše poslední sláva! Toto-liž tolik nádherných vašich činů závěrek! Toto-li cíl vašich, jimiž se nadýmáte, umění a rozličné moudrosti! Toto-li po tak mnoha nesčíslných pracech a kvaltováních žádaný ten pokoj a odpočinutí! Toto-li ta, kterouž sobě vždycky slibujete, nesmrtedlnost! Ach, kéž sem se nikdy nenarodil! Kéž sem nikdy skrze bránu života neprošel, jestliže po všech světa marnostech nic než temnostem a hrůzám těmto za podíl býti mám! Ach, Bože, Bože, Bože; Bože, jestliže jaký Bůh jsi, smiluj se nade mnou bídným!“

Poutník domu trefil

To když já mluvíti přestanu, všecken se ještě hrůzou třesa, uslyším za sebou temný hlas řkoucí: „Navrať se.“ I přizdvihnu hlavy a hledím, kdo to volá a kam se vrátiti velí, ale nevidím nic, ani vůdce svého Všeživého. Nebo i ten mne již byl opustil.

2. Vtom, aj, znovu hlas zavzní: „Navrať se.“ Já nevěda, kam se navrátiti, ani kudy z té mráкотy vyjít, truchliti začnu, a aj, hlas potřetí volá: „Navrať se, odkuds vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvéře.“

3. Kteréž rady já, jak sem rozuměl, tak sem poslechl, a že sem Boha radícího poslechl, přestěšťně sem učinil; ale i to již dar jeho byl. Sebera tedy, jak sem mohl, myšlení svá a uzavíraje oči, uši, usta, chřípě a všechny zevnitřní průduchy, vstoupil sem vnitř do srdce svého, a aj, bylo tam tma. Ale když se, očima mhouraje, trošku poobhlédnu, spatřím skrovníčké, skulinami se vpouštějící světlo, a uhlédám navrchu v klenutí svého toho pokojíčka okno jakési veliké, okrouhlé, sklenné, ale zašpiněné a zamazané čímsi tak hrubě, že žádného skrze ně světla nešlo.

4. Takž při tmavém tom skrovném světle sem tam se ohlédaje, uzřím po stěnách obrázky jakési, pěkného někdy díla, jakž se zdálo, než barev zašlých a s utínanými neb ulamovanými některými oudy. K nimž blíže přistoupě, znamenám nápisy: Opatrnost, Pokora, Spravedlnost, Čistota, Středmost etc. Uprostřed pak pokoje rozházené spatřím žebříky jakési polámané a ztroskotané; též poštípané a rozmetané škřípce a provazy; item veliká, ale s vyškubaným peřím křídla. Naposledy kola hodinná s ulámanými aneb zkřivenými válci, zoubky, sloupci, vše sem a tam rozházené.

5. I divím se, co to za přípravy, a jak to a od koho porušeno býti muselo a jak by se to zase zpravit mohlo. Ale na to mysle a hledě, nic sem vymyslet nemohl, než naděje mi se dělala, žeť mi se ten, který mne zavoláním svým tam uvedl, kdo pak koli ten jest, ještě ozve a mne při dalších věcech zpraví. Nebo mi se to, čehož sem tu začátek viděl, líbiti začalo; jakož proto, že pokojík ten ne tak jako prvé místa, po nichž sem v světě chodil, smrděl, tak i proto, že sem tu žádného šustu a chřestu, vřesku a třesku, nepokoje a kolotání, táhání a násilí (čehož v světě všudy plno) nespatriil, ale vše ticho.

Krista za hostě dostal

O tom já sám s sebou přemýšluji, a co dál bude, čekám. A aj, zvrchu zastkví se světlo jasné, k němuž já očí pozdvihna, spatřím vrchní to okno plné blesku, v kterémž, aj, blesku spouští se ke mně dolů jakýsi, 166 postavou sic podobný nám lidem, ale jasností právě Bůh. Jehož obličej oblíček, ačkoli se náramně stkvěl, očím však lidským snesitedlný byl; aniž z něho hrůza šla, ale líbost jakási, jíž sem podobného něco v světě nikdež neznamenal. Ten tedy, sama vlidnost, sama ochotnost, těmito nejprv ke mně přemilými slovy promluvil:

2. „Vítej, vítej, můj synu a bratře milý.“ A to pověděv, objal mne přívětivě a políbil. Z něhož mne přepochotná jakási vůně projala a nevypravitedlnou radostí tak sem projat, že slzy tekly z očí mých. Aniž sem na to takové nenadálé přivítání co věděl odpověditi, kromě že sem zhluboka vzdechna, pokornýma na něj očima vzhlédl. Kterýž radostí mne zděšeného vida, takto ke mně dále promluvil: „Kdežs pak byl, synu můj? Kdes byl tak dlouho? Kudys chodil? Čehos v světě hledal? Potěšení? I kdežs ho hledati měl než v Bohu? A kde Boha než v chrámě jeho? A který chrám Boha živého, než chrám živý, kterýž on sobě sám připravil, srdce tvé vlastní? Díval sem se, synu můj, kdyžs bloudil; ale již sem se déle dívati nechtěl, přivedl sem tě k sobě, tebe do tebe uveda. Nebo tu sem sobě zvolil palác k bydlení svému. Chceš-li tu bydleti se mnou, najdeš tu, čehožs v světě nadarmo hledal, pokoj, utěšení, slávu a sytost všeho, toť slibuji, synu můj, zklamán nebudeš jako tamto.“

3. Já ty řeči slyše, a že to můj Spasitel, Ježíš Kristus s, o němž sem i prvé v světě povrchně něco slýchal, jest, srozuměv, ne jako v světě s bázni a pochybováním, ale s plným potěšením a celou důvěrností ruce sepna a jemu podávaje řekl sem: Teď jsem Pane můj Ježíši, vezmi mne sobě, tvůj chci býti a zůstávati na věky. Mluv služebníku Služebnjků svému a dej, ať poslouchám. Pověz, co chceš, a dej, ať oblibuji; vzlož, coť se líbí, a dej, ať nesu; obrať mne, k čemu chceš, a dej, ať stačuji; poruč, co chceš, a co poroučíš, dej; nechť sem já ničímž, aby ty sám všecko byl.“

Námluva jejich společná

„Přijímám to, synu můj, od tebe,“ řekl on. „Stůjž v tom, buď, slůž a zustávej můj vlastní. Můjs sice byl a jsi od věčnosti, ales toho prv nevěděl. Já sem pro tebe potěšení to, k němuž tě nyní uvedu, dávno již strožil, ales ty tomu nerozuměl. Vedl sem tě cestami divnými, skrze okolí a zápolí, k sobě, čehožs ty neznal, a co já, ředitel všech vyvolených svých, tím obmýšlím, nevěděls, nýbrž ani díla mého při soběs neznamenal. Ale bylť sem s tebou všudy, a proto sem tě poněkud skrze ty okliky vodil, abych tě naposledy tím hlouběji k sobě uvedl. Ničemu tě svět, ničemu vůdcové tvoji, ničemu Šalomoun naučiti, ničím také zbohatiti, ničím nasytiti, ničím žádostí srdce tvého spokojiti nemohli, nebo to v nich složeno nebylo, čehos hledal. Ale já tě naučím všemu, já zbohatím, já nasytím.

2. Tohoto toliko od tebe žádám, coskoli v světě viděl a jakákoli lidská při věcech zemských usilování spatřil, na mne aby to všecko přenesl a obrátil. To buď, dokud jsi živ, tvá práce a zaměstknání; a čehož tamto lidé hledají, a nenacházejí, toho já tobě dosti dám, pokoje a radosti.

3. Viděls v manželském stavu, jak, kteří se sobě oblíbí, všecko opouštějí, aby svoji byli. Učiň ty také tak, opusť všecko, i sebe samého, a odevzdej se mně plně a budeš můj a dobřeť bude. Dokud toho neučiníš, k žádnému mysli upokojení nepřijdeš, slibujiť. Nebo v světě všecko se mění, čehokoli se myslí a kocháním držeti chtěti budeš, kromě mne, všecko tě jen sebou tak i jinak zaměstknávati a nepokojiti bude a naposledy tě opustí a kochání, kteréžs sobě v něm strožil, obrátí se v žalost. Protožť věrně radím, synu můj, pusť ode všeho a chop se mne, buď můj a já tvůj! Zavřeme se zde v schráně schráně této spolu a pocítíš opravdovějších rozkoší, než se v tělesném manželství najíti mohou. Mně se jen líbiti, mne za rádce, vůdce, svědka, tovaryše a společníka všech svých věcí míti hled'. A kdykoli ke mně mluvíš, říkej: Já toliko a ty, Pane můj; o třetího někoho starati se tobě není potřebí. Mne se jen drž, na mne hled', se mnou mile rozmlouvej, mne objímej, mne líbej a ode mne všeho toho zase čekej.

4. Viděls v druhém stavu, jakými se neskonálními pracemi lidé, zisku hledající, zanášejí, jakých fortelů chytají, jakých nebezpečností odvažují. Ty kvaltování ta všecka za marnost měj, věda, že jednoho toliko potřebí jest, přízně Boží. A protož ty jediného povolání, kteréžť sem svěřil, ostříhaje, věrně, upřímě, tiše práci svou veď, konec a cíl všeho mně poroučeje.

5. Mezi učenými viděls, jak oni všecko vystíhati se snažují; tobě vrch umění buď, mne v skutcích mých zpytovat, jak já tebe a všecko divně řídím. Tu materie k spekulování více než oni tamto najdeš, a s nevypravitedlnou oblektací. Místo všech biblioték, kteréž čísti neskonálá práce, užitek malý, často škoda, vždýcky ustání a tesknost, tuto knížku tobě dávám, v níž všechny artes složené najdeš. Tu gramatika tvá bude slov mých považování; dialektika víra k nim; rétorika Retoryka modlitby a vzdychání; physica skutků mých rozjímání; methaphysica ve mně a věcech věčných se kochání; mathematica dobrodiní mých a naproti tomu nevděčností světa počítání, vážení a měření; ethica tvá bude láska má, kteráž tobě všech tvých ke mně i bližnímu činů regule dávati bude. Všeho pak toho umění, ne aby vidín byl, než aby tudy ke mně se blížil, hledati budeš. A ve všem tom čím sprostnější, tím umělejší budeš. Nebo sprostným srdcím mé světlo se rozněcuje.

6. Viděls mezi lékaři vyhledávání rozličných prostředků k obhajování a prodlužování života, ale ty k čemu by se, jak dlouho živ býti máš, fresoal? Zdaž to v moci tvé jest? Nevyšels na svět, kdys chtěl, nepůjdeš také z něho, kdy chtěti budeš, ale má to řídí prozřetelnost. Protož ty hled', aby dobře živ byl, a já hleděti budu, pokud živ býti máš. Živ buď sprostně a upřímě k mé vůli a já tobě k vůli budu lékařem tvým, nýbrž já budu životem tvým a dlouhověkostí dnů tvých. Sic beze mne i lékařství jedem jest, když já poručím, i jed lékařstvím býti musí. Protož jen mně život svůj a zdraví své poruč, sám o to naprosto pokoj maje.

7. V jurisprudencís divné a nesnadné lidské pletky spatřil, jak se o své věci rozličně táhati učí. Při tobě toto práv umění buď, aby ani cizího, ani svého žádnému nezáviděl; co kdo má, toho mu nechával, co kdo tvého potřebuje, toho mu nebránil; komus čím povinen, oddával, komu i nad povinnost čím prospěti můžeš, k tomu se povinného znal; pro pokoj všeho, i sám sebe, ustupoval; bere-liť kdo sukni, i plášť mu přidal; bije-li v líce, i druhého mu nastavil. To jsou práva má, jichž budeš-li šetřiti, pokoj obhájíš.

8. Dívals se v světě, jaké lidé při provozování náboženství ceremonie a hádky tropí. Tvé náboženství buď v tichosti mně sloužiti a ceremoniemi se nevázati, nebo já tě jimi neváži. A když mi tak, jakž tě učím, v duchu a pravdě sloužiti budeš, s žádným se již dále o to, by tě pak i pokrytcem, kacířem a čímkoli jmenovali, nevaď, ale jen předce tiše mne a služby mé hled'.

9. Mezi vrchnostmi a správci lidských společností poznals, jak se lidé rádi na přední místa a k zpravování jiných

trou. Ale ty, synu můj, dokud jsi živ, nižšího místa vždycky hled' a poslouchati raději než rozkazovati sobě vinšuj. I snadnější zajisté i bezpečnější i pohodlnější jest za jinými státi, ne na špici. Pakli vždy zpravovati a rozkazovati chceš, zpravuj sám sebe, dušit' a tělo místo království odevzdávám; kolik v něm oudů a v duši rozličných hnutí, tolik poddaných míti budeš, kteréž zpravovati hled', aby dobře bylo. A bude-li se mé prozřetelnosti něco mimo to víc tobě poručiti líbiti, jdi poslušně a konej pilně, ne pro choutku svou, než pro mé zavolání.

10. V stavu válečníků spatřils, jak se tam v hubení a plenění pléněnj vlastního pokolení hrdinství zakládá. Ale já tobě jiné nepřátely, na nichž od této chvíle rekovství dokazovati hled', vyhlašuji, ďábla, svět a vlastního těla tvého žádosti. Těm se braň, a jak můžeš, onyno dvoje od sebe odháněj, poslední pak bij a morduj. A když to udatně konati budeš, dojdeš koruny slavnější než ji ten svět má, slibujiť v jistotě.

11. Viděls také, čeho lidé na hradě toho domnělého Štěstí hledají a v čem se pýskají, v zboží, rozkošech a slávě. Ale ty těch věcí nedbej. Nedávají ony pokoje, než nepokoj, a jsou cesta k zámutekům. O množství zboží proč by stál? K čemu by ho žádal? Život málem stojí a má věc jest každého, kdož mi slouží, opatrovati. Protož ty hled' vnitřní sobě poklady, osvícení a pobožnost, shromažďovati, a já tobě jiné všecko přidám, nebe i země právem dědičným tobě přináležeti budou, tím buď jist. Aniž tě to jako onyno hnísti a tlačiti bude, ale obveselovati nevymluvně.

12. Lidé v světě rádi hledají tovaryšstva; ty se hluku šetř a samotnost miluj. Tovaryšstvo není než pomoc aneb k hříchům, aneb k nějakým zbytečnostem, aneb aspoň k zahálce a maření času. Však sám nejsi, neboj se, by i sám byl, já jsem s tebou a anjelů mých zástupové, s námi rozprávěti můžeš. Pakli by časem i viditedlného tovaryšstva předce žádostiv byl, těch, kteříž by téhož ducha byli, hled', aby vaše tovaryšení společné v Bohu se tvrzení bylo.

13. Onino v hojném kvasu, jídle, pití, smíchu radost zakládají, tobě milo buď se mnou a pro mne, když toho potřebí, lačnėti, žízni, plakati, rány a všecko trpěti. Pakliť pohodlných věcí podám, také se (ne pro ně však, než pro mne a ve mně) veseliti můžeš.

14. Onino jak po slávě a cti dychtí, spatřils, ty pověsti lidské nedbej. Mluví-li o tobě dobře či zle lidé, nic tobě na tom nezáleží, jestliže já s tebou spokojen jsem. Když víš, že se mně líbíš, o zalíbení se lidem nestoj. Jejichž přízeň i nestálá i neplná i převrácená jest, často milují, což nenávisťi hodné a co hodné milování, nenávidí. Aniž se kdy všechněm zachovati lze, jednomu se chtěje zlíbiti, 174 jiným se zošklivíš. Všechny tedy tak nechaje a mne samého hledě, nejlépe učiníš. My když spolu v srozumění budem, nic tobě, jako ani mně, jazyk lidský nepřidá, neujme. Mnohým znám býti nehledej, synu můj, slovoutnost tvá buď nízkým býti, aby třeba svět, by možné bylo, o tobě nevěděl, to nejlép a nejbezpečněji. Anjelé mezi tím moji o tobě věděti a rozmlouvati, tobě na službu hleděti, tvé činy na zemi i na nebi, když toho potřeba bude, ohlašovati budou, tím jist buď. Ovšem pak, když čas napravení všech věcí přijde, k slávě nevypravitedlné všickni, kdož ste se mně oddali, před anjely i vším světem přivedeni budete, proti kteréž slávě všechna toho světa méně jest než stín.

15. A protož, synu můj, sumovně summovně ještě pravím, máš-li zboží, umění, krásu, vtip, přízeň lidskou, a cokoli se zdárného v světě jmenuje, nic se tím nepozdvihuj, nemáš-li, nedbej o to, ale nechaje všech těch věcí, buď že při tobě neb při jiných jsou, tak jak jsou, vně, sám zde uvnitřku se mnou obírání své měj. A tak obnaže se ze všech tvorů, i sebe samého také se odečta a odřekna, najdeš mne a ve mně plnost pokoje, toť připovídám.“

16. I řekl sem: „Hospodine, Bože můj, porozumívám, že ty sám všecko jsi, kdo tebe má, všeho světa snadně oželeťi můž, protože v tobě má víc, než žádati umí. Bloudil sem, již tomu rozumím, v světě se toulaje a odpočinutí v věcech stvořených hledaje. Ale jižť sobě žádného kromě tebe kochání od této hodiny nevinšuji, tobě se hned teď nyní cele oddávám. Jen ty mne sám posilni, abych od tebe zase k věcem stvořeným neodpadl, nesmyslnosti té, již svět pln jest, znovu se dopouštěje. Milost tvá ostříhejž mne, na tuť se spouštím.“

Poutník jak proměněn

To když já mluvím, počne mi se větší ještě světlo dělati, a spatřím obrázky ty, kteréž sem prv ošoustané a oblámané viděl, celé již a patrné a krásné, nýbrž hýbati se tu před očima mýma začínající. Tolikéž ta rozmetaná polámaná polámána kola v jedno se spojila, a z nich ušlechtilý jakýsi nástroj jako hodiny, běh světa a divnou Boží zprávu vyobrazující, se udělal. Spravili se i ti žebříkové a zhůru k oknu tomu, kterýmž se nebeské světlo vpouštělo, postavili, takže se tam, jakž sem porozuměl, vyhlédati mohlo. Křídla pak, kteráž sem prvé s vyšklubaným peřím viděl, dostala nového velikého peří, kteráž vzav ten, kterýž se mnou mluvil, Pán můj, připal je ke mně a řekl: „Synu, já na dvou místech bydlím. Na nebi v slávě své a na zemi v srdci zkroušeném. A ty od toho času, chci, aby také dvoje obydlí měl. Jedno zde doma, kdež sem i já s tebou býti připověděl, druhé u mne v nebi, kamž, aby se vznášeti mohl, křídla tato (jenž jsou Žádost věcí věčných a Modlitby) tobě přidávám. Budeš moci, kdy budeš chtíti, ke mně se prolétnouti, a tak ty se mnou a já s tebou rozkoše míti.“

Poutník do neviditedlné církve odkázán

Mezi tím pro utvrzení tebe v tom a pro skutečné vyrozumění potěšení tomu, k němuž sem tě nyní povolal, odsílám tě mezi jiné služebníky své, kteří prve již svět opustivše, mně se oddali, aby způsob jejich spatřil.“ „I kdež bydlí, Pane můj, „řekl sem, „kde jich hledati budu?“ Odpověděl: „V světě mezi jinými roztroušeni bydlí, ale jich svět nezná. Ty pak aby je poznal, a přitom, poněvadž v světě ještě, dokud tě odtud nevezmu, budeš, aby před šalbami jeho bezpečen byl, místo bryllí a uzdy, v níž prvé byl pojat, já na tebe teď své jho (jenž jest poslušenství mé) vzkládám, aby žádného na potom kromě mne nenásledoval. A přidávámť tyto perspicille, skrze něž i marnosti světa, ač budeš-li na ně hleděti chtíti, lépe ještě znamenati i potěšení vyvolených mých spatřovati moci budeš.“ (Těch pak perspicillí okolek zevnitřní byl Slovo Boží, sklo vnitřní Duch svatý.) „Jdiž již,“ řekl, „a jdi na to místo, jehož prve pominul, a spatřiš věci takové, jakýchž by sic tehdáž bez těchto pomoci nebyl spatřil.“

2. Já vzpomena, kde se to bylo chytilo, vstanu, jdu žádostivě a s chvátáním, takže, ač hluk světa vůkol mne byl, však sem ho již ani nepozoroval. I vejdu do chrámu, kterýž Křesťanství sloul, a uhlédaje v nejvnitřnější jeho straně, jenž jest kůr, oponu aneb zastření, jdu tam přímo, nic na ty hádajících se po stranách sekty nehledě. Kdež sem nejprvé a příhodně, co to za kout jest, vyrozuměl, jmenovitě že Praxis christianismi, t. Pravda křesťanství, slove. Jehož obestření dvoje bylo: zevnitřní, kteréž se po vrchu spatřiti mohlo, bylo tmavé barvy a sloulo Contemptus mundi, Pohrdnutí světem; druhé, vnitřnější bylo stkvělé, Amor Christi, Milování Krista. Tím dvojím, viděl sem, že se to ohražuje a od jiných dělí; ale vnitřního po vrchu viděti nebylo. Za to zastření kdokoli vešel, byl hned jinakší než jiní lidé, plný blahoslavenství, radosti a pokoje.

3. Já pak zevnitř ještě stoje a hledě, divnou a užasnutí hodnou věc sem spatřil, že mnoho tisíc lidí okolo tohoto stánku vždycky chodí, a však do něho nevcházejí. Nevidí-li ho, či zprosta nedbají, že se jim tak po vrchu špatný zdá, nevím. I učené v Písmích i kněží i biskupy i jiné mnohé, domnění svatosti o sobě mající, okolo sem obcházeť viděl, a některé sic i nahlédati tam, a však nevcházeli, což mi lítostivé bylo. Když kdo blíže přistoupil, viděl sem, že se mu aneb skulinkou světlo zablesklo, aneb vůně zavanula a po sobě táhla, že nechtěl než hledati, kudy by se tam dostal. Ale i z těch někteří hledati dvéří začnouc, a nazpět se ohlédajíc, když je blesk světa znovu zarazil, zase se vraceli.

4. Nejvlastnější pak příčinu, proč se tak řídcí tam dostávali, ke dveřům zastření přistoupě, spatřil sem, jmenovitě přeostří exámen, kterýž se tu držel. Nebo kdo tam chtěl, ten všecko jmění své, i oči a uši, i rozum a srdce své od sebe přeč dáti musil; protože pravili, kdo Bohu chce moudrý býti, sobě znemoudřeti; kdo Boha uměti, jiné všecko zapomenouti; kdo Boha míti, jiné všecko opustiti že musí. Protož když někteří od jmění a umění svého pustiti nechtěli, hádajíce se, že to k nebi nápomocné jest, zustávali vně, a do vnitř nevcházeli. Kterí pak pouštíni byli, viděl sem, že jim nejen šaty přehledávali, aby se něco zavínuté tam světské marnosti nekrylo, ale (což neobyčejné jinde) i samy vnitřnosti, hlavu a srdce rozbírali, aby něco nečistého Bohu příbytku jeho nenaprnilo. Což ač bez bolesti podstupováno nebylo, nebeským však lékařstvím tak příhodně se konalo, že život rozmnožovalo raději, nežli zmenšovalo. Nebo na místo krve, kteráž se tím bodením a řezáním vycezovala, zažžehal se v oudech oheň jakýsi, kterýž člověka v jiného proměňoval, takže takový každý sám se sobě divil, že až posavád tak neužitečnými břemeny se obtěžoval, to, čemu svět moudrost, sláva, veselí, bohatství (an v pravdě nejsou než tíhoty) říká, na sebe bera. Tu sem viděl, jak chromí poskakovali, zajikaví řečňovali, hloupí filozofy zahanbovali, nic nemající všecko se míti pravili.

5. To já tu u dveří spatře, hlouběji sem za to zastření vešel a na jejich věci (nejprvé veřejně všechných, potom v některých povoláních) s nevypravitedlným potěšením se dívaje, všecko tu světu na odpor sem spatřil. V světě zajisté všudy slepotu a mrákotu, tuto jasné světlo sem spatřil; v světě šalbu, tuto pravdu; v světě neřádů plno, tuto sám ušlechtilý řád; v světě kvaltování, tuto pokoj; v světě starosti a fresuňky, tuto radost; v světě nedostatky, tuto hojnost; v světě otroctví a porobu, tuto svobodu; v světě vše nesnadné a těžké, tuto vše lehké; v světě žalostné odevšad příhody, tuto samu bezpečnost. Což vše šířejí trošku poznámím.

Vnitřních křesťanů světlo

Svět, a kdož v něm tápá, domněním toliko téměř teměř se řídí; v činech svých jedni druhých jen se držíc, omatem jako slepí všecko dělajíc, tytýž tu i tam zavazujíc a ustrkujíc. Ale těmto jasné dvoje vnitř světlo svítí, světlo rozumu a světlo víry, kteréž oboje Duch svatý řídí.

2. Neb ačkoli tam vcházejíce rozumu odkládati a odčítati se musejí, však jim jej zase Duch svatý, a to přečištěný a vybroušený, navrácuje; takže jako plní oči jsou, kudykoli v světě chodí, cokoli nad sebou, pod sebou, vůkol sebe vidí, slyší, vonějí, okoušejí, všudy šlepěje Boží vidí a všecko pěkně k Boží bázni obracet umějí. Tím jistě nade všechny světa filozofy moudřejší, kteréž Bůh spravedlivým soudem zaslepuje, aby všecko se věděti domnívajíce, nic nevěděli, ani co mají, ani čeho nemají; ani co dělají, ani čeho dělají majíce nedělají; ani kam a k jakému cíli jdou a dojdou, znamenati 181 neuměli. Jejichž umění na šupině toliko se stavuje, to jest na zevnitřním zevlování, k vnitřnímu jádru, jenž jest všudy rozlitá Boží sláva, neproniká. Ale křesťan ve všem, což vidí, slyší, maká, voní, okouší, Boha vidí, slyší, maká, voní, okouší, všudy sebou jist jsa, že to ne domnění, ale jistá pravda jest.

3. Ovšem pak světlo víry jemu jasné svítí, aby již nejen, co vidí a slyší a sobě přítomné má, ale i všecko nepřítomné a neviditelné viděl a znal. V slovu zajisté svém Bůh i to, co nad nebesy u výsosti a pod zemí v propasti jest, i to, co před světem a za světem bylo a bude, vyjevil. Čemuž křesťan věře, tak jako před očima jistě všecko to má, ješto svět do toho se vpraviti nemůž. Nechce svět než očitých rukou, aby co v hrsti drží, tomu věřil, křesťan pak tak směle na neviditelné, nepřítomné, budoucí věci se spouští, že sobě pro ně přítomné ty oškliví. Svět nechce než důvodů, křesťan na holých Božích slovech dosti má. Svět závazků, základů, rukojemství, pečeti hledá, křesťan sobě za všechny jistoty samu víru staví. Svět sebe rozličně podhlédá, zkoušuje, prubuje, stíhá, křesťan na Boží pravdomluvnost všecko váží. A tak kdež svět vždycky má, na čem by se zastavoval, pochyboval, dotazoval, rozpakoval, křesťan vždycky má, proč by cele věřil, poslouchal, podkloňoval se, protože jemu světlo víry svítí, aby, že tak neproměnitelné jest a jinak býti nemůže, viděl a věděl, by pak i světlem rozumu ne všeho dosahoval.

4. Tu sem i já, v tom světle se ohlédnu, divné, předivné věci spatřil, víc než je vymluviti mohu. Napovím aspoň něco. Viděl sem před sebou svět tento jako nějaký převeliký hodinný nástroj, z rozličných viditelných i neviditelných materií materyj složený, a však sklenný, prohledací a křehký všecken; a na tisíce, nýbrž tisíce tisíců větších i menších sloupků, kol, háků, zoubků a vroubků mající, an se vše hýbalo a hmýzilo, jedno skrze druhé, něco tiše, něco s šustem a hrkotem rozmanitým. Uprostřed pak všeho stálo největší hlavní, neviditelné však kolo, od něhož všech jiných rozličné to hýbání pocházelo nevystižitelným jakýmsi způsobem. Nebo duch kola toho rozcházal se po všem a řídil všecko, což ačkoli, jak se dalo, plně mi vystihnouti možné nebylo, že se však dalo v pravdě, velmi jasné a pozorně sem viděl. Toto pak bylo mi i divné i libé náramně, že ačkoli se všecka ta kola svíjela a míjela vždycky, nýbrž zoubkové a vroubkové, i kola sama, i sloupové vyvínovali se a vypadali, běh však veřejný nepřestal nikdy, protože se to divným jakýmsi tajného toho řízení způsobem dosazovalo, doplňovalo a obnovovalo všecko vždycky zase.

5. Světleji povím. Viděl sem slávu Boží, jak moci a božství jeho plná jsou nebesa i země i propast i což se ven z světa až do neskonálních stran věčnosti mysliti může. Viděl sem, pravím, jak všemohoucnost jeho všecko prostupovala, nýbrž za základ stála všemu, a co se koli po vši širokosti světa toho děje, vůlí toliko jeho že se děje v největších i nejmenších věcech, všecko spatřil sem.

6. A nechť o lidech obzvláště mluvím, viděl sem, jak naprosto všickni, dobří i zlí, v Bohu toliko a Bohem živi jsou, hýbají se a v bytu trvají, každé jejich hnutí a dchnutí toliko z Boha a moci jeho se děje. Viděl sem, jak sedm očí jeho, každé tisíckrát jasnější než slunce, všecku zemi procházejí a všecko, což v světle i ve tmě, zjevně i tajně, i v nejhlubších místech se děje, spatřují a všechněm lidem ústavně vstavně do srdce hledí. Spatřil sem také, jak milosrdenství jeho rozplývá se na všechny skutky jeho, nejdivněji z té strany, kde se lidí dotýká. Nebo sem viděl, jak je všechny miluje a jejich dobrého hledá, hřešící snáší, proviňujícím promíjí, bloudících volá, navrácující se přijímá, prodlévajících čeká, zpěčujícím se shovívá, dráždícím sebe přehlédá, kajícím odpouští, kořící se objímá, neumělé učí, truchlivé těší, před pádem vystřihá, po pádu zdvíhá, prosícím dává, neprosícím sám poskytl, tlučícím odvírá, k netlučícím sám se tluče, hledajícím nalézti se dává, nehledajícím sám na oči jde.

7. Než spatřil sem zase hroznou a strašlivou k způrným a nevďečným zůřivost, jak je hněvivě prchlivostí svou stíhá a dostihá, kamkoli se obracejí, takže ujíti ruce jeho nemožné a upadnouti v ní nesnesitelné. Sumou Summau, tu všickni ti Bohu oddaní spatřují, jak hrůza a velebnost Boží nade vším panuje a jeho toliko vůlí všechny

největší i nejmenší věci se dějí.

Svoboda Bohu oddaných srdcí

Odtud jim jde to, čehož všickni nejmoudřejší světa v svých věcech darmo hledají, plná jmenovitě svoboda myslí, aby žádné věci kromě Boha podrobení a zavázání nebyli, proti své vůli něco činiti povinni nejsouce. Ješto v světě všudy na skrz plno bezděčnosti sem viděl, každému jinak, než vinšoval, jeho věci šly, každý se víc, než slušelo, buď sebou, buď jinými vázal, a násilím buď své vlastní vůle, buď jiných tažen jsa, s sebou neb jinými vždycky boj měl. Tuto vše ticho. Nebo každý z nich Bohu se cele oddada, nic na žádnou jinou věc nedbal a žádného kromě Boha nad sebe vyššího nepoznával. Protož rozkazů světa neposlouchali, sliby jeho od sebe pryč házeli, pohrůžkám se smáli, zevnitřní všecko za špatné pokládajíce, protože vnitřním svým dobrým jisti jsou.

2. To působí, že křesťan, jinak sic přístupný, snadný, ochotný, služebný jsa, v privilegium však srdce neústupný nevstupný jest. Protož se ani přátely ani nepřátely, ani pánem ani králem, ani ženou ani dětmi, ani sám sebou naposledy tak neváže, aby jim k vůli něco z úmyslu vmyslu svého, jmenovitě z bázně Boží, změnití měl, než kráčí sobě přímým krokem všudy. Co svět koli dělá, povídá, hrozí, slibuje, poroučí, prosí, radí, nutí, on sebou nikam hnouti nedá.

3. Svět, jakož všudy převrácený jest a místo pravdy stín lapá, tak i tuto. Svobodu v tom zakládaje, aby kdo sobě volen jest, žádnému se v ničemž nechtěl propůjčovati, buď lenost, neb pýchu, neb vášeň tím provodě. Ale křesťan daleko jinak činí. Kterýž ohradě jen srdce dobře, aby se v svobodě své samému Bohu chovalo, jiné všecko k bližního potřebám obrací. Jakož sem viděl a poznal, že nad člověka Bohu oddaného nic v světě služebnějšího, a nech třeba díím, otročtějšího není; kterýž i v nejmenší služby, za něž by se světem opojený styděl, rád s ochotností se vydává. Když jen, že co bližnímu prospěti můž, vidí, nic se nerozpakuje, nic neodkládá, nic sebe nelituje, nic konané své služby nezveličuje, neodrhá, nepřestává, buď že vděčnost neb nevďěčnost vidí, předce slouží pokojně vesele.

4. Ó blahoslavená porobo synů Božích, nad niž nic svobodnějšího vymyšleno býti nemůže; kdež člověk Bohu samému se podrobuje, aby jinde všudy rozvázán byl! Ó nešťastná světa svobodo, nad niž otročtějšího nic býti nemůže; kdež člověk samého Boha nedbaje, jiným věcem mizerně se v manství podrobovati dá, jmenovitě, kdež slouží tvorům, nad nimiž panovati měl, a odporuje Bohu, jehož poslouchati měl. Ó smrtedlní, kéž tomu rozumíme, že jediný jest, jediný toliko, vyšší nad nás, Hospodin Učinitel náš a budoucí soudce, kterýž sám moc maje rozkazovati nám, nerozkazuje však jako otrokům, ale jako dítek zůve ku poslušenství svému; svobodné nás a nesvázané, i když posloucháme, míti chtěje. Jistě žeť Kristu sloužiti jest kralovati. Nýbrž manem Božím býti větší jest sláva, nežli všeho světa monarchou býti, a co pak přítelem a dítětem Božím býti bude.

Řád vnitřních křesťanů

Svobodné sic chce míti Pán Bůh dítky své, a však nesvévolné. Protož je jistými řády ohradil, lépe a dokonaleji, než sem podobného co kde v světě znamenati mohl. Tam zajisté všudy plno neřádů; někudy proto, že žádného jistého spořádání nemají; někudy, že majíc, k němu nestojí, sem viděl. Ale tito v zastření bydlící přeušlechtilý řád i mají, i jeho ostříhají. Mají zajisté od samého Boha sobě vydaná práva, plná spravedlnosti, jimiž nařízeno jest: 1 I. Aby každý Bohu oddaný jej toliko jediného Boha měl a znal. 2 II. Jemu v duchu a pravdě, bez fintování sobě nějaké tělesnosti, sloužil. 3 III. Jazyka svého ne k urážení, ale oslavování důstojného jeho jména užíval. 4 IV. Časy a chvíle k službě jeho nařízené ne k jinému než k vnitřní i zevnitřní jeho službě vynakládal. 5 V. Rodičům a jiným sobě od Boha představeným poddán byl. 6 VI. Životu bližního neškodil. 7 VII. Čistoty těla ostříhal. 8 VIII. Cizích věcí sobě neosoboval. 9 IX. Falše a ošemetnosti se vystříhal. 10 X. A naposledy i mysl v šraňcích a mezích zřízených zdržoval.

2. Summa všeho jest, aby každý Boha nade všecko, což jmenováno býti může, miloval a bližnímu tak jako sám sobě upřímně přál. Kterouž dvěma slovy obsaženou práv Božích sumu summu velmi sem chváliti slyšel i sám, že za všecky nesčíslné zákony, práva a zřízení světská stojí, nýbrž tisíckrát nad ně dokonalejší jest, shledal a zkusil.

3. Kdo zajisté Boha z celého srdce miluje, tomu netřeba mnoho předpisovati, kdy, kde, jak a kolikrát Bohu sloužiti, klaněti se a jej ctíti má, protože samo to srdečné s Bohem spojení a ku poslušenství hotovost nejlibější jemu počtou jest a člověka, aby vždycky a všudy sám v sobě chválil a všemi činy svými slávu jeho obmýšlel, vede. Tak, kdo bližního jako sám sebe miluje, nepotřebuje obšírných nařizování, kde by, kdy a v čem jeho šetřiti měl, v čem jemu neškoditi, v čem dluh povinný navraceti, sama zajisté láska, jak se k němu chovati má, plně jemu všecko poví a ukáže. Zlého člověka znamená jest všudy práv žádati, a co se činiti má, z rejster toliko chtíti věděti; protože nám doma v srdci prst Boží ukazuje, co sobě chceme, to že sme i bližnímu povinni. Ale na ta vnitřní vlastního svědomí svědectví poněvadž svět nedbá a jen povrchních řádů šetří, tím jest, že žádného pravého řádu v světě není, než jen podhlédání, nedověřování, nedorozumění, záští, různice, závisti, nenávisti, krádeže, vraždy a co toho víc. Bohu právě oddaní na svědomí své jedince dají pozor, co jim to zapovídá, do toho nejdou, co ukazuje, že činěno býti má, činí, nic se na zisk, přízeň a cokoli neohlédajíce.

4. Odtud vyplývá jednostejnost jakási, aneb jich všech k sobě podobnost, že jako by do jedné formy sliti byli všickni, tak jsou. Všickni totéž smýšlejí, totéž věří, totéž chtějí a nechtějí, protože od jednoho a téhož ducha vyučeni jsou. A ku podivu jest, že (což sem tu s líbostí spatřoval) lidé, kteříž nikdy jeden druhého neviděl a neslyšel a přes svět třeba od sebe vzdáleni jsou, jako by však jeden druhému z oka vypadl, nýbrž jako by jeden v druhém seděl, totéž mluví, totéž vidí, totéž cítí. Takže ač darů rozdílnost veliká jest, jako na nástroji hudebném strun neb pišťal rozdílný tenší a tlustší zvuk, libá však jich spoluvznějících harmonia. Což křesťanské jednoty veliké jest tajemství, nýbrž Božské jednoty důvod, nýbrž věčnosti, kdež jedním duchem všecko se konati bude, předukázání.

5. Z jednostejnosti té jednočitedlnost pochází, že se s jedním radujícím všickni radují, rmoutícím rmoutí. Přezlou sem byl v světě věc znamenal, kteráž mne nejednou zkormoutila, že když se někomu zle vedlo, jiní z toho plésali; když bloudil, jiní se smáli; když bral škodu, jiní z toho zisku hledali; nýbrž pro svůj zisk, potěšení a kratochvíl sami bližního ku pádu a škodě přivodili. Mezi těmito jináče sem našel, nebo každý tak dobře a pilně od bližního jako od sebe nešťestí a nepohodlí odháněl. Pakli odvrátiti nemohl, troudil se nejináč, než jako by se jeho samého dotýkalo, jakož se dotýkalo, protože jedno srdce a jedna duše byli všickni. Jakož zajisté železní v kompasích jazýčkové magnesem potření jsouce, všickni se k jedné a též straně světa obracejí, tak těchto srdce duchem lásky potřené jsouce, všecka se v jednu a tuž stranu, v štěstí k radosti, v nešťestí k zámutku obracejí. A tu sem poznal, že to falešní jsou křesťané, kteří své jen věci pilně vedou, bližních nedbají; z které strany ruka Boží doléhá, odtud se pilně odvracují, a své jen hnízdo ohražující, jiných vně na větru a dešti dėssti nechávají. Jinák tuto, jinák sem spatřil. Když jeden trpěl, jiní neplésali; když jeden lačněl, druzí nehodovali; když jeden v boji stál, druzí nespali, ale společně všecko konáno bylo, až milo bylo na to se dívati.

6. Z strany statku viděl sem, že ač na větším díle chudí byli, toho, čemuž svět zboží říká, málo mající a dbající, měl však vždy předce každý téměř teměř svého vlastního nětco, tak však, že se s tím neskrýval a před jinými (jakž se v světě děje) neututlával, než měl to jako na obec, hotově a ochotně, když komu potřebí bylo, poskytuje a propůjčuje. Takže všickni mezi sebou s statkem svým zacházející byli, nejinák než jako za jedním stolem stolící s nádobím, kteréhož vesměs jednostejným právem užívají. Což vida, zahanbil sem se, že u nás často se na odpor děje, jedni domy své nádobím, šatami, potravami, zlatem a stříbrem, jak nejvíc mohou, naplňují a přepřňují, jiní

mezi tím neméně služebníci Boží jsou, sotvá se čím přikryti neb vyživiti mají. Srozuměl sem, pravím, že ta vůle Boží není; světa to jest, převráceného světa křtati, aby jedni ušperkovaní, druzí nazí chodili; jedni přesycením říhali, druzí hladem zívali; jedni pracně vydělávali, druzí marně utráceli; jedni kratochvílili, druzí kvílili. Z čehož při jedněch pýcha a jinými pohrdání, při druhých lítost a oněm závidění i jiní neřádkové jdou. Tuto nic toho, všechno všechněm společné, i ta duše.

7. Odtud jde jich k sobě vespolek domácnost a odevřenost a svaté tovaryšství, takže se všickni vespolek, jakkoli dary a povoláními od sebe rozdílní, za bratří drží a mají. Nebo praví oni, že všickni sme z jedné krve pošli, jednou krví vykoupeni a obmyti, jednoho Otce dítky, jednoho stolu užívající, jednoho dědictví v nebesích čekající etc., jeden nad druhého, krom věcí případných, že nic nemá. Protož sem viděl, jak jedni druhé přívětivostí i počestností předcházeli i ochotně sobě vespolek sloužili a každý místa svého k vzdělání jiných užíval. Kdo radu měl, radil; kdo umění, učil; kdo sílu, jiné zastupoval, kdo moc, v řádu zdržoval. Zbloudil-li kdo v čem, jiní ho upamatovali; zhřešil-li, potrestali; a každý se i pamatovati i trestati rád dal, všechno podlé ukázání napravití hotov jsa, i to tělo od sebe dáti, kdyby, že jemu nepřináleží, ukázáno bylo.

Bohu oddaným srdcím vše lehko a snadno

Aniž jim trpce nějak přichází v řadu takovém státi, nýbrž to líbost a rozkoš jejich, ješto v světě viděl sem, že jen bezděčně každý stojí, k čemu musí. Těmto zajisté zodjímaje Bůh srdce kamenná, masitá massytá dal do těla, ohebná a povolná ke všeliké vůli Boží. Ač jim těch i jiných nesnadností ďábel Istivými vnukáními, svět pohoršitedlnými příklady, tělo přirozenou svou k dobrému váhavostí nemálo dělají, oni však toho nic nedbají, ďábla střelbou modliteb odhánějíce, světu štítem neproměnného úmyslu Vmyslu se zamítajíce, tělo bičem kázně ku poslušnosti dohánějíce, konají svou věc vesele, a přebývající v nich duch Kristů dodává posily, aby se jim ani chtění, ani skutečného činění (podle míry zdejší dokonalosti) nenedostávalo. Tak sem já tu vskutku shledal, že sloužiti Bohu celým srdcem ne práce jest, ale rozkoš. A porozuměl sem, že kdo se příliš, že lidé jsou, vymlouvají, moci a platnosti rodu nového nerozumějí a snad ho ani nedosáhli, v čemž nechť se opatří. Já sem neviděl, aby kdo mezi těmito mdlobou těla osvobozování sobě hříchů zastával aneb křehkostí přirození spáchanou zlost vymlouval. Než viděl sem, že když kdo celé srdce tomu, kterýž je stvořil, vykoupil a za chrám posvětil, oddal, za srdcem již jiní oudové povolně a povlovně, kam Bůh chtěl, tam se klonili. Ó křesťane, kdož jsi koli, dobud' se z okovu těla, ohledej, zkus a poznej, že překážky, kteréž sobě v mysli maluješ, menší jsou, nežli aby vůli tvé, jestliže opravdová jest, zbrániti mohly.

2. Nejen pak činiti, co Bůh chce, ale i trpěti, co Bůh vzkládá, viděl sem, že snadné jest. Nebo tu nejedni políčkování, plvání, bití od světa snášejíce, radostí plakali a ruce k nebi zpínajíce Boha chválili, že je hodné učinil něco také pro své jméno trpěti, aby nejen v Ukřižovaného věřili, ale také jemu ku poctivosti sami křižováni byli. Jiní, jichž to nepotkávalo, záviděli oněm závistí svatou, hněvu Božího bez kázně a odloučení od Krista bez kříže se obávajíce, takže i metlu i hůl Boží líbali, kterékoli navštívila, i kříž jakýkoli.

3. To pak vše odtud jde, že se Bohu se vši svou vůlí tak oddali, aby nic jiného činiti, ničím jiným býti nežádali, než jak Bůh chce. A protož, cokoli je potkává, že jim od Boha z prozřetelného jeho uvážení pochází, jisti jsou. A takovýmt' se již nenadálého nic přihoditi nemůž, poněvadž sobě rány, žaláře, muky a smrt mezi dobrodiní Boží počítají. Dobře a zle se míti jedinstejné jim jest; kromě že onono za podezřelejší, toto bezpečnější soudí, protož se v nepohodlích, ranách a jízvách svých kochají a jimi chlubí. Sumou Summau tak jsou otrlí v Bohu, že netrpí-li něco, zaháleti se a čas mařiti domnívají. Ale zdrž od nich ruku, kdo můžeš! Nebo čím chtivěji hřbetu nastavují, tím tížeji jest býti je; čím sou podobnější k bláznům, tím nebezpečněji vysmívati je. Kterí zajisté již ne svoji, ale Boží jsou, co se jim děje, Bůh sobě všecko přičítá.

Svatí všeho hojnost mají

Svět plný jest Maret, běhajících a těkajících, pachtujících se a shánějících ze všech stran, a však dosti nikdy nemajících. Ale tito jinou povahu mají. Každý aby tiše u noh Pána svého seděl, na tom, a což ho při tom potkává, dosti maje. Za nejlepší zajisté zboží drží Boží v sobě přebývající milost, již se jedince těší. Zevnitřní věci, kterýmž svět zboží říká, více za zavazadlo než zisk jaký mají, jich však pro potřebu života, pro potřebu pravím, užívajíce. Protož, cokoli jich Pán Bůh komu udělí, málo neb mnoho, každý se praví dosti míti. Věří zajisté a cele se na to spouštějí, že pod Božím opatrováním jsou, a protož za neslušné soudí přes Boží poskytování něčeho sobě více žádati.

2. Divnou sem tu věc viděl. Jedni statku, stříbra, zlata, korun, scepter dosti měli (nebo i takové mezi svými Pán Bůh má), jiní nic téměř téměř, kromě odpolu nahého, hladem a žízní vyschlého těla, a však onino nic se nemíti, tito všechno se míti pravili; obojí jednostejně dobré myslí jsouce. A tu sem porozuměl, že v pravdě bohatý jest ten a ničeho se mu nedostává, kdož na tom, co má, přestati umí; jemuž mnoho, málo, nic peněz; veliký, malý, žádný domček; nákladné, chatrné, žádné šatstvo; mnozí, jeden, žádný přítel; vysoké, nízké, žádné místo, neb úřad, neb čest, neb pověst; summou něčím neb ničím býti, vše jedno a též jest. Jak jmenovitě Bůh chce a jej vede, neb staví, neb sází, tak aby šel, stál, seděl, vše že dobře jest a lépe, než on rozumí, věře.

3. Ó blahoslavená a vinšování hodná hojnosti! Jak šťastní jsou, kteříž tak bohatí jsou! Nebo byť pak někteří v očích světa bídni a mizerní byli, v pravdě však jsou tisíckrát lépe než jací světa boháčů opatření, i z strany vezdejších věcí. Tito zajisté sami svoji opatrovatelé jsou i s svým statkem tisícovým příhodám poddání, oheň, voda, rez, zlodějí etc. o to je připravují. Onino pak opatrovníka majíce Boha, vždycky u něho všech potřeb živý sklad mají, kterýž je každodenně z špižírny své krmí, z komory své odívá, z pokladnice své na útratu vtratu vydává. Ne k úplnému-li vplněnuli dostatku, k slušné však potřebě vždycky; ne podlé-li rozumu jejich, podlé však své prozřetelnosti, na kteréž oni tisíckrát raději než na rozumu svém přestávají.

Bezpečnost Bohu oddaných lidí

Ačkoli pak nic se v světě tak obnažené a všelijakým nebezpečstvím poddané nezdá jako pobožných obor, na něž ďábel i svět škaredě hledí, tepou, bijí, já však velmi sem je zaopatřené viděl. Nebo i sama společnost jejich veřejně obehnaná byla ohnivou zdí, kterouž když sem blíž přistoupil, hýbati se spatřil sem, nebo nebyla jiného nic než otočení mnoha tisíc tisíců anjelů vůkol, pro něž žádnému nepříteli ani přistoupiti možné nebylo. I mimo to každý z nich jednoho měl od Boha sobě přidaného a zřízeného anjela ochránce, kterýž by na něj pozor měl a před nebezpečstvími a osídly, jamami a zálohami, pastmi a nástrahami jakýmikoli bránil a hájil. Jsou zajisté (poznal sem to a spatřil) milovníci lidí jakožto spoluslužebníků svých, když je k povinnosti, k níž od Boha stvoření, státi vidí, těm oni rádi slouží, před ďáblem a zlými lidmi i nešťastnými příhodami střehou, i na rukou, kde potřeba, nosíce, od úrazu vrazu hájí. A tu sem porozuměl, jak na pobožnosti mnoho záleží, poněvadž krásní ti a čistí duchové tu toliko, kde vůni ctností cítí, se drží, smradem hříchů a nečistot odhánění bývají.

2. Viděl sem také (čehož zatajiti nesluší) jiný užitek svatého toho neviditelného tovaryšstva, že jmenovitě oni nejen místo strážných, ale místo preceptorů jsou vyvoleným, jimž o těch i jiných věcech často tajná návěští dávají, i hlubokým skrytým tajemstvím božím vyučují. Nebo poněvadž oni na tvář vševědoucího Boha vždycky hledí, nemůže před nimi nic ze všech věcí, jichž nábožný člověk žádati můž, skryto býti a oni, co sami znají a ku potřebě vyvolených přináležejí, za dovolení božím jim zjevují. Odtud jest, že často srdce pobožných, i což se jinde děje, cítí, v žalostných věcech truchlivé, v potěšených veselé se nacházejí. Odtud jest, že skrze sny a jiná vidění aneb i tajná vnukání to neb jiné, což se buď stalo, neb děje, neb diti bude, v mysli se jim maluje. Odtud i jiné jakékoli darů božích v nás se množení, bystrá užitečná přemýšlování, rozličné divné invencí, jimiž člověk často sám sebe převyšuje, a odkud mu to jde, neví. Ó blahoslavená školo synů božích! Toť jest, což často všecku světskou moudrost k strnutí přivodí, když vidí, an někdy prostý človíček divná tajemství mluví, budoucí světa a církve proměny, jako by na ně hleděl, předzvěstuje, ještě na svět nezrodilé krále a hlavy světa ze jména jmenuje a jiné věci, jichž by se žádným hvězd zpytováním ani jinák lidským vtípem domysliť lze nebylo, předoznamuje a hlásá. Kteréž všechny věci takové jsou, že se za ně dosti Bohu, opatrovníku svému, vyděkovati a těch nebeských poučovatelů svých dosti namilovati nemůžeme. Ale vraťme se k bezpečnosti pobožných.

3. Spatřil sem pak, že nejen anjelskou ochranou, ale i velebnou boží přítomností ohrazen byl každý z nich, takže z nich hrůza šla těm, kteříž se jich přes vůli boží dotýkati chtěli. Viděl sem na některých zázraky, kteříž házíni byli do vody, do ohně, lvům a zvěři divoké k sežrání etc., nic se jich však nechýtila žádná rána. Na některé lidská vsteklost hanebně dorážela, zástupové tyranů a katanů obstupovali i s množstvím náhončí jiných, takže někdy mocní králové a celá království až do unavení se s nimi, zkaziti chtějíce, namáhali, jim však nebylo nic, stáli sobě nebo chodili, svého povolání hledíce vesele. A tu sem porozuměl, co to jest Boha míti za štít svůj, kterýž když služebníkům svým jistě věci na světě k vyřízení poroučí a oni to zmužile konají, on v nich a vůkol nich přebývá, jich sobě jako zřítelnicí oka svého šetří, aby ne dříve, leč po vyřízení, proč na svět poslání byli, padnouti mohli.

4. Což oni také znají a na tu boží ochranu vesele se spouštějí. Slyšel sem tu některé z nich chlubit se, že se nebojí, by stín smrti tu stál, by tisícové tisíců vůkol nich se kladlo, by se všecken svět bouřil, by se země podvracela do prostřed moře, by ten svět pln ďáblů byl etc. Ó přešťastná v světě neslýchaná bezpečnosti, když člověk tak v ruce boží zavřený a schovaný, všechněm jiným věcem z moci vyňatý jest! Rozumějmež tomu, ó všickni upřímní Kristoví owj služebníci, že strážného, ochránce a obhájce přebedlivého máme, samého všemohoucího Boha. Blaze nám!

Pobožní mají odevšad pokoj

Jak sem prvé v světě mnoho kolotání a lopotování, fresuňků a starostí, hrůz a strachů všudy po všech stavích znamenal, tak sem tuto mnoho pokojné a dobré mysli při všechněch Bohu oddaných nalezl. Nebo ani se Boha neděsí, laskavého jeho k sobě srdce naskrze jsouc povědomí, ani v sobě, co by je kormoutilo, nenalézají, žádného v ničemž dobrém (jak již ukázáno) nemajíce nedostatku ani z věcí vůkol stojících nepohodlí neokoušejí, nedbajíce jich.

2. Pravdať jest, žeť jim zlý svět pokoje nedá, co na vzdoru a na posměch můž, činí, šklube, trhá, hází, plije na ně, nohy podráží a co nad to horšího vymysleti můž. Jakož sem mnoho příkladů viděl a poznal, že se to z nařízení nejvyššího pána děje, aby kdo zde dobří býti chtějí, kuklu a zvonce nositi musili, protože způsob světa tohoto s sebou nese, aby co u Boha moudré jest, světu pouhým bláznovstvím bylo. Protož sem spatřil, že mnozí s přešlechtilými božími dary nic než za povrhel a smích byli, i u svých vlastních často. Děje se to, pravím, ale však viděl sem, že oni toho nic nedbají, nýbrž kochají se v tom, že svět jako před smradem před nimi nos zacpává, jako od ošklivosti od nich oči odvrací, jako blázný jimi zhrdá, jako zločince odpravuje. Nebo to heslem svým, po němž se poznávají, že Kristovi owi jsou, býti pravili světu se nelíbí. A kdo křivd vesele snášeti neumí, že plně ještě ducha Kristova owa nemá, tak o tom mluvili a tím jedni druhých posilovali. Pravili také, že svět svým vlastním rovně neodpouští, své vlastní škrabe, šidí, loupí, trápí, i nechť prý pry nám to též dělá, herež. Nemůžeme-li trýznění toho prázdní býti, tu je snášeti chceme, kdež by se nám od světa nahodil škody božskou štědrou dobrotou vynahraditi mohly; a tak se nám smích jejich, nenávist, křivdy a škody v zisk obrátí.

3. Ba i tomu sem tu vyrozuměl, že čemu svět štěstí a neštěstí, bohatství a chudoba, poctivost a potupa říká, tito praví křesťané o tom rozdílu jmén ani slyšeti nechť, pravíce, že všecko dobré, šťastné a prospěšné jest, cokoli z ruky boží přichází. Protož se ničímž nekormoutí, v ničem nerozpakují a nekrouť, buď že panovati, neb sloužiti poručíš, buď rozkazovati, neb poslouchati, buď učiti jiné, neb se od jiných učiti, buď hojnost míti, neb nouzi trpěti, vše jemu jedno. S jednostejnou tváří půjde, jen aby se Pánu Bohu líbil, péči maje. Praví oni, že svět není tak veliký, aby snesen, ani tak vzácný, aby oželen býti nemohl. Protož se ani toužením po něčem, ani odjetím sobě něčeho nic nekormoutí. Dá-li mu kdo políček v pravé líce, nastaví mu vesele i druhého; chce-li se s nim kdo o plášť nesnadniti, nechá mu i sukně. Všecko na Boha, svědka a soudce, oddávaje, a že ty věci k revisi a znovu přehlédnutí i spravedlivému rozeznání časem svým konečně přijdou, jist jsa.

4. Aniž se také světa národům člověk boží z pokojné mysli vyraziti dá. Nelíbí se mu sic mnohé věci, ale se proto sám v sobě nehryze a netrápí. Nech jde zpět, co přímo nechce, nech padá, co státi nechce, nech hyne, co trvati nechce neb nemůž. Proč by se tím křesťan trápil, kterýž svědomí své spořádané a v srdci boží milost má? Nechtějí-li se k našim obyčejům formovati lidé, formujme se my k jejich, pokud jen pro svědomí lze. Svět ze zlého v horší jde, pravda jest, ale zdaž my to fresováním svým napravíme?

5. Vadí-li se a táhají mocní světa o koruny a sceptra, z čehož krve prolítí a zhouby krajín a zemí povstávají, ani o to se v sobě sám netroudí osvěcený křesťan, myslí, že málo aneb nic na tom nezáleží, kdo světem vládne. Nebo jakož svět, by pak sám Satan sceptrum jeho držel, církve nezkazí. Tak zase, by s korunou nad nim anjel některý seděl, světem býti nepřestane, a ti, kteříž právě pobožní býti chtějí, vždycky předce, co by trpěli, míti musejí. Jednostejné tedy se jim zdá, kdokoli na trůnu světa sedí. Leč že když z pobožných někdo (nebo to zkušením vyprubováno), mnoho pochlebníků a pokrytců k houfu pobožných se mísí a těmi přímisky i oněch pobožnost chladne chladne, ješto v čas odevřené persekvucí persekvucy sami pobožní a v plné horlivosti Bohu slouží. Zvláště když se soudí, že mnozí v takových příčinách zástěrou obecného dobrého, náboženství, poctivosti, svobod se přikrývají, ješto kdyby se na ně, jak v kůži jsou, pohledělo, našlo by se, že ne Kristu, než sobě království, svobody, slávy hledají. Člověk tedy křesťan nechává všeho toho jíti, jak jde aneb můž, sám doma v srdci na Bohu a milosti jeho dosti maje.

6. Aniž pokušení církev obstupující duši osvěcenou znepokojenou činí. Vědí zajisté oni, že triumf tryumf naposledy jejich bude; kterýž bez vítězství býti nemůž, ani vítězství bez boje, ani boj bez nepřátel a nesnadného s nimi se srážení. Protož udatně všecko, co je neb jiné potkává, podnikají podnikaj, jisti jsouce, že vítězství boží jest, kterýž kam naměřil, tam věc dovede, byť se mu skály, hory, pouště, moře a propast v cestu vkládaly, ustoupiti naposledy že všecko musí. Vědí také, že to nepřátel proti Bohu bouření jen k rozmnožení jeho slávy musí napomoci. Nebo kdyby věc k slávě boží začatá žádného neměla odporu, bylo by myšleno, že od lidí začatá a silou lidskou vyvedena jest. Takto pak čím vstekleji svět se všemi ďábly odboj činí, tím se jasněji boží moc vyskýtá.

7. Naposledy, byť i přicházely takové příhody (jakož sem příklady toho viděl), kteréž by jim truchlost v srdci působily, nemůže ta při nich dlouho trvati, rychle se rozplývá jako mračínko pod sluncem. A to dvojím prostředkem. Jedno, rozpomínáním se na veselou věčnost, kteráž za zdejšími těmi neřestmi stojí a jich čeká. To, co tu přebíhá, že časně jest, vyskytnouc se odchází zas, tratí se, mizí, a protož, jak po něčem z věcí těch toužiti, tak něčemu kvůli se kormoutiti, že nehodno, poněvadž to jen chřest jest jednoho okamžení. Druhé, mají doma hned vždycky hostě, s nimž porozmluvíc všechnu tesknost, by sebe větší byla, zahnati mohou. Ten jest Bůh, utěšitel jejich, k němuž oni v srdci svém se vinou domácky a odevřeně, co je trápí, přednášejíce. Ta jest smělá doufánlivost jejich, že s každou hned věcí ku Pánu Bohu běží, každé své přečinění, každé nedočinění, každý nedostatek, každou mdlobu, každou bolest, každé toužení do otcovského jeho klína vysypajíce a se vším všudy jemu se svěřujíce. Kterouž synovskou laskavou k sobě důvěrnost poněvadž nemůže Pán Bůh než libovati, nemůž také než udělovati jim potěšení svého, nýbrž i posily k snášení útrpností vtrpnostj dodávati; takže čím více se obnovují a rozhojňují utrpení při nich, tím více se také obnovuje a rozhojňuje v srdci jejich pokoj boží, kterýž převyšuje všeliký rozum.

Pobožní mají stálou v srdci radost

Aniž toliko prostý pokoj v nich přebývá, ale ustavičná radost a plésání, kteréž se v srdcích z přítomnosti a čitelnosti boží lásky rozplývá. Nebo kde Bůh jest, tu nebe; kde nebe, tu radost věčná; kde radost věčná, tu člověk neví, čeho víc žádati. Stín jest žert, smích, všeliká světa radost proti radosti této, jen že toho nevím jakými slovy vymluvíti aneb navrci. Viděl sem, viděl, viděl a poznal, že Boha s nebeskými jeho poklady v sobě míti slavnějšího cosi jest, nežli aby k tomu všeho světa sláva, pracht, blesk přirovnán býti; radostnějšího, nežli aby tomu všecken svět co ujíti neb přidati; většího a vyššího, nežli aby všecken svět to chopiti neb obsáhnouti mohl.

2. Nebo jak jen tomu člověku sladko a potěšeno býti nemá, kterýž takové božské v sobě světlo; takové ušlechtilé Ducha božího sebe spořádání; takové od světa a otroctví jeho osvobození; takové jisté a hojné boží sebe opatrování; takové před nepřátely a příhodami ubezpečení; takový naposledy odevšad pokoj, jakž již ukázáno, v sobě cítí a vidí? Toť jest ta sladkost, jíž svět nerozumí nerozumi. To ta sladkost, jíž kdo zakusí, za ní s odvážením všeho jíti musí, to ta sladkost, od níž žádná jiná sladkost odlouditi, žádná hořkost odloučiti, žádná lahodnost odvábiti, žádná příkrost, ani smrt sama, odvrátiti nemůže.

3. A tu sem porozuměl, co to jest, což mnohé z svatých božích časem pudí, aby čest, přízeň lidskou, statek a jmění své tak chtivě od sebe házeli, jednostejně hotovi jsouce svět ten, kdyby jejich byl, od sebe přeč dáti. Jiní také aby tělo své do žalářů, pod bič, na smrt tak vesele vydávali, hotovi jsouc i tisíc smrtí, kdyby je svět opětovati mohl, podnikati, u vodě, v ohni, pod mečem ještě sobě prozpěvující. Ó Pane Ježíši, jaks ty sladký srdcím tebe okoušejícím? Blahoslavený, kdož rozumí potěšení tomuto!

Poutník křesťany podle stavů prohlédá

To až potud veřejné všech křesťanů pravých případnosti vypravoval sem; spatře pak já mezi nimi rovně jako v světě rozdílná povolání, žádostiv sem byl, jak kteří stupně svého ostříhají, také se podívati. I našel sem ušlechtilý opět při všem řád, až milo, ale toho již obšírně vyčítati nechci, krátce toliko něco dotknu.

2. Manželství jejich viděl sem, že se od panictví nemnoho dělí; proto že při nich jak v žádostech, tak v pečování zřízenost jest. Místo oněch ocelivých pout viděl sem tuto zlaté zápony, místo trhání se od sebe potěšené těl i srdcí spojení. Pakli co nezvolností toho jejich stavu se přidrželo, vynahrazovalo se to království božího skrze to rozmnožováním.

3. Komu se z nich nad jinými seděti a vrchností slouiti dostávalo, tak se k svěřeným sobě poddaným svým choval, jak rodičů vlastně k dítkám obyčej jest, i láskou i péčí, načež dívati se milo bylo. A viděl sem, jak mnozí z takové vrchnosti, ruce spínajíc, Boha chválili. Zase pak, kdo pod moc jinému přináležel, tak se hleděl řídit, aby nejen slovem, ale skutkem poddaný byl; Boha tím ctě, aby kohož mu představil, buď on jakých buď povah, všelikou k němu uctivost a šetrnost slovy i skutky i myšlením pronášel.

4. Když sem mezi nimi dále chodil, spatřil sem nemálo nemalo lidí učených, kteříž proti obyčejí světa jak který daleko jiné uměním, tak daleko pokorou předcházeli, a byli sama vlnitost a přívětivost. S jedním mi se mluvití dostalo, o němž bylo smyšlení, že nic není ve všech uměních lidských, což by před ním ukryto bylo, on však jako nejsprostnější tak se stavěl, nad hloupostí a neumělostí svou tytýž vzdychaje. Umění jazyků u nich v malé jest vážnosti, jestliže umění moudrosti k tomu nepřistoupí. Nebo prý pry jazykové moudrosti nedávají, než k tomu toliko jsou, abychom s jinými obyvateli okršlu zemského, buď živými, neb mrtvými, rozmlouvati mohli. A protože ne kdo mnoha jazyky mluvit, než kdo užitečné věci mluvit umí, že učený jest. Užitečné pak věci nazývají všechny skutky boží, k jichž poznání artes že napomáhají něco, ale však známosti té pravá studnice že jsou svatá Písma; a učitel Duch svatý; cíl pak všeho Kristus s, ten ukřižovaný. Protož všickni tito, viděl sem, že vším uměním svým k Kristu jako k centrum směřovali. Pakli co k Kristu překážkou býti viděli, všechno, byť i nejtípnější bylo, opomítali. Knihy lidské, viděl sem, že čtou všelijaké podle příčin, ale vybranějších toliko pilně hledí, všudy šetříc, aby lidské řečnování za lidské měli. Sami knihy také píší, ale ne pro roztrášení jména svého, než když naději mají, že něčím užitečně s bližními se zděliti, obecnému dobrému v něčem napomoci, zlému uhájiti moci budou.

5. Kněží a kazatelů viděl sem tu jistý počet podle potřeby církve; vše v habitu prostičkém, obyčejů krotkých a přívětivých jak mezi sebou, tak vůbec k jiným. Času více s Bohem než lidmi trávili, modlitbami, čtením a přemýšlováním. Co mimo to času jest, ten na vyučování, jiných buď v shromáždění vůbec, aneb v soukromnosti obzvláště vynakládají. Jistili mi to posluchači a sám sem zkusil, že se kázání jejich nikdá bez vnitřního pohnutí srdce a svědomí neslychá, protože z úst vst jejich pronikavá moc božských výmluvností plyne. I plésání sem při poslouchajících, i slzy spatřil, když se aneb o milosrdenství božím, aneb o lidské nevděčnosti mluvilo, tak se to od nich opravdově, živě a vroucně koná. Za haňbu by sobě kladli něčemu jiné učit, čehož by prvé sami na sobě příkladu neukazovali. Takže i když mlčí, čemu se z nich učit jest. Přistoupil sem pak obzvláště k jednomu z nich, promluvití chtěje, kterýž byl muž počestných šedin a z jehož tváře božského hned cosi se stkvělo. Když se mnou mluvil, řeč jeho přívětivě jakési přísnosti plná byla a všelijak patrné bylo, že boží legát jest, tak nic světem nepáchl. Když sem ho obyčejem naším tituli tytuli ctíti chtěl, nedal, nazýváje to fraškami světa. Jemu titule tytule a cti dosti že jest, jestliže jej služebníkem božím, a líbí-li mi se otcem svým, nazovu. Když mi požehnání dával, nevím jakou pochotnost a v srdci rozvírající se radost sem cítil, a porozuměl sem v pravdě, že pravá theologia mocnějšího a pronikavějšího cosi jest, nežli jakž se toho vůbec zakouší. A zapýřil sem se, vzpomenu tu na některých našich kněží nadutost, pýchu, lakomství, společné různice, nepřítelství a nenávisti, ožralství a sumou summau tělesnost, jejichž slova a skutkové tak daleko od sebe stojí, že jen z žertu o ctnostech a křesťanském životu zdají se mluvit. Mně se, ať pravdu vyznám, tito líbili, muži vroucího ducha, krotkého těla, milovníci nebeských věcí, nedbalci zemských, bedliví nad stádem, zapominatelní nad sebou, střízliví vínem, opojení duchem, skrovní v řečech, hojní v skutcích; a z nichž každý přední v práci, poslední v chloubě býti se snažoval, sumou summau skutky, slovy i myšlenkami všech duchovních vzdělání obmýšlející.

Smrt křesťanů věrných

Když sem se pak dosti mezi křesťany těmito naprocházel a na jejich činy nadíval, spatřil sem naposledy, že i mezi nimi Smrt se procházela; ale ne tak jako v světě postavy mrzuté, nahá, nemilá, než obvinutá pěkně prostěradly Kristovými ovými, jichž v hrobě byl zanechal. Ta jedná k tomu, jedná k onomu přistoupivši, že čas jest odjít z světa, pověděla. Ach, jaká radost a plésání, kdo té noviny dostal! Jen aby spíš bylo, všeliké bolesti, i meč i oheň i kleště kléště i všecko podnikali. I usnul každý pokojně, tiše a libě.

2. A já hledě, co s nimi dále bude, spatřil sem, že anjelé podlé Božího poručení každému místo obhlídli, kde by pokojíček svůj a odpočinutí míti mělo tělo jeho; kamž když od přátel neb nepřátel, neb anjelů samých vloženo bylo, ostříhali hrobu, aby těla svatých v pokoji před Satanem chována byla a ani nejmenší prášek z nich se nestratil. Jiní zatím anjelé duši pojmov, nesli zhůru v blesku a plésání divném. Kamž když sem za nimi (perspicillí přiopraviv) zrakem víry pronikl, spatřil sem slávu nevypravitedlnou.

Poutník spatřuje slávu Boží

Nebo aj, u výsosti seděl na trůnu svém Pán zástupů, okolo něhož byl blesk od končin nebes až do končin jejich a pod nohama jeho byl jako křišťál, smaragd a zafír, a trůn jeho jaspis a vůkol něho duha krásná. Tisícové tisíců a desetkrát tisíckrát sto tisíců anjelů stálo před nim, zpívajících jedni k druhým: „Svatý, svatý, svatý Hospodin zástupů, plná jsou nebesa i země slávy jeho.“

2. Tolikéž čtyřmécítma čtyřmecytma starců, kteříž padajíce před trůnem a mecíce koruny své k nohám toho, kterýž jest živý na věky věků, zpívali hlasitě: „Hoden jsi, Pane, přijíti slávu a čest i moc. Nebos stvořil všechny věci a pro vůli tvou trvají i stvořeny sou.“

3. Spatřím také před trůnem jiný veliký zástup, kteréhož by žádný přecísti nemohl, ze všech národů a pokolení a lidí i jazyků, jehož skrze to anjelské na světě zmrlých Božích svatých přenášení vždy víc přibývalo a hluk se množil. I volali: „Amen, požehnání a sláva a moudrost a díkčinění a čest a moc i síla Bohu našemu na věky věkův, amen.“

4. Summou, blesk, jasnost, stkvělost, slávu nevypravitedlnou sem spatřil, zvuk a hluk nevymluvný sem slyšel, vše radostnější a divnější, nežli oči, uši a srdce naše postihnouti mohou.

5. A zděšen byv hrůzou nebeských těch slavných věcí, padl sem i sám před trůnem velebnosti, stydě se za svou hříšnost, že člověk poškrvněných rtů jsem, i zvolal sem: „Hospodin, Hospodin, Hospodin, Bůh silný jest, lítostivý a milostivý, dlouhočekající a hojný v milosrdenství a pravdě, milosrdenství čině tisícům, odpouštěje nepravost a přestoupení i hřích. Hospodine, smiluj se pro Ježíše Krista i nade mnou hříšným.“

Poutník za domácího Božího přijat

To když já dopovím, ozve mi se z prostřed trůnu Spasitel můj Pán Ježíš a rozkošnými těmito ke mně slovy promluví: „Nebož se, milý můj, já s tebou jsem, tvůj Vykupitel, já Utěšitel tvůj, neboj se. Aj, nepravost tvá odňata jest od tebe a hřích tvůj shlazen. Raduj se a plésej, nebo jméno tvé mezi těmito napsáno jest, když mi věrně sloužiti budeš, jako jeden z těchto budeš. Cos viděl koli, uživ toho k bázni mé, a větší věci nad tyto uzříš časem svým. Ostříhej se jen v tom, k čemu sem tě zavolal, a jakť sem cestu k slávě této ukázal, tak ní kráče. Buď v světě, dokud tě tam nechávám, poutníkem, podruhem, příchozím a hostem, u mne pak zde domácím svým, právo nebeštanství tobě se dává. A protož zde obcování své míti hled! A měj mysl ke mně co nejvýš vždycky zdviženou, k bližním co nejniž skloněnou, zemských věcí, dokud tam jsi, uživej, v nebeských se kochej, buď povolný mně, odporný a odbojný světu a tělu, ostříhej vnitř tobě ode mne udělené moudrosti, zevnitř tobě ode mne poručené sprostnosti, měj hlásné srdce, tichý jazyk, k čitelnosti bíd bližních buď outlý, k snášení vlastních křivd otrlý, duší služ mně samému, tělem, komu můžeš aneb musíš. Coť poroučím, čiň, co na tě vzkládám, nes, k světu buď neochotný, ke mně vždycky se vinoucí, v světě buď tělem, ve mně srdcem. Tak budeš-li činiti, blažený jsi a dobře bude tobě. Odejdiž již, milý můj, a stůj v losu mém až do skonání svého, užívaje potěšení, k němuž sem tě přivedl, s radostí.“

Zavírka všeho

Vtom zmizelo vidění od očí mých a já poklekna na kolena, obrátil sem oči zhůru a Slitovníku svému, jak sem uměl, poděkoval sem těmito slovy:

„Požehnaný jsi, Hospodine Bože můj, zvelebování a vyvyšování věčného hodný, a požehnané jméno slávy tvé, důstojné a veleslavné na věky věků. Oslavujtež tebe anjelé tvoji a všickni svatí tvoji chválu tvou vypravujte. Nebo veliký jsi v moci a moudrost tvá nespytatelná a milosrdenství tvé nade všechny skutky tvé. Oslavovati tě budu, Hospodine, dokud sem živ, a jménu tvému svatému zpívati, dokud mne stává; nebos mne rozveselil milosrdenstvím svým a naplnil plésáním ústa vsta má, vychvátiv mne z proudů násilných, z vírů hlubokých vyňav mne a na bezpečnosti postaviv nohy mé. Vzdálený sem byl od tebe, Bože, sladkosti věčná, ale ty smilovav se, přiblížil se ke mně; bloudil sem, ale tys mne upamatoval; motal sem se, kam jíti nevěda, ale tys mne na pravou cestu navedl; zašel sem byl od tebe a ztratil tebe i sebe, ale ty vyskytna se navrátils mne mně i sobě. Přišel sem byl až k hořkostem pekla, ale ty zpět mnou trhna, až k sladkostem nebeským mne přivedl. A protož dobrořeč duše má Pánu svému a všechny vnitřnosti mé jménu svatosti jeho. Hotovo jest srdce mé, Bože, hotovo jest srdce mé, zpívati a plésati tobě budu. Nebo vyšší jsi nade všecku vysokost a nade všecku hlubokost hlubší, divný, slavný a plný milosrdenství. Běda dušem nesmyslným, kteréž od tebe odcházejíce pokoj se najíti moci domnívají, ješto ho kromě tebe ani nebe, ani země, ani propast nemá, protože v tobě samém jest odpočinutí věčné. Nebe i země od tebe jsou, a dobré jsou a krásné jsou a žádostivé jsou, protože od tebe jsou; a však ani tak dobré, ani tak krásné, ani tak žádostivé nejsou jako ty, Učinitel jejich. Protož duše potěšení hledající naplniti a nasytiti nemohou. Ty jsi, Pane, plnost plností. Srdce naše neupokojené jest, dokudž se koli neustanoví v tobě. Pozdě sem tě zamiloval, ó krásno věčná, protože sem tě pozdě poznal. Poznal sem pak tehdaž, kdyžs mi se zaslivila, ó jasnosti nebeská. Nechtě chvály tvé mlčí, kdo slitování tvých nepoznal, ale vy, vnitřnosti mé, vyznávejte se Pánu. Ó, kdo mi to dá, aby srdce mé opojeno bylo tebou, vůně věčná! Abych na všechno zapomenul, což ty nejsi, Bůh můj! Neskrývej se již srdci mému, krásno nejkrásnější! Pakli mi vezdejší věci tebe zastěňují, umru, ale abych tě spatřoval a s tebou jsa více tě neztracoval. Zdržuj mne, Pane, veď mne, nes mne, abych od tebe nebloudil a neklesal. Dejž, ať tě miluji milováním věčným a nemiluji vedle tebe věci žádné, leč pro tebe a v tobě, ó lásko neskonalá. Ale což více mluvíti mám, Pane můj? Teď sem, tvůj sem; tvůj sem vlastní, tvůj sem věčně. Odříkám se nebe i země, jen ať tebe mám. Sebe mi jen neodpírej, dosti mám, na věky věků neproměnně dosti mám na tobě samém. Duše i tělo mé pléše k tobě, Bohu živému. Ach, skoro-liž pak půjdu, abych se ukázal před obličejem oblčegem tvým? Kdy chceš, Pane Bože můj, vezmi mne, teď sem, hotově stojím. Zavolej, kdy chceš, kudy chceš, jak chceš. Půjdu, kam poručíš, činiti budu, co rozkážeš. Duch tvůj dobrý zpravuj mne jen a veď mezi osídly světa jako po rovné zemi a milosrdenství tvé zprovázej mne po cestách mých a proved' skrze tyto, ach, tesklivé temnosti světa až k věčnému světlu.

Amen i Amen.

GLORIA IN EXCELSIS DEO

ET IN TERRA PAX

HOMINIBUS BONAE

VOLUNTATIS

